

GHID METODOLOGIC PENTRU ÎNVĂȚAREA LIMBAJULUI MIMICO-GESTUAL ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Chișinău, 2016

Având drept scop crearea unui cadru social, în care persoanele cu deficiența de auz, adulți, minori și familiile acestora, să-și poată exprima dezideratele, să fie sprijiniți în realizarea drepturilor de cetățean în vederea egalizării șanselor, Asociația Surzilor din Republica Moldova sintetizează problemele sociale cu care, în dorința de a trăi decent și a se integra în societate, se confruntă persoanele cu deficiențe de auz. Recunoscând pierderea auzului drept dizabilitate, ea, în scopul incluziunii lor sociale, susține și propagă limbajul mimico – gestual ca o cultură proprie a persoanelor cu surditate.

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Ghid metodologic pentru învățarea limbajului mimico-gestual în Republica Moldova / Alianța INFONET, Asoc. Surzilor din Rep. Moldova ; resp. ed.: Ruslan Lopatiuc ; dir. de proiect : Victor Koroli. — Chișinău : S. n., 2016 (Tipogr. "Garamont Studio"). — 200 p.

Bibliogr.: p. 190-194 (77 tit.). — **Apare cu sprijinul financiar al Fundației Est-Europene din resursele acordate de Guvernul Suediei și de Min. Afacerilor Externe al Danimarei/DANIDA.** — 500 ex.

ISBN 978-9975-136-12-9.

CZU 376.34

G 49

Redactor: Maria BALAN

Coperta: Cristina ROȘCA

Această publicație este realizată de Alianța INFONET și Asociația Surzilor din Republica Moldova, cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Guvernul Suediei și de Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA.

Opiniile exprimate aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al Fundației Est-Europene, Guvernului Suediei, sau al Ministerului Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA.

Responsabili de ediție:
Ruslan LOPATIUC,
Președinte al Asociației Surzilor din Republica Moldova

Victor KOROLI, *Director de proiect*

CUPRINS

Lista de abrevieri	6
Prefață	7
Natalia BABICI, Liudmila ARTEMI.	
Limbajul mimico-gestual. Suport metodologic	10
Victor KOROLI. Tehnologii informaționale	
și de comunicare în studierea limbajului semnelor....	42
Cornelia BODORIN. Particularități ale limbajului	
la copiii cu deficit de auz sever.....	50
ANEXA A. Evaluarea psihopedagogică a persoanelor cu dizabilități de auz	72
ANEXA B. Fișa de evaluare primară a copilului cu deficiențe auditive de vârstă școlară	75
ANEXA C. Fișa de evaluare a copiilor cu deficiențe auditive de vârstă școlară	79
ANEXA D. Plan de evaluare	82
Mariana SCRIPNIC. Repere metodologice privind	
Predarea disciplinei „Limbajul mimico-gestual” în clasele I-IV	86
Natalia BABICI, Mihail URSUL. Etica profesională a	
interpretului în limbajul mimico-gestual	109
Concluzii și recomandări	124
ANEXE	
ANEXA 1. Dicționar de termeni	135
ANEXA 2. Semnificația mișcărilor în limbajul mimico-gestual	141
ANEXA 3. Dactilemele limbajului semnelor utilizate în Republica Moldova (RO)	143
ANEXA 4. Dactilemele limbajului semnelor utilizate în Republica Moldova (RU)	144

ANEXA 5. Alfabetul dactil. Tehnici de realizare	145
ANEXA 6. Facem cunoștință	156
ANEXA 7. Familia	157
ANEXA 8. Numere	158
ANEXA 9. Ora	159
ANEXA 10. Banii	160
ANEXA 11. Școala	161
ANEXA 12. Mijloace de transport.....	162
ANEXA 13. Locuința	163
ANEXA 14. Vestimentație	164
ANEXA 15. Bucătărie	165
ANEXA 16. Produse alimentare	166
ANEXA 17. Băuturi	167
ANEXA 18. Anul, Zilele săptămânii, Anotimpurile.....	168
ANEXA 19. Medicina	169
ANEXA 20. Culorile	170
ANEXA 21. Fructe, Legume	171
ANEXA 22. Natura	172
ANEXA 23. Animale	173
ANEXA 24. Profesii	174
ANEXA 25. Organizații, Instituții	175
ANEXA 26. Sat și oraș	176
ANEXA 27. Întrebări	177
ANEXA 28. Acțiuni	178
ANEXA 29. Calificative	180
ANEXA 30. Sport și domenii sportive	181
ANEXA 31. Jocuri și agrement	182
ANEXA 32. State	183
ANEXA 33. Tehnologii de informare și comunicare.....	184
ANEXA 34. Orașe	185
ANEXA 35. Autorități și funcționari	186
ANEXA 36. Centrul de prestare a serviciilor de interpretare a limbajului semnelor	187
Bibliografie	190

LISTA DE ABREVIERI

ASRM –	Asociația Surzilor din Republica Moldova
CDS –	Cadru didactic de sprijin
CES –	Cerințe educaționale speciale
CMI –	Comisia Multidisciplinară Intrașcolară
EUD –	Uniunea Europeană a Suzilor
IC –	Implant cohlear
LMG –	Limbajul mimico-gestual
LMGRM –	Limbajul mimico-gestual din RM
LS –	Limbajul semnelor
PEI –	Plan Educațional Individualizat
SAP –	Serviciul de Asistență Psihopedagogică
TIC –	Tehnologii Informaționale și de Comunicare
WFD –	Federația Mondială a Surzilor

Prefață

Cum putem învinge surditatea și hipoacuzia? E posibil oare?

Definitiv, deocamdată nu. Dar se poate depăși această deficiență astfel încât cei ce și-au pierdut auzul să se poată simți integrați pe deplin în societate, să ducă un mod de viață la fel ca și ceilalți concetățeni ai lor.

Pentru aceasta însă e nevoie de o schimbare de atitudini, or, incluziunea nu înseamnă doar a integra persoanele cu dizabilități în societate, ci și a conștientiza fenomenul diversității umane pornind de la această concepție.

Cum să-i învățăm mai bine pe copii, școlari, studenți, oameni de rând, dacă acestor oameni pierderea auzului le creează obstacole în recepționarea vorbirii? Ce tehnologii ajută persoanele cu deficiențe de auz? În ce măsură pot copiii cu deficiențe de auz din R. Moldova să beneficieze de intervenții care le pot schimba viața?

Care este rolul interpretului de limbaj mimico-gestual în procesul de integrare a persoanelor cu deficiențe de auz în societate, or, el lucrează în beneficiul tuturor, facilitând înțelegerea bilingvă și biculturală dintre surzi și auzitori? Cât de important este respectarea codului de conduită, a normelor de comportament în mediul profesional al translatorilor?

Sunt doar câteva din întrebările la care încearcă se dea răspuns autorii acestei cărți.

Prezentul ghid, având drept scop abordarea persoanelor cu deficiențe de auz ca membri egali ai societății cu drepturi și libertăți depline, vine să completeze un regretabil gol informațional, punând la îndemână metode, îndrumări și sfaturi practice prin care „s-a spart gheața tăcerii”, permițându-ne să afirmăm că aceste persoane au nevoie de înțelegere din partea celor din jur și de siguranță.

Doresc să menționez contribuția majoră a Asociației INFONET în parteneriat cu Asociația Surzilor din RM, prin atragerea specialiștilor, colaboratorilor științifici, a persoanelor cu deficiență de auz cu experiență de viață, care au fost alături de echipa proiectului în dezbaterile oportunităților și problemelor deloc ușoare cu care se confruntă societatea în incluziunea tuturor copiilor surzi în școlile de cultură generală, de nevoile lor de comunicare în limbajul mimico-gestual, de serviciile de informare și consiliere pe care le necesită persoanele fără auz.

Cuvântul „incluziune” înseamnă „a face parte dintr-un tot întreg, a aparține de...” și, de fapt, acesta este scopul publicației.

Vectorul integrării europene, declarat în Republica Moldova, dictează o atitudine mai bună față de persoanele cu probleme de auz, în sensul creării unor condiții adecvate pentru incluziunea lor socială, pentru excluderea factorilor care determină stagnare în manifestările lor.

Acest ghid este conceput ca un suport practic pentru familiile care au în îngrijire copii cu diferite forme de surditate, pentru pedagogi, implicați în educarea și dezvoltarea copiilor cu deficiențe de auz, pentru lucrătorii sociali, studenți, voluntari care vor să fie alături atunci când este nevoie de ei, dar sperăm și pentru un cerc larg de cititori care doresc să

cunoască mai îndeaproape lumea oamenilor lipsiți fără voia lor de auz. În final, apreciez că lucrarea are un caracter informativ, practico-științific și, grație acestor calități, poate servi drept îndrumar pentru toți cititorii interesați să descopere lucruri utile pentru viața de astăzi.

Doresc să menționez că s-a reușit apariția acestui ghid prin susținerea financiară a donatorilor Fundației Est-Europene, care este alături de persoanele cu deficiențe de auz în instalarea unui pod de comunicare cu societatea, fapt pentru care le suntem profund recunoscători.

Ruslan LOPATIUC,
*Președintele Asociației
Surzilor din Republica Moldova*

LIMBAJUL MIMICO-GESTUAL.

SUPORT METODOLOGIC

Natalia BABICI,

prim-vicepreședinte, ASRM

Liudmila ARTEMI,

specialist principal,

Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Specificul contemporan al problemei

Realizările științifice și sociale acumulate în rezolvarea problemelor de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități de auz ne permit să specificăm atât aspectele actuale ale problemei, cât și modalitățile de sprijin social, acordat surzilor prin actul formativ, psihologic, medodic, instructiv-educativ.

Majoritatea copiilor cu deficiențe de auz, de orice vârstă, sunt educați, ca regulă, în instituții specializate de învățământ (creșe, grădinițe, școli-internat), unde, în mod obligatoriu, se folosesc semnele digitale – dactilemele și, în ultimul timp, limbajul mimico-gestual. Este o abordare eronată în instruirea copiilor surzi și hipoacuzici, cu consecințe absolut negative. Familia, de fapt, este exclusă din procesul educativ (timp de 14-16 ani copiii sunt aproape izolați, vizitând familia doar în zilele de odihnă și în vacanțe).

În mod corespunzător se formează și psihologia omului cu dereglare a auzului (psihologia dependenței de ajutor, invalidității dependente de ajutor social pe viață). Desprins de familie ca principala sursă de dezvoltare și socializare, de lumea exterioară, de comunicarea cu mediul auzitorilor, copilul ajunge până la majorat, precum un adept proscris

cercului surzilor. Lumea surzilor definește reguli dominante de comportament și stilul de viață, aici legile sunt clare din copilărie, limbajul special a devenit unul matern. Nu este surprinzător, că apoi absolvenții școlilor-internat formează familii proprii cu parteneri de căsătorie din același mediu, păstrează legături strânse cu foștii colegi.

Integrarea socială a surzilor în viața reală nu este întotdeauna lipsită de probleme. Cu toate că unele școli din republica noastră au încurajat folosirea dactilemelor și a limbajului gestual, aceste forme de comunicare nu au constituit componente acceptabile ale sistemului educațional. Nici la ora actuală nu s-au elaborat cursuri de calificare pentru profesorii surzi care să dobândească fluentă în folosirea acestor forme de comunicare în procesul didactic. Surzii, care nu dețin limbajul semnelor nu întotdeauna sunt acceptați ca „ai săi” în subcultura surzilor, și nu întotdeauna se integrează în comunitatea auzitorilor, chiar dacă posedă discursul verbal, de asemenea, nu se consideră ca fiind „al lor”. Problema identității și integrării sociale și culturale apare deosebit de acut în rândul tinerilor în autodeterminarea lor vitală și crearea familiei, a formării cercului de prieteni.

În acest caz, se cere a defini locul mai multor structuri în rezolvarea problemei, cum ar fi:

- locul intervenției formative specializate și a altor structuri de influență — asociații sociale, grupe de referință, servicii de suport și susținere;
- îmbinarea formelor de dezvoltare a capacităților de comunicare a surzilor — a celor verbale, a semnelor mimice și gestuale, perceptibile cu ajutorul văzului.

Aceste obiective se evidențiază puternic în lumina cadrului social ca spațiu vital al existenței neauzitorilor. El devine tot mai aglomerat prin interacțiuni, interdependențe,

ce implică în viața neauzitorilor structuri de stat, publice, politice, juridice, de cultură și comunicație.

Metodele de comunicare a persoanelor cu dizabilități de auz

Pentru a înțelege oportunitatea unei sau altei forme de intervenție în problema diminuării dificultăților de comunicare a neauzitorilor, cât și a utilizării formelor de comunicare prin limbajul mimico-gestual, revenim la câteva noțiuni primare în conceperea acestui proces: comunicare, limbaj, formele de comunicare ale persoanelor cu deficiențe auditive, modelele verbale.

Comunicarea umană se poate face atât prin limbaj verbal, cât și spontan, neintenționat, prin mimica, gestica, poziția corpului, privire, expresia feței, atingere etc.

Formele de comunicare în procesul educațional al copiilor cu dizabilități de auz sunt:

a) comunicarea verbală (oral și scris):

- are la bază un vocabular dirijat de anumite reguli gramaticale,
- labiolectura — suport important în înțelegere.

b) comunicarea mimico-gestuală — este cel mai accesibil mijloc de comunicare deseori folosită într-o manieră stereotipică și de persoanele auzitoare;

c) comunicarea cu ajutorul dactilemelor — are la bază un sistem de semne manuale care înlocuiesc literele din limbajul verbal și respectă anumite reguli gramaticale în ceea ce privește topica formulării limbajului. Grafemele sunt realizate în aer, cu ajutorul

poziției și mișcării degetelor de la o mână sau de la ambele mâini. Semnele pot fi scrise și în palmă.

d) comunicarea bilingvă – presupune combinarea între:

- comunicarea verbală și cea mimico-gestuală;
- comunicarea verbală și cea cu dactileme;
- cuvânt – gest – cuvânt;
- cuvânt – gest.

c) comunicarea totală – este metoda de comunicare în care auzul rezidual, vorbirea, limbajul semnelor, dactilemele și labiolectura sunt utilizate la un loc, completându-se reciproc. Se consideră că importantă este comunicarea, transmiterea și receptarea mesajului și nu forma prin care se comunică, iar folosirea mai multor metode duce la rezultate mai bune.

Despre formele de comunicare precizate anterior nu se poate spune că una este superioară celeilalte, eficiența lor văzându-se în practică. Important este ca deficientul să știe să comunice eficient și să înțeleagă mesajul. Limbajul reprezintă un sistem convențional prin care ideile sunt comunicate în mod conștient, printr-o structură și vocabular, dirijate prin anumite reguli care trebuie urmate de utilizatori.

În timp ce a comunica presupune doar a transmite un mesaj, indiferent de prezența sau absența auzului, copiii pot comunica, dar dobândirea limbajului este un pas înainte. În timp ce copiii auzitori folosesc limbajul verbal, copiii surzi folosesc limbajul mimico-gestual. Importantă este existența unui limbaj care să poată oferi posibilitatea unor interacțiuni cu cei din jur.

Limbaajul mimico-gestual

Explicând caracteristicile definitorii ale limbajului mimico-gestual, vom încerca să îi înțelegem originile și vom stabili cadrul de învățare a acestui limbaj. Considerăm necesar a specifica că termenul *limbajul semnelor (LS)* în lucrare îl folosim, de fapt, în același sens ca și termenul *limbajul mimico-gestual (LMG)*.

Limbaajul mimico-gestual constituie principala formă de comunicare a persoanelor cu dizabilități de auz. Este un important sistem comunicațional în cultura acestora, dar și în programele educaționale care-i are în calitate de beneficiari drept grup-țintă.

De-a lungul timpului, au existat mai multe teorii, adepții cărora au promovat metoda orală de comunicare și s-au pronunțat categoric împotriva limbajului mimico-gestual. Indiferent de aceasta, persoanele cu deficiențe de auz au continuat să comunice în „limba lor maternă”, deoarece receptarea informației pe cale vizuală este cea mai accesibilă formă pentru ei. De asemenea, încă de la etapa preșcolară, comunicarea prin gesturi aduce o contribuție majoră în cunoașterea mediului înconjurător și simultan la dezvoltarea psihică a copilului cu dizabilități auditive.

În societate deficienții de auz, chiar și cei demutizați, comunică între ei prin intermediul gesturilor. Achiziția limbajului mimico-gestual se realizează prin anumite stadii asemănătoare cu cele prin care trece copilul auzitor în învățarea comunicării verbale. În perioada inițială a demutizării toți surdopedagogii utilizează gesturile pentru a intra în contact cu elevii și mai târziu pentru a transfera conținutul semantic al gesturilor în limbaj verbal.

Actualmente limbajul mimico-gestual este recunoscut oficial în R.Moldova prin lege. Astfel, persoanele cu dizabilități auditive nu mai sunt stingerite să-l folosească liber. Acest detaliu este unul deosebit de important, deoarece limba este un organism viu. Și limba pe care o „vorbesc” persoanele cu dizabilități auditive influențează foarte mult esența lor culturală. Acceptarea limbajului mimico-gestual ca limbă cu statut legitim a avut o importanță colosală asupra celor care o vorbesc și care depind zilnic de ea. Îndeosebi, cei care și-au pierdut auzul până a învăța să vorbească, definesc cultura și limbajul lor ca parte importantă din propria personalitate.

Limbajul mimico-gestual este elementul foarte specific din punct de vedere lingvistic, care face din comunitatea persoanelor cu dizabilități de auz una distinctă de alte comunități. Și este un mijloc indispensabil în procesul de comunicare a surzilor cu/sau alte persoane cu dificultăți auditive grave.

Scurt istoric

Deși forme de comunicare gestuală au existat încă din cele mai vechi timpuri, limbajul mimico-gestual, ca structură lingvistică organizată, a apărut pentru prima dată în școlile speciale de surzi, înființate tot mai frecvent în sec. al XIX-lea. Inițial, copiii surzi au fost puși să învețe împreună, cu scopul, fie și parțial, de a deprinde limbajul verbal. În mod paradoxal, tocmai în cadrul acestor grupuri s-a dezvoltat comunicarea gestuală mai mult ca niciodată. Limbajul semnelor a trecut de la copil la copil, transgresând, uneori, generații, evoluând la fel ca oricare altă limbă și diferențiindu-se în limbaje gestuale naționale.

Traectoria afirmării limbajului mimico-gestual ca modalitate de comunicare a surzilor în Europa a fost pe cât de fructuoasă, pe atât și anevoiasă. Distinsă în acest context a fost activitatea abatelui de l'Épée, o persoană auzitoare, care începând cu anul 1760 și-a pus unele întrebări legate de modul în care se poate comunica cu surzii prin gesturi naturale, dacă această comunicare poate fi eficientă. Contestatarul abate de l'Épée va lupta întreaga sa viață pentru surzi, cu toată opoziția Bisericii. Se povestește că, din întâmplare, el a intrat într-o casă unde trăiau două surori gemene surde. El a fost frapat de complexitatea limbajului gestual prin care comunicau gemenele între ele și cu restul comunității surde din Paris. L'Épée a învățat semnele de la ele. Pentru prima dată a fost recunoscut faptul că gesturile puteau exprima gândirea umană la fel ca și limbajul oral, că poate să existe un limbaj interior în afara exprimării orale. La scurt timp, abatele de l'Épée a înființat în casa lui din Paris, o mică școală, unde instruia gratuit pe toți copiii surzi care îi erau încredințați. El îi învăța franceza scrisă cu ajutorul gesturilor naturale (preluate de la elevi) și cu unele semne artificiale inventate de el, cunoscute ca „semne metodice”. Prin aceste semne el înțelegea nu numai gesturile naturale pe care le făceau elevii săi pentru a exprima lucruri sau idei, dar și celelalte semne inventate de el pentru a indica timpul, persoanele, genurile și funcțiile gramaticale ale limbii franceze. În mod practic, aceste semne metodice erau o metodă eficientă de dictare vizuală, dar în nici un caz nu erau un limbaj. Din acest motiv, elevii înțelegeau rareori ceea ce scriau în limba franceză. În ciuda muncii sale enorme, abatele de l'Épée era departe de a ajunge la o dezvoltare intelectuală a elevilor săi sau la o bună cunoaștere a limbii franceze așa cum o dorea. A vrut să transforme limbajul gestual și să-l plieze după

obișnuințele limbajului convențional, fără să se gândească că trecerea de la un limbaj la altul devenea un nonsens.

În urma succeselor dobândite cu elevii surzi și pentru a-și face cunoscută metoda sa de instruire a organizat demonstrații de comunicare cu elevii surzi (între 1771-1774) pentru educatorii și celebritățile venite din toată Europa. În 1776 publică prima sa lucrare „Institutele de surdomuți”, unde expune sistemul său de instruire prin „semne metodice”. Această carte a avut efectul unei bombe. Astfel, ideile sale s-au răspândit pretutindeni unde surzii puteau fi educați în grupuri, datorită unei metode gestuale și faptului că instruirea surzilor nu mai era rezervată celor privilegiați. Se spunea pretutindeni, că numai la Paris surzii săraci aveau mai multe șanse decât auzitorii săraci de a accede la educație.

Abatele de l'Épée nu a inventat limbajul gestual, ci doar o conversație gestuală personală, repede abandonată de surzi, obișnuiți cu semnele utilizate în comunitatea surzilor și mai ales cu gramatica limbajului lor gestual, gramatică total necunoscută de către abate. În orice împrejurare Charles Michel de l'Épée a luptat și a reușit să-și impună opinia, că surzii sunt oameni ca toți ceilalți, inteligenți și capabili să înțeleagă la fel ca toată lumea. El a încercat să elaboreze o punte între lumea surzilor și cea a auzitorilor printr-un sistem de semne standardizate și dactileme. Energicul preot, dornic să-i ajute pe cei mai puțin fericiți, a înființat o școală pentru surzi la Paris (care a devenit mai târziu, în 1789, Institutul Național pentru Tinerii Surzi) și la Truffaut. În 1788 a publicat un dicționar al limbajului gestual francez. A murit sărac, în locuința sa, la finele lunii decembrie 1789, anul când la Paris izbucnea Revoluția Franceză.

Tehnica franceză s-a dovedit a fi de succes și în curând a fost implementată și în alte țări. De exemplu, în Rusia prima școală pentru surzi s-a deschis în 1806 la Pavlovsk, în SUA - la Hartford, Connecticut, în 1817. Ceva mai târziu s-a deschis o școală pentru copiii surzi la Leipzig, fondată de S. Geynike. Geynike și urmașii săi urmau scopul de a-i învăța pe copiii surzi vorbirea, pronunția. La conferința cu privire la problemele de instruire a surzilor, de la Milano, în 1880, „metoda orală” s-a dovedit a fi mai eficientă decât cea „mimică” și, în curând, se utiliza în școlile din Europa, SUA și Rusia.

Limbajul mimico-gestual reprezintă principala formă de comunicare la persoanele cu deficiență de auz profundă (surditate). LMG este compus din semnale vizuale, cu o gramatică și norme proprii. Gesturile exprimă mai degrabă noțiuni specie decât noțiuni gen și au un caracter situațional și concret intuitiv. De asemenea, gesturile nu pot imita elemente de natură imaterială, nici situații sau relații complexe, persoanele cu deficiență de auz recurgând în aceste cazuri la procedee figurative sau la limbajul dactil.

Limbajul mimico-gestual este un puternic simbol al identității pentru persoanele deficiente de auz. Ca și alte mijloace de comunicare, el este un mijloc de interacțiune socială, care permite o comunicare firească și completă între persoanele deficiente și integrarea lor mai ușoară în comunitate. Majoritatea persoanelor cu deficiente de auz au o motivație scăzută pentru vorbirea orală, folosesc rar vorbirea articulată, preferând utilizarea limbajului mimico-gestual pentru comunicarea de zi cu zi în cadrul vieții lor sociale.

Limbajul gestual este diferit de la o țară la alta, el nu este universal, deși există destule semne gestuale comune. În ciuda acestor deosebiri, există unele fenomene istorice interesante care fac ca unele limbaje gestuale din țări aflate la mari distanțe să fie mai mult legate între ele decât altele. Astfel, deși engleza este vorbită în Marea Britanie și SUA, limbajele gestuale din aceste țări (American Sign Language – ASL și British Sign Language – BSL) sunt diferite, iar ASL este mai apropiat de limbajul gestual francez. Limbajul gestual nu este identic pe tot teritoriul CSI, deși în cea mai mare parte coincide. Există semne diferite nu doar la nivel de regiuni, ci chiar la nivel de grupuri. Mulți deficienți de auz sunt creativi în elaborarea unor strategii de comunicare prin folosirea mimicii și a gesturilor, de unde și diversitatea semnelor. În sec. XX brusc a crescut interesul pentru comunicarea și înțelegerea între surzi ca grup social mondial. În 1951, după înființarea Federației Mondiale a Surzilor, s-a decis să se creeze un limbaj gestual universal care ar fi evident pentru toți participanții mediului neauzitorilor.

În această ordine de idei, eforturile specialiștilor s-au definitivat cu editarea, în 1973, a primului dicționar în limbajul gestual (al semnelor) internațional, adoptat cu doi ani mai târziu. Pentru elaborarea lui au fost folosite sistemele mimico-gestuale utilizate în țările europene (Marea Britanie, Italia, Federația Rusă).

Cum folosim limbajul mimico-gestual?

Limbajul mimico-gestual, ca modalitate principală de comunicare între surzi sau surzi și auzitori, este totodată și cel mai vechi mijloc de comunicare folosit de categoriile mai sus enunțate. Mimica și gesturile aparțin limbajelor extralingvistice. Mimica este exprimarea prin mișcarea

mușchilor feței, a sentimentelor și ideilor, iar gestul constă în mișcarea mâinilor, a capului, a corpului și exprimă o idee, un sentiment, o intenție înlocuind uneori cuvintele și dând expresivitate vorbirii. Cea mai subtilă comunicare gestică este cea a privirii – ea poate exprima aprobare, dezaprobare, mirare, întrebare, fericire, încântare, chemare, transmiterea unei stări psihice a momentului. Mimico-gesticulația este un limbaj veritabil cu sintaxă, dar fără morfologie, e un limbaj global nonverbal cu care surdul se familiarizează de mic din nevoia de a intra în relații cu cei din jur.

Unul și același gest poate îndeplini la surzi rolul de substantiv, adjectiv, verb etc. Spre exemplu, se folosește același gest pentru substantivul *cuțit* și verbul *a tăia* sau pentru *scaun* și *a sta*.

Sintaxa (îmbinarea cuvintelor în procesul vorbirii) are un rol important, atât în construcția propoziției, cât și în precizarea ideii exprimate.

Topica (ordinea cuvintelor într-o propoziție) îndeplinește rolul de bază în redarea unei idei prin gesturi. Există mai mulți factori care facilitează învățarea limbajului gestual. De pildă, anumite semne au forme și mișcări similare și, în anumite cazuri, pur și simplu reproduc mișcarea sau imită forma obiectului (*casă – acoperiș, cuțit – a tăia, scaun – a sta* etc.).

Din limbajul mimico-gesticular lipsesc anumite categorii morfologice: articolul, numeralul etc. Verbul are timpul prezent, trecut și viitor. Nu există categoria de mod, imperativul este transmis prin expresia feței la fel ca și interogația și exclamația. Nu se face distincția dintre pronume și adjectivul posesiv. Genurile sunt indicate prin gesturi **adăugătoare:** *tata, mama, soră, frate, domn, doamna*.

În LMG ochii servesc pentru a atrage atenția asupra persoanei care vorbește, se arată pe sine cu degetul sau despre cine se vorbește (își întoarce privirea și îndreaptă mâna spre persoana care vorbește).

Limbajul mimico-gestual operează cu gesturi, acesta semnificând un obiect, o acțiune, o idee, care verbal pot fi exprimate printr-un cuvânt, propoziție sau chiar frază.

Gesturile se împart în:

- *gesturi naturale* — cele care au asemănare cu obiectul. Acestea desemnează aspectul exterior, pregnant cel care sare în ochi, și nu elementul esențial, semnificativ al obiectului, sau fonemului (ex. pentru *pește* se arată cu mâna mișcarea peștelui - cozii);
- *gesturi convenționale* sau artificiale - sunt cele create, care simbolizează un obiect. Desigur, posibilitatea de a opera cu simboluri și concepte este realizată în mod diferit de auzitori în comparație cu persoanele cu deficiente de auz.

În limbajul mimico-gestual pot exista grade diferite de apropiere de obiectul reprezentat, gesturile putând fi percepute vizual pe o scară mergând de la pictorial, iconic spre abstract.

Gesturile de origine pictorială sau iconică pot fi executate în trei feluri:

- a) degetele sau toată mâna imită conturul formei obiectului (*perete, casă, drum, obiect curbat, tubular, rotund* etc.);
- b) se imită apucarea și manevrarea obiectului (*cană — „a bea”, sertar — „a deschide un sertar”, brichetă — „a aprinde bricheta”, automobil — „a conduce un autoturism”* etc.);

- c) mana însăși poate constitui un obiect sau o parte a lui („ibric” – „a turna din ibric”, „foarfecă” – „a tăia cu foarfeca” etc.).

În funcție de semnele învecinate, același semn poate include semnificații diferite (*ochiul uman* – *ochiul ferestrei*). Unele gesturi sunt produse cu o singură mână (gesturi unimanuale), iar altele sunt executate cu ambele mâini (gesturi bimanuale).

Limbajul semnelor a stârnit reacții contradictorii, atât la specialiști, cât și la adulții surzi. Unii susțin că LMG reprezintă o piedică în învățarea vorbirii, în timp ce psihologia clasică ne spune că dezvoltarea limbajului este legată de dezvoltarea cognitivă și psihică în general. Singura caracteristică ce separă limbajul gestual de imaginea noastră tipică despre un limbaj este faptul că limbajul gestual nu poate fi vorbit.

Reprezentanții acestui curent subliniază principalele dezavantaje ale unui astfel de limbaj:

- este un limbaj necunoscut în societatea auzitorilor;
- este incomod în producție (comunicarea prin gesturi sporește riscul accidentărilor);
- dezvoltă gândirea în imagini nespecific umană;
- barează calea surzilor spre cultură și civilizație care solicită limbajul verbal și scris.

În limbajul mimico-gesticular, aceleași semn poate include semnificații diferite, în funcție de semnele învecinate. Așa este cazul semnelor de tip omonim. De exemplu, „*toc*” (*pix*) – „*toc*” (*încălțăminte*), „*bancă*” (*parc*) – „*bancă*” (*școală*) – „*bancă*” (*instituție financiară*).

Multe gesturi seamănă cu ideea pe care o reprezintă, cu forma sau cu modul lor de acționare. Ele dau o imagine

vizuală corespunzătoare ideilor, obiectelor, mișcărilor sau oamenilor pe care îi reprezintă. De pildă, obiectele pot fi reprezentate prin conturul sau forma lor, prin modalitatea de manevrare sau mișcarea care se realizează cu ele. Uneori o combinație între aceste elemente nu este exclusă. Unele gesturi au un grad de iconicitate mai puțin evident, dobândind un grad de convenționalitate mai mare, legat de forma de bază a mâinii, de așezarea gestului, de unele legături mai abstracte.

Unele gesturi sunt ușor de înțeles și de reprodus. Acest fapt este evident atunci când obiectele sunt reprezentate după forma lor (de ex., degetele curbate, de obicei, reprezintă obiecte curbate (o minge, un pahar) sau suprafețele curbate ale acestora). Prin convenționalitatea dobândită, aceste gesturi se pot referi la orice obiect, iar prin modificări ale gestului se oferă informații suplimentare despre el.

Rolul contextului este deosebit de important în distingerea semnificației unui gest. Așa cum cuvintele pot avea diferite semnificații în funcție de context, tot așa și gesturile diferă după felul cum sunt executate, după poziția plasării, direcția și mărimea mișcării (de pildă, cu ajutorul gestului „lumină” se poate reprezenta o lustră (poziția spre tavan), o veioză (schimbarea poziției în jos), razele soarelui etc.).

Semnele LMG se pot modifica și pot fi afectate de anumiți factori externi. Astfel, prin introducerea în vorbirea curentă a neologismelor (*apple*, *iPhone*, *skype* etc.) și în limbajul mimico-gestual, tinerii, mai ales, cei care au avut contacte cu persoane din alte țări pot introduce semne noi, care ulterior sunt acceptate de comunitatea surzilor.

Limbajul mimico-gestual din Republica Moldova (LMGRM) este limba comunității persoanelor surde din Republica Moldova.

La fel ca și alte limbaje mimico-gestuale, LMGRM:

- a apărut din nevoia de comunicare a persoanelor surde, ca modalitate de adaptare la situația creată de absența posibilității de a comunica prin intermediul sunetelor;
- a apărut în mod natural și s-a dezvoltat, într-o anumită comunitate de oameni, uniți prin aria geografică și istoria socio-politică, în care s-au dezvoltat, dar și pe fundalul unor tradiții culturale specifice.

În comunicarea cu diverse persoane cu deficiențe de auz, din diferite zone ale republicii și de diferite vârste, se observă anumite variante ale semnelor. Unele sunt imediat sesizate datorită necunoașterii aceluși semn și intră în „vocabular” foarte repede. Altele rămân într-un circuit închis și sunt utilizate de un cerc restrâns de persoane. Limbajul semnelor vorbit conține regionalisme ca orice altă limbă vorbită.

Limbajul mimico-gestual al persoanelor cu dizabilități de auz „vorbitori” de limbă rusă este utilizat și în alte țări din CSI.

Sistemul dactil

Trebuie spus că există două forme de limbaj bazate pe gesturi, principal diferite: limbajul dactil și limbajul mimico-gestual. În alfabetul dactil, fiecărui semn executat cu ajutorul degetelor îi corespunde un singur dactilem. Aceste dactileme nu sunt altceva decât transpuneri ale vorbirii sau scrierii în forma gestuală. Comunicarea dactilă intermediază trecerea de la non-verbal la verbal în cursul procesului demutizării și constituie ulterior un sprijin indispensabil în precizarea sensului și completarea exprimării orale sau grafice.

Limbajul mimico-gestual are o altă structură, ce face dificilă constituirea unei gândiri noțional-verbale în locul celei iconice. Îndeplinind rolul de limbaj, mimico-gesticulația posedă funcția de comunicare precum și cea de cunoaștere. Ea sprijină dezvoltarea gândirii, fiind în interdependența cu gândirea în imagini.

Conform unor autori în sfera limbajelor extralingvistice se includ dactilemele. Prin dactileme se apelează la mână în aceeași măsură ca și scrisul în înregistrarea manuală a grafemelor. În timp ce grafemele sunt transpuse pe hârtie, dactilemele sunt realizate în aer. În aceste condiții se poate spune că dactilarea este o formă distinctă a limbajului verbal care se adaugă formelor orală și scrisă. Grație acestor idei apare *dactilologia* (*dactylos*= deget și *logos*= cuvânt) ca formă specială a limbii vorbite, bazată pe redarea literelor grafemelor în aer cu ajutorul poziției și mișcării degetelor de la o mână sau de la ambele mâini.

Adeptii dactilologiei aduc următoarele *argumente* în favoarea folosirii alfabetului dactil:

- dactilemele constituie un sprijin important în cunoașterea componentei materiale a cuvintelor și în realizarea analizei și sintezei;
- asigură însușirea unui număr mare de cuvinte într-un timp relativ scurt;
- contribuie la înlăturarea comunicării mimico-gestuale;
- de la alfabetul dactil se trece ușor la exprimarea orală sau scrisă;
- ajută la formarea gândirii noțional-verbale;
- ajută la realizarea orientăției inverse (așa cum auzitorul aude ce se spune, surdul vede ceea ce se dactilează și pe această bază se poate autocorecta).

Adversarii dactilologiei, reprezentanți ai metodei orale, vin cu *contraargumente* referitor la comunicarea prin dactileme:

- alfabetul dactil este mut și de aceea nu ajută pronunția ca auzul;
- este necunoscut în societate;
- alfabetul dactil este artificial, deoarece persoanele cu deficiențe de auz în perioada demutizării, când scapă de sub observația profesorilor îl schimbă cu cel mimico-gestual;
- dactilarea se produce paralel cu pronunțarea și cere atenție distributivă, interferența stimulilor motorii poate să dăuneze pronunției;
- dactilarea îi incurcă pe muncitori în producție, *favorizează chiar și producerea de accidente de muncă*;
- contribuția alfabetului dactil este prea puțin importantă pentru dezvoltarea gândirii noționale, dactilemele fiind doar gesturi specializate.

Astfel, putem concluziona că, prin asemănarea cu scrisul, dactilarea constituie o formă distinctă a limbajului verbal care se adaugă formelor de limbaj oral și scris. Comunicarea prin intermediul dactilemelor constituie o formă precisă a limbajului verbal. Dactilemele nu au nimic comun cu mimico-gesticulația; ceea ce le unește este folosirea mâinii în comunicare, fiecare sunet având un semn digital distinct.

Particularități ale semnelor dactile

Cele mai multe semne dactile corespund alfabetului scris. Semnele de punctuație amintesc mai degrabă de limbajul oral și nu de cel scris. De exemplu: nu există semne pentru punct, virgulă, semnul întrebării, mirării; acestea realizându-se prin opriri convenționale și prin expresia feței. Ritmul și viteza dactilării sunt diferite și depind de particularitățile individuale ale vorbitorului. Dactilologia ajută persoanele

surde în comunicare și este o parte a limbajului semnelor, în deosebi în exprimarea numelui, denumirii, termenilor. Orice limbă națională își are dactilemele sale.

Dactilologia poate fi exprimată cu o mână, cu ambele mâini ori combinată. Limba română se exprimă cu o singură mână și la temelia ei este dactilul limbii franceze („scrisoare în aer”).

Reguli de folosire a dactilologiei:

- a dactila conform normelor ortografice ale limbii vorbite;
- dactilul se însoțește de articulație (cuvânt și frază);
- poziția mâinii este îndoită de la cot, să nu acopere fața, puțin mai jos de nivelul umărului;
- la dactilare mâna se află la un nivel, nu se mișcă nici în jos, nici în sus, că să fie văzută și expresia feței, articulația și dactilema;
- semnele sunt executate exact;
- exprimarea în limbajul dactil se face lin, fără mari pauze;
- în dactilologie cuvintele se semnifică prin pauză, propozițiile — prin oprire;
- dacă sunteți stângaci puteți dactila numai cu mâna stângă;
- tempoul dactil trebuie să fie ca tempoul limbii vorbite;
- țineți mâna la nivelul umărului preferabil cu palma spre exterior;
- faceți dactilemele cu grijă;
- executați fiecare literă în același loc;
- în caz de eroare sau neînțelegere se dactilează tot cuvântul de la început.

Dactilologia este o metodă mai lentă de comunicare, deoarece persoana trebuie să unească fiecare literă în cuvinte. Structura acesteia presupune câteva etape de însușire a practicii de lucru ca interpret al LMG.

Principii de predare a limbajului mimico-gestual

În definirea metodologiei predării LMG, de pregătire a translatorilor, de formare a mediului comun comunicațional al neauzitorilor și al actorilor sociali și publici, primare sunt:

- principiile generale de organizare a intervențiilor formative în lucrul cu persoanele cu CES;
- principiile psihologice și pedagogice de instruire și educare a copiilor neauzitori;
- principiile de organizare a cursurilor de pregătire a actorilor sociali pentru a promova comunicarea în limbajul semnelor, de exemplu, al translatorilor.

Principii generale de organizare a intervențiilor formative în activitățile cu persoanele cu cerințe educaționale speciale

Persoanele cu CES se caracterizează în general printr-o serie de structuri atitudinal-comportamentale cărora trebuie:

- a) – să le dovedim: – înțelegere – încredere – intrajutorare;
- b) – să le înlăturăm: – disconfortul – depersonalizarea – dizarmonia;
- c) – să ajungem la înțelepciunea ce presupune: – acceptare – acomodare – atitudine;
- d) – să reușim să le acordăm o șansă prin: – speranță – dragoste – dăruire; considerându-l egalul nostru, bucurându-se de toate drepturile unei persoane dăruită cu viață și menită a trăi.

Pentru a putea comunica, e necesar:

- să i se inspire încredere;
- să i se explice pe înțeles problema pe care o are;
- să i se accepte explicațiile;
- să fie acceptat și înțeles ca persoană cu dizabilități;
- să nu i se creeze stări conflictuale;

- să i se înțeleagă suferința;
- să se comunice cu părinții sau persoanele ce-l însoțesc;
- să i se observe reacția corpului la anumiți stimuli;
- să i se dezamorseze stările conflictuale;
- să se ia atitudine;
- să se determine o poziție pozitivă față de el;
- să i se dezvolte elemente de comunicare nonverbală pe înțelesul acestuia;
- să se evite inițierea unor discuții contradictorii și neconstructive;
- să se controleze atitudinea, conduita și comportamentul față de persoana cu dizabilități.

Pentru ca totul să se desfășoare într-o notă de profesionalism, respect și comportament adecvat, persoana cu dizabilități trebuie să fie acceptată și respectată ca făcând parte din comunitate, astfel încât întreaga comunicare să decurgă într-o normalitate și atmosferă firească, dată însăși de cei doi actori implicați în ea.

La baza asistenței acordate se află trei componente de bază și anume:

a) cea psihologică ce constă în:

- cunoașterea particularităților specifice dezvoltării psihice a persoanei și a tuturor componentelor personalității;
- atitudinea și reacțiile persoanei în raport cu deficiența sau cu incapacitatea sa, cât și în relațiile cu cei din jur;
- modul de manifestare a comportamentului în diferite situații;
- identificarea disfuncțiilor la nivel psihic;
- identificarea căilor de recuperare/compensare a funcțiilor psihice afectate;
- asigurarea unui cadru de securitate și confort afectiv pentru menținerea echilibrului psihic și dezvoltarea armonioasă a personalității.

b) cea pedagogică ce constă în:

- evidențierea problemelor specifice în educarea, instruirea și profesionalizarea persoanelor cu diferite tipuri de deficiențe;
- adaptarea/ modificarea conținutului învățământului în funcție de nivelul evoluției și dezvoltării biopsihice a subiecților supuși educației;
- asigurarea unui cadru optim de pregătire astfel încât fiecare subiect supus educației și instruirii să asimileze un minimum de cunoștințe și deprinderi necesare integrării sociale.

c) cea socială ce constă în:

- inserția bio-psiho-socio-culturală a persoanei în realitatea socială actuală sau în schimbarea pe axele: profesională, familială și socială;
- acțiuni de prevenire și susținere a unor politici coerente și flexibile pentru protecția și asistența socială a persoanelor aflate în dificultate;
- informarea opiniei publice cu privire la responsabilitatea civică a membrilor comunității față de persoanele aflate în dificultate;
- existența unor posibilități de valorificare a potențialului atitudinal al acestor persoane cu dizabilități în folosul comunității.

Pentru o mai bună și eficientă comunicare în relația cu persoana cu dizabilități, e necesar a avea cunoștințe minime legate de:

- deficiență - se referă la afecțiunea fizică sau organică ce determină o stare critică în plan psihologic (pierderea sau deficitul unor funcții ori chiar a unui organ ce defavorizează desfășurarea activității);
- dizabilitatea - accentuează consecințele, dificultățile de adaptare la mediu și ia în considerație și stările critice ce apar

prin educație deficitară, condiții de mediu ce defavorizează evoluția normală, perturbările funcționale sau destructurarea lor, inadaptrile, obișnuințele și comportamentele neadaptive, întârzierile, retardurile și privațiunea temporară de o funcție.

Principii psihologice și pedagogice de instruire și educare a copiilor cu deficiențe de auz

Strategiile generale de predare se bazează pe utilizarea unor procedee adecvate, care să permită înțelegerea de către copil a sarcinilor cerute. Generalizarea cunoștințelor depinde în mare măsură de varietatea experiențelor sale, de relațiile ce se stabilesc între familie și colectivitatea din care acesta face parte. Utilizarea unor tehnici precum gesticulația, demonstrația, modelarea, imitarea facilitează însușirea limbajului. Utilizarea jocului ca procedeu didactic stimulează elevii să descopere, prin imitație, comportamente verbale compatibile diverselor situații sociale.

Printre procedeele metodice utilizate în instruirea și educarea copiilor neauzitori un loc deosebit îl are metoda grafică de instruire și educare.

Metoda grafică de instruire și educare

H. Cardanus, savant din perioada Renașterii, încă în sec. al XVII-lea susținea: „Noi putem face un surdomut să audă prin intermediul cititului și să vorbească prin intermediul scrisului”.

Linder R. — creează și experimentează „metoda imaginilor grafice”, care este fundamentată pe ideea că elevii deficienți de auz sunt „copii ai vizualității”.

Cerințele unei astfel de metode sunt:

- expresia verbală să fie corect formulată;
- să fie ușor percepută vizual;
- să fie legată de un conținut semantic și de emoțiile copilului;
- legăturile imagine-cuvânt să se repete până când expresia verbală devine utilizabilă în comunicare;
- fiecare lecție presupune o etapă receptivă și o etapă reproductivă în care copii scriu sub imagini cuvinte sau propoziții.

D. Rusticeanu, surdopedagog, referitor la esența metodei grafice susține că: „este o metodă globală care pornește învățarea limbii de la cuvinte și propoziții redactate în scris. Această procedură caută să îl facă pe elevul surd să cuprindă dintr-o dată propoziția scrisă sau tipărită”.

De exemplu, se dau cartonașe pe care sunt scrise, cuvinte sau propoziții, acestea (cartonașele) sunt asociate cu obiectele corespunzătoare, cu imaginea lor sau cu acțiuni dramatizate. Articulația sunetelor se face imediat sau mai târziu. Scrisul stă astfel la baza învățării limbii orale.

Factori psihopedagogici ai dezvoltării comunicării verbale

Diferitele programe de dezvoltare a comunicării verbale presupun stabilirea unor obiective în raport cu tipul, gradul și natura deficienței. Educatorii sunt cei mai în măsură să decidă forma de comunicare adoptată în relațiile cu deficientul de auz, în funcție de:

- nivelul deficienței;
- nivelul inteligenței;
- particularitățile personalității deficientului.

Caracteristicile funcțiilor și proceselor psihice ale subiectului se stabilesc cu ocazia evaluării, care trebuie să reprezinte punctul de pornire al oricărui program.

Tipul și gradul deficienței, al cauzei care determină pierderea auzului, imprimă o serie de particularități activității verbale, care se manifestă atât în recepția, cât și în transmisia mesajelor. În cazul normalității organelor de simț, mecanismele articulării se exersează în mod spontan, iar vorbirea se însușește, începând cu cea mai fragedă vârstă, prin imitarea modelelor verbale. La deficiența de auz procesul autoreglării vorbirii pe această cale este exclus, deoarece neexistând un model acustic, nu se poate realiza transferul acestuia în model verbal-motric. Prin palpare laringală și autoreglarea mișcărilor specifice ale organelor fonatoare, se realizează asocierea dintre modelul verbal-motric și imaginea labiovizuală corespunzătoare. În continuare, imaginea labio-vizuală poate declanșa mișcările verbo-motorii corespunzătoare.

Un obiectiv important al acestor procedee este și menținerea motivației pentru însușirea comunicării, crearea ambianței. De asemenea, se pune diferențiat în raport cu gravitatea pierderii auzului și a aparaturilor de amplificare utilizate și problema recepției și emisiei vorbirii. Conținutul programelor de dezvoltare a comunicării trebuie să fie raportat la vârstă, la nivelul dezvoltării psihice, al comunicării verbale, al reziduurilor auditive, al gradului de socializare. La baza oricărui program de intervenție se află nivelul funcțional la care subiectul se găsește înainte de începerea acțiunii recuperativ-terapeutice.

Conținutul și derularea activităților, după părerea majorității autorilor din domeniu, trebuie să cuprindă situații importante de comunicare, corect selectate. Vorbirea

trebuie exersată în diferite moduri, prin imitație, conversație, jocuri spontane, organizate cu ajutorul unor materiale diverse și bogate, deoarece numai în acest mod se poate realiza transfer al conceptelor în diferite contexte ale vieții cotidiene.

În orice dezvoltare a comunicării este necesar să se țină seama de o serie de factori care influențează acest proces: caracteristicile psihologice ale subiectului; mediul în care are loc intervenția; pregătirea personalului; tipul activităților în care este antrenat subiectul; strategiile de predare folosite.

Mediul în care are loc intervenția poate fi natural și artificial. În categoria mediului artificial, pot fi incluse spre exemplu, clasa sau cabinetul de demutizare. O serie de cercetări americane au evidențiat faptul că aranjarea tradițională a claselor, pe șiruri de bănci, nu stimulează comunicarea, și deci nu contribuie la dezvoltarea limbajului. Soluția recomandată o constituie dispunerea mobilierului în cerc sau alte modalități care să stimuleze mișcarea elevilor în funcție de tipul de activitate și de înlesnirea relaționării între ei. Mediul natural al comunicării trebuie să fie astfel organizat încât limbajul să devină o activitate principală, iar profesorul să răspundă totdeauna la tentativele de comunicare ale copilului prin aplicarea sprijinului și indicațiilor.

Pregătirea personalului trebuie realizată astfel încât acesta să fie capabil să ia decizii în funcție de multitudinea de factori: obiective, metode, calitatea răspunsurilor subiectului, organizarea activităților de învățare. Alegerea obiectivelor din cadrul programelor trebuie să țină seama de semnificația acestora pentru copil și de măsură în care îi sunt familiare.

Cercetătorii Conn și Richardson consideră că în mediul școlar se desfășoară trei tipuri de activități pentru dezvoltarea comunicării:

- activități asociate, în care nu există o structurare definitivă a diverselor componente ale activității de învățare;
- activități secvențiale, ce implică multiple acțiuni;
- activități ierarhizate, în care diversele componente ale activității de învățare sunt organizate, programate.

Educatorul și pedagogul trebuie să utilizeze pe cât posibil o comunicare individualizată față de elevi, în care să fie evitate enunțurile imperative, sub formă de ordine și dialogul axat numai pe întrebări și răspunsuri.

Educatorul și pedagogul trebuie să-și adapteze limbajul nonverbal la sensul mesajului transmis, întrucât nonverbalul este sursa unor mesaje importante și dacă diferă de ceea ce comunică adultul, se creează o confuzie pentru copil.

Foarte utile sunt laudele, încurajările, recompensele, nefiind recomandată folosirea nici unei forme de pedeapsă, deoarece acestea denotă o anxietate la copil și determină frica de eșecuri. Anxietatea scade motivația pentru învățare. Jocurile în grupuri de copii de diferite vârste duc implicit și la învățarea limbajului. O sarcină importantă a educatorilor este aceea de a stimula vorbirea cu auzitorii.

Programele de intervenție, destinate dezvoltării limbajului, trebuie începute cât mai de timpuriu, când sistemul nervos este mai plastic și funcțiile și procesele psihice sunt în proces de formare. Ele trebuie să înceapă de la o evaluare amănunțită a profilului psihologic al fiecărui copil.

Investigațiile surdologice contemporane cât și practica de susținere și dezvoltare a capacității surzilor de a comunica valorifică nivelul acumulat. În același timp, este necesară

selectarea celor mai performante metode de formare a capacităților de comunicare a surzilor, mai ales atunci, când problema trece cu mult limitele pragului școlar și devine de importanță publică și socială comunicării societății cu persoanele cu deficiențe de auz prin mediul limbajului semnelor.

În acest sens importantă este aprecierea rolului formativ al metodelor de demutizare și formare a capacităților de comunicare a surzilor. Astfel, folosirea principiilor tradiționale de instruire și educare a neauzitorilor a determinat concluzia că, în receptarea vorbirii și în cunoașterea cuvintelor, scrisul este superior labiolecturii.

Ce sistem gestual să învățăm și cum să predăm?

Rămâne problema alegerii unui sistem de gesturi și metode de predare. Este bine cunoscută experiența dezvoltării capacităților de comunicare ale neauzitorilor în Franța, Germania. În Marea Britanie sunt mulți oamenii care cunosc limbajul semnelor, ceea ce contribuie la formarea sistematică a profesorilor. În Republica Moldova se practică LMG/ LS, pe care îl vorbesc toate persoanele cu deficiențe de auz din societate.

Pentru copii, care au deficiențe multiple și profunde se practică vocabularul gesturilor Makaton. Este un sistem artificial, care se bazează pe limbajul semnelor (gesturilor) britanice. El diferă foarte mult de limbajul semnelor folosit de persoanele cu deficiență de auz, are un vocabular limitat, bazat mai mult pe simboluri și se predă în școli pentru copii cu autism. Principalul dezavantaj al limbajului Makaton este un vocabular și o structură slabă. Iar problema principală a sistemului Paget constă în faptul că este artificial și puțin

cunoscut. Kiernan susține că Shaffer și alții au dovedit că copiii cu autism, care nu încep să aplice în mod natural limbajul gestual, au nevoie de o educație specială. Problema este că Makaton este un limbaj cu propria gramatică, care în cele mai dese cazuri este foarte diferită de gramatica engleză.

Este la fel important să nu se limiteze vocabularul copilului, astfel încât fiecare copil este învățat doar în limbajul gestual care are o semnificație funcțională pentru el. Scopul îl constituie faptul ca, în situații de zi cu zi, în afara clasei, copilul să înceapă, cât de curând posibil să folosească propria limbă (deși limitată). Cei mai mulți experți folosesc așa-numita abordare de comunicare totală, când vorbirea și gesturile sunt folosite în paralel. De obicei, acest lucru se face din motive de „asigurare”, în speranța că copilul va începe să folosească cuvântul rostit simultan cu gesturi.

Esențial este să însoțim gesturile prin limba vorbită, dar insistăm și la imitația de exprimare și la folosirea altor metode pentru a încuraja exprimarea cuvintelor. Folosit la o vârstă mică, limbajul mimico-gestual aduce o contribuție importantă la dezvoltarea psihică a copilului surd. Învățarea LMG presupune trecerea prin anumite stadii asemănătoare cu cele prin care trece și copilul auzitor în învățarea comunicării verbale. Astfel, se observă creșterea și îmbogățirea calitativă și cantitativă a vocabularului, a conținutului și mijloacelor de expresie. De remarcat rapiditatea și ușurința de adaptare a surdului pe linia comunicării gestuale, la grupul de deficienți de auz pe care îl frecventează. Copiii surzi care învață de mici limbajul mimico-gestual pot învăța mai ușor în școală limbajul scris.

Comunicarea prin gesturi și mimică este superioară celei verbale sub aspectul vitezei și adresabilității, dar este inferioară din punctul de vedere al conținutului și preciziei. Raportul dintre gesturile naturale și cele artificiale se modifică o dată cu maturizarea socială și psihică. La sfârșitul etapei preșcolarității domină gesturile naturale, dar în perioada tinereții apare o echilibrare.

În prezent, după o prohibiție de circa 100 de ani, limbajul mimico-gestual este din nou acceptat în lume și tinde să se apropie tot mai mult de problemele drepturilor omului, persoanele care îl utilizează fiind văzute ca o comunitate lingvistică. Dactilemele și limbajul gesticular nu se exclud reciproc, ci se completează în mod organic. Chiar și la surzi, unele aspecte (nume de familie, denumirea unor produse) nu pot fi reproduse decât dactil. Utilizarea cotidiană a mimico-gesticulației este compensată de citit-scris și ocazional, de oralitate. Importantă este găsirea mijlocului cel mai eficient de comunicare, care oferă stabilirea interacțiunii eficiente cu auzitorii, cât și cu persoanele cu dizabilități de auz. Cu regret, în Republica Moldova doar unii pedagogi în cadrul demersului educațional predau elevilor limba gesturilor prin metoda de comunicare fără translator. Această metodă este una care permite să-i mențină pe elevi în atmosfera limbii vii, vorbite curent.

**Pregătirea actorilor sociali pentru a promova
comunicarea în limbajul semnelor.
Formarea profesională a translatorilor**

Înșușirea limbajului semnelor, afirmă expertii, nu este atât de dificilă. Potrivit acestora, este mai ușor decât, de exemplu, înșușirea limbii engleze. Pentru a-l utiliza în viața de zi cu zi, s-ar cere câteva luni, dar, desigur, depinde de cel

care învață limba gestuală, de insistența și intensitatea lucrului său. Nu e neapărat nevoie de a face studii universitare în acest sens. În pregătirea translatorilor în LMG este suficientă înscrierea la cursuri de formare.

Strategia principală pentru însușirea LS este una deosebită. Ea cere ca obiectul influenței formative să fie implicat pe deplin în mediul purtătorilor acestei limbi specifice. În acest caz omul nu are nevoie să răspundă la sunete, el doar stă în fața interlocutorului, percepe semnele vizual. Este cea mai aplicată metodă în Europa și în lume – metoda directă fără traducere.

Principala metodă de predare – incluziunea în mediu, însușirea obligatorie a frazelor în context. Limba semnelor nu se însușește după dicționare, se cere o practică permanentă a gesturilor, ele trebuie memorizate, nu atât cu capul, cât cu mâinile. Astfel, de exemplu, în limbajul moldovenesc al semnelor atributul este plasat întotdeauna după substantiv, cuvintele ce denumesc circumstanțe de timp sunt plasate după verb. Aceste deprinderi devin practice ca rezultat al multor exerciții.

Forma principală de predare a limbajului semnelor este dialogul, care contribuie la dezvoltarea abilităților de comunicare prin semne. Astfel, se creează o atmosferă de comunicare vie, de implicare profundă în limbajul semnelor. Învățarea limbajului semnelor de către interpreți poate fi continuată prin perfecționarea vocabularului propriu, prin obținerea unor competențe suplimentare și medierea LS în societate.

Oficial, limbajul gestual este recunoscut de Federația Mondială a Surzilor (W.F.D.) ce cuprinde la ora actuală peste

120 de țări afiliate cu peste 70 milioane de membri. Ea luptă încă de la înființarea sa (Roma, 1951) pentru recunoașterea oficială a LMG solicitarea ei s-a înființat Comisia de limbaj gestual, care a obținut de-a lungul celor peste 65 de ani de existență o serie de succese notabile. Astfel, au apărut primele dicționare „Gestuno”, care cuprind cele mai frecvente gesturi/semne folosite la întâlnirile internaționale ale surzilor, urmate de apariția mai multor dicționare gestuale naționale. De asemenea, în cadrul Federației Mondiale a Surzilor s-a format Comisia pentru interpreți în limbaj gestual, care a dus treptat la formarea unei federații europene și mondiale a interpreților în limbaj gestual.

În timp, tot mai multe țări au recunoscut dreptul persoanelor surde de a comunica prin intermediul LMG, căruia i s-a recunoscut statutul de limbă naturală.

La nivelul Uniunii Europene a Surzilor (E.U.D.), urmărindu-se recomandările Federației Mondiale a Surzilor, au continuat eforturile depuse pe lângă autoritățile din țările membre ale Uniunii Europene pentru recunoașterea oficială a limbajului gestual și folosirea interpreților, care să asigure egalizarea șanselor persoanelor surde în toate domeniile vieții sociale. În 1996, Uniunea Europeană a Surzilor a realizat proiectul „Sign Language Project” sub conducerea cadrelor de la Universitatea din Bristol (Marea Britanie).

Din punct de vedere structural, legile care vizează limbajul mimico-gestual au ca elemente comune, indiferent de țara în care sunt aplicate, recunoașterea LMG ca limbă maternă a persoanelor surde, implicit recunoașterea dreptului acestora de a comunica prin intermediul lui, precum și prevederi ce reglementează formarea și activitatea traducătorilor.

Crește interesul față de limbajul mimico-gestual (limbajul semnelor) și în Republica Moldova. Tot mai multe structuri de stat, publice, sociale, umanitare și de binefacere se angajează în activitatea de adaptare socială a persoanelor cu deficiențe de auz. O activitate deosebit de fructuoasă în acest context efectuează Asociația Surzilor din Republica Moldova.

În concordanță cu principiile Cartei ONU, ale Declarației Universale a Drepturilor Omului, ale Statutului Federației Mondiale a Surzilor, ale Rezoluției Parlamentului Uniunii Europene și ale Strategiei Naționale pentru Persoanele cu Dizabilități, Asociația, prin structurile special create, desfășoară următoarele activități:

- acordă asistență și consiliere în LMG membrilor asociației;
- asigură servicii de interpretare în limbajul mimico-gestual, în situații sociale diverse (poliție, tribunal, spitale, familie, loc de muncă etc.) pentru realizarea comunicării cu persoana cu deficiențe de auz;
- organizează și desfășoară cursuri LMG conform legislației în parteneriat cu toate instituțiile de profil;
- susține și elaborează inițiative de pregătire a interpreților LS în parteneriat cu diferite structuri publice și sociale, asociații;
- organizează cursuri de perfecționare profesională pentru traducători, lucrători sociali din cadrul Asociației, profesori din școli speciale;
- în activitatea sa ASRM se bazează pe un suport legislativ care nemijlocit susține desfășurarea măsurilor de propagare și afirmare a practicii de utilizare a LMG:
 - Legea pentru modificarea și completarea Legii nr. 264-XVI din 11 decembrie 2008 privind autorizarea și plata interpreților și traducătorilor antrenați de Consiliul

Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, de organele procuraturii, organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, de notari, avocați și de executorii judecătorești (nr. 157, 5 noiembrie 2015);

- Legea nr.60 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități din 30.03.2012.
- Regulamentul de prestare a serviciilor de interpretare în limbajul mimico-gestual de către interpreții în limbajul semnelor (MMPSF RM).

Având drept scop crearea unui cadru organizat în care persoanele cu deficiențe de auz, adulți și minori și familiile acestora să-și poată exprima dezideratele, să fie sprijiniți în realizarea drepturilor de cetățean în vederea egalizării șanselor se angajează în această activitate Asociația Surzilor din Republica Moldova. ASRM sintetizează problemele sociale cu care se confruntă persoanele cu deficiențe de auz în dorința de a duce un mod de viață decent și de a se integra în societate; recunoscând pierderea auzului ca o deficiență ireversibilă, în scopul incluziunii lor sociale, susține și propagă limbajul mimico-gestual ca o cultură proprie a persoanelor surde.

Asociația Surzilor din RM organizează predarea limbajului semnelor / limbajului mimico-gestual sau comunicarea prin mijloacele speciale, în primul rând, pentru părinții cu copii și în instituțiile specializate.

Învățarea prin sistemele de comunicații speciale pentru persoanele cu deficiențe de auz se face de către formatori specializați ai Centrului de Prestare a Serviciilor de Interpretare în Limbajul Semnelor din cadrul Asociației Surzilor din RM.

TEHNOLOGII INFORMAȚIONALE ȘI DE COMUNICARE ÎN STUDIAREA LIMBAJULUI SEMNELOR

Victor KOROLI,

director executiv, Alianța INFONET

Pentru învățarea limbajului mimico-gestual sunt utilizate mai multe tipuri de instrumente TIC:

- **Instrumente hardware** – computer, laptop, tabletă, monitoare video, sisteme FM, căști amplificatoare, table interactive etc.
- **Instrumente software** – LOGOPEDIX, Evalogos, TARA, DFB (Dattilologia Fonologica Bimanuale), Oticon Paediatrics, dicționare digitale, e-learning etc.
- **Instrumente de comunicare** – Skype, Facebook, Yahoo Messenger, Viber, WhatsApp, IMO, OOVVOO, Camfrog, OK etc.

Asociația Surzilor din Republica Moldova în parteneriat cu Alianța INFONET au inițiat și dezvoltă câteva produse inedite pentru învățarea limbajului mimico-gestual:

SURDOSERVER.MD

**În curs de elaborare – Platforma digitală
pentru studierea limbajului mimico-gestual
din Republica Moldova**

Platforma Surdoserver.MD este elaborată ca resursă digitală de suport pentru toți cei interesați să cunoască și care doresc să exerseze limbajul mimico-gestual din Republica Moldova. Beneficiarii finali sunt nu doar persoanele cu dizabilități de auz, dar și reprezentanții instituțiilor și autorităților de stat, care întâlnesc dificultăți în comunicarea cu aceste persoane.

Aplicația este concepută astfel încât să ofere posibilitatea unei identificări rapide a gesturilor după categoriile de căutare:

- Alfabetică;
- Tematică.

În plus, la accesarea temei de interes, interfața platformei va indica lista deplină a gesturilor referitoare la temă.

Temele de bază (nu se vor limita doar la acestea):

- Introducere
- Semnificații mimico-gestuale
- Lesson 1: Facem cunoștință
- Lesson 2: Familia mea
- Lesson 3: Numerele, ora, banii
- Lesson 4: Școala
- Lesson 5: Transportul
- Lesson 6: Apartamentul
- Lesson 7: Îmbrăcămintea
- Lesson 8: Vesela, tacămuri, bucătăria
- Lesson 9: Produse alimentare
- Lesson 10: Anul, zilele săptămânii, anotimpurile
- Lesson 11: Medicina
- Lesson 12: Culorile
- Lesson 13: Fructe, legume
- Lesson 14: Persoane, profesii
- Lesson 15: Natura

- Lesson 16: Animalele
- Lesson 17: Băuturi
- Lesson 18: Organizații, instituții
- Lesson 19: Sport și ramuri de sport
- Lesson 20: Întrebări
- Lesson 21: Oraș și sat
- Lesson 22: Adjective
- Lesson 23: Semeni – acțiuni
- Lesson 24: Jocuri
- Concluzii și recomandări practice.

Beneficiarii platformei vor putea identifica rapid termenul sau tematica corespunzătoare. Printr-un un simplu clic pe termenul selectat, puteți vizualiza videoclipuri, unde translatorul va demonstra gestul și va pronunța verbal semnificația lui. Durata fișierului video este de doar câteva secunde, dar puteți accesa *replay* ori de câte ori va fi necesar. De asemenea, puteți urmări fiecare gest detaliat într-o versiune lentă.

Numărul total de gesturi acoperite de proiect, la această fază, este 5000.

Surdoserver.MD mai include:

- Alfabet dactile ale altor state,
- Referințe la limbajele semnelor altor state.

Platforma este elaborată cu suportul experților din cadrul Asociației Surzilor din Republica Moldova având o experiență de peste 20 de ani în domeniu. După finalizarea proiectului Asociația Surzilor din Republica Moldova va dezvolta contenturile și va asigura mentenanța platformei digitale.

Platforma digitală SURDOSERVER.MD
este ghidul tău în studierea limbajului mimico-gestual
din Republica Moldova!

www.surdoserver.md

**#NOISUNTEM – NEDISCRIMINARE,
ACCESIBILITATE, INCLUZIUNE!**

EMBASSY OF FINLAND
BUCHAREST

Acest proiect este realizat de Alianța INFONET,
în parteneriat cu Asociația Surzilor din Republica Moldova
și implementat cu suportul financiar
al Ambasadei Finlandei la București.

E-learning

„Introducere în limbajul mimico-gestual”

Alianța INFONET, în parteneriat cu Asociația Surzilor din Republica Moldova și Fundația Educație pentru Democrație din Polonia (în cadrul programului RITA) au desfășurat, în perioada iunie – noiembrie 2016, cursurile de instruire la distanță *„Introducere în limbajul mimico-gestual”*.

Scopul cursului a fost sporirea gradului de informare, cunoștințe și formarea abilităților în domeniul limbajului mimico-gestual în Republica Moldova.

Obiective specifice:

- Elaborarea și desfășurarea cursului de e-learning *„Introducere în limbajul mimico-gestual”*, pe durata a 3 luni, cu participarea a cel puțin 60 de persoane din toate raioanele Republicii Moldova.
- Medierea limbajului semnelor în societate.
- Formarea deprinderilor de a activa în rețea, de a acumula și analiza informații din surse diversificate, creșterea gradului de conștientizare printr-un curs de învățământ la distanță pe platforma de cooperare internațională <http://civicportal.education/>.
- Promovarea limbajului mimico-gestual ca și mijloc de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități și diseminarea bunelor practici din cadrul proiectului *„Edificarea unui „pod de comunicare” proactivă – demers pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități de auz”*.

Programul a acoperit aspecte cu tematici diverse:

- *Introducere în limbajul mimico-gestual;*
- *Semnificații ale limbajului mimico-gestual;*
- *Specificul comunicării cu persoanele cu dizabilități de auz;*
- *Familia;*
- *Școala;*
- *Natura;*
- *Transportul;*
- *Medicină;*
- *Organizații, instituții, autorități;*
- *Bucătărie;*
- *Fructe;*
- *Legume;*
- *Natura;*
- *Jocuri etc.*

Cursul s-a desfășurat pe platforma <http://civicportal.education/>. Instruirea a fost gratuită și nu a presupus prezență on-line la ore prestabilite. Conexiunea pe platformă s-a efectuat de câteva ori pe săptămână, la o oră convenabilă participanților pentru a parcurge materialele didactice oferite și recomandate, pentru a participa la sondaje etc.

La instruire au fost invitați să participe educatori, pedagogi, părinți ai copiilor cu dizabilități de auz, asistenți sociali, reprezentanți ai autorităților publice locale și centrale, ziariști, interpreți, precum și toți cei interesați de acest domeniu și care au dorit să contribuie personal la sporirea gradului de incluziune socială a persoanelor cu

dizabilități de auz și la promovarea conceptului de limbaj mimico-gestual în Republica Moldova.

Cursul e-learning a fost realizat în cadrul proiectului *„Edificarea unui „pod de comunicare” proactivă – demers pentru incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități de auz”*, implementat de Alianța INFONET, în parteneriat cu Asociația Surzilor din Republica Moldova, cu suportul Fundației Est-Europene, din resursele acordate de Guvernul Suediei și de Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA și co-finanțat de programul *„Region in Transition”* – RITA Program of the Polish-American Freedom Foundation, implementat de Fundația Educație pentru Democrație din Polonia.

Cursul este disponibil tuturor și poate fi accesat
cu înregistrare în prealabil:
<http://civicportal.education/login/index.php>

Pentru informații suplimentare:
Victor Koroli, director proiect,
vkoroli@gmail.com

CURS DE INSTRUIRE
LA DISTANȚĂ

„INTRODUCERE ÎN LIMBAJUL MIMICO-GESTUAL”

<http://civicportal.education/>

În cadrul proiectului
„Edificarea unui „pod de comunicare”
proactivă – demers pentru incluziunea
socială a persoanelor cu dizabilități de auz”

PARTICULARITĂȚI ALE LIMBAJULUI LA COPIII CU DEFICIT DE AUZ SEVER

Cornelia BODORIN,

*doctor în psihologie,
conferențiar universitar,
Institutul de Medicină Urgentă*

- **Alfabetul dactil – scurt istoric. Condiții și forme de realizare**
- **Limbajul mimico-gestual**
- **Particularitățile limbajului verbal la copiii surzi**
- **Comunicarea totală**

Alfabetul dactil – scurt istoric

Condiții și forme de realizare

Termenul „dactil” provine din limba greacă: *dactiles* – deget și *logos* – cuvânt.

Dactilul este o variantă khinestezică a limbajului, în care literele alfabetului sunt redată prin mișcări ale mâinii.

Sau, dactilul este o formă de comunicare ce se înfăptuiește prin intermediul manual.

Dactilemă este litera alfabetului dactilată.

Aspecte istorice

Cine și când anume a inventat dactilul nu se cunoaște. Careva imagini, pe care sunt reprezentate unele litere manuale se întâlnesc în biblia latină din secolul X. Pentru prima dată alfabetul dactil a fost publicat în cartea

călugărului spaniol De Vebre, editată în 1593 (S.Carmel, 1982). De ce pe timpuri alfabetul dactilul era un domeniu de preocupare doar al bisericii? Răspunsul este că multe caste religioase aveau una din cerințe ca să se respecte „Legea tăcerii”. Călugării comunicau între ei nu doar prin gesturi, ci și cu ajutorul dactilului.

Dactilul a început să fie utilizat în instruirea persoanelor surde începând cu secolul XVI, de către călugărul spaniol Pedro Ponce de Leon. Dar sistemul lui de instruire se ținea în secret și a rămas pentru noi o enigmă.

Pentru prima dată metodică de utilizare a dactilului a fost publicată în cartea „Natura sunetelor și arta de a-l învăța a vorbi pe surd”, semnată de J.Bonet. În cartea publicată în 1620 la Madrid a fost reprezentat alfabetul dactil al limbii spaniole.

Alfabetul dactil, propus de J.Bonet în secolul XVIII, a fost pus la baza constituirii alfabetului dactil francez de către primii surdopedagogi — Dj.Pereira, Ș.Delepe. Alfabetul lui J.Bonet a fundamentat și alfabetul american, elaborat la începutul secolului XIX de T.Gallodet și L. Clerc.

Prima publicație a dactilului englez datează cu 1698. Spre deosebire de alfabetul dactil spaniol și cel francez, alfabetul englez este bimembru. Variantele lui modificate se folosesc pe larg în Marea Britanie, Australia.

Dactilul rus a fost prezentat în cartea lui V.Fleri „Surdomuții”, dedicată instruirii copiilor surzi și publicată în S.-Petersburg în 1835. Atât în alfabetul reprezentat aici, cât și în „Cursul enciclopedic”, scris de G.Gurțev, 1838, este reluată tradiția lui J.Bonet, adică *reproducerea manual-*

grafică a conturului literei. Marea majoritate a dactilemelor, prezentate în manualul lui G.Gurțev, director al Școlii de meserii pentru copiii surzi din S.-Petersburg, intră în componența alfabetului dactil rus contemporan. În prezent au fost elaborate alfabete dactile naționale: belorus, ucrainean, uzbek și armean.

În cartea lui Carmel S., 1982, sunt descrise 43 de alfabete, care se utilizează în 59 de țări. În unele țări se folosește alfabetul dactil american: Gana, Liberia, Nigeria, în altele – cel englez (Australia, Africa de Nord). În țările în curs de dezvoltare, cum ar fi Etiopia, Taiwan, Venezuela, au fost elaborate alfabete dactile originale.

Există și „Alfabetul dactil internațional” care se folosește începând cu anul 1963 la conferințele internaționale ale Federației Surdomuților.

Pentru persoanele cu surdocecitate a fost elaborat „Dactilul internațional al surdo-nevăzătorilor” (mâna persoanei cu dizabilitate se află pe mâna celui ce vorbește, astfel are loc decodarea celor expuse.

Particularitățile alfabetului dactil

Cei care au elaborat alfabetul dactil se străduiau ca dactilemele să repete cât mai mult posibil conturul literei. Surdopedagogul I.Gheiliman, în 1981 a propus următoarea clasificare a dactilemelor:

- După modul de reprezentare dactilul poate fi: monomembru, bimembru.
- După structura semnului: prin imitare (imită contururile literei) și variat (dactilema nu se aseamănă cu litera).
- După principiul semnificației: literă, silabă, mixt.

De exemplu, *alfabetul dactil rus* și *spaniol* sunt monomembre; prin imitare; după semnificație – literă.

Alfabetul dactil englez: bimembru (în afara literei S); prin imitare; literă.

Alfabetul dactil chinezesc: mixt (monomembru, bimembru); variat; mixt (literă și silabă). La redarea unei silabe ambele mâini se mișcă concomitent: mâna stângă redă începutul, mâna dreaptă – sfârșitul silabei.

În limba rusă sunt 33 de dactileme și 33 de litere. În limba română – 26 de dactileme și 31 de litere.

În același timp, la unele popoare, spre exemplu în Polonia, alfabetul dactil redă nu literele, ci fonemele limbii, iată de ce există 32 de litere și 39 de dactileme (*CH; CZ; DZ; RZ*).

Învățarea alfabetului dactil

Literele se împart în grupuri, reieșind din particularitățile configurației sale. De exemplu: dactilemele, la redarea cărora degetele mâinii treptat se deschid: *O;G;C;E*. Sau: *A;S;Ș*.

Condiții necesare activității corecte de comunicare:

- E necesar a respecta ortografia limbii române;
- Dactilarea e însoțită în mod obligatoriu de vorbirea orală;
- Mâna ce dactilează se află la nivel cu umărul emițătorului;
- Mâna nu e flexibilă în regiunea articulației cubitale (cotului);
- Dactilarea cuvintelor trebuie să fie coerentă: mâna nu preia poziția inițială după fiecare literă dactilată a cuvântului.

În ce condiții se aplică dactilarea?

În sistemul educațional contemporan dactilarea se aplică începând cu vârsta preșcolară ca metodă auxiliară de instruire, concomitent cu limbajul verbal (oral și scris).

Utilizarea alfabetului dactil (el fiind o formă de comunicare mult mai facilă decât comunicarea verbală) *contribuie la memorarea mai eficientă a componentei cuvântului* (literă-sunet) de către copilul surd. Cercetările surdopedagogului rus S.Zîcov au fundamentat această teorie:

- Limbajul dactilat este ușor perceput de către copil, el diferențiază fiecă element al cuvântului;
- Dactilarea este o formă eficace de evaluare a limbajului propriu al copilului;
- Prin dactilare se dezvoltă memoria kinestezică, grație căreia structura cuvântului se memorează mai repede;
- Între kinestezia degetală și kinestezia articulatorie se formează relații neurodinamice, datorită cărora alfabetul dactil devine un suport esențial pentru comunicarea verbală;
- Vorbirea dactilată contribuie la achiziționarea unui limbaj explicit, prezentat corect gramatical și cu un vocabular suficient;
- La etapele timpurii ale demutizării, dactilarea este o formă de comunicare ce substituie treptat gesturile.

Dactilarea stă la baza învățării cuvântului nou. B.Korsunskaja a fundamentat metoda învățării limbajului verbal de surzi, unde se conțin următoarele etape: Pedagogul pronunță cuvântul nou, totodată este prezentată și fișa cu cuvântul scris. Apoi cuvântul este dactilat (dactilarea este neapărat susținută de pronunțare). Copiii raportează dactilemele la literele scrise pe fișă. Mai târziu profesorul vorbește prin dactilare/oral, iar copiii percep informația de pe mâini și prin labiolectură. La ultima etapă învățătorul propune elevilor materialul cunoscut doar oral. În așa mod, dactilarea este un suport esențial în achiziționarea limbajului verbal de către surzi.

Prin dactilare pot fi redade noțiuni ce nu au reprezentare gestuală: nume proprii (Drochia, Orhei, Jupiter, Nistru, Carpați, Alexei, Andrei, Alina), termeni științifici (elementele chimice - magneziu, mercur; părțile de vorbire – verb; părțile de propoziție - complementul), prepoziții și conjuncții, (pe, sub, în, și, la).

Alfabetul manual se mai folosește și pentru reprezentarea *terminațiilor: medic + ul; copii + lor.*

Teoriile lui L.Vîgotschi, R.Boschis, N.Morozova au stat al baza principiului, conform căruia dactilul era recunoscut drept una din formele importante de instruire și educare a copiilor neauzitori.

Limbajul mimico - gestual

Atât limbajul sonor, cât și gesturile s-au constituit drept mijloace de comunicare cu 30-50 mii de ani în urmă. Comunicarea, în acest caz, se prezintă drept schimb de informație realizat prin interacțiunea componentelor verbale și nonverbale.

Gesturile continue să se utilizeze pe larg în realitatea contemporană: în arte - pantomimică, dramaturgie, operă, cabuki (teatrul național - dramatic japonez), balet; în activitatea forțelor armate; în sport; în transport.

Cele mai vechi sisteme gestuale sunt cele ale indienilor din America de Nord și alei tribului Aranta din Australia. În condiții de război, la vânătoare, încercarea prin tăcere, vădulele în perioada de doliu - gesturile se folosesc drept mijloc de comunicare in- și inter- tribal. Unele caste

religioase ca: trapiștii, urmașii Sf. Benedict ș.a., după ce depun jurământul tăcerii, comunică doar prin gesturi.

Limbajul gesturilor are anumite particularități:

- posibilitatea de a exprima concomitent două gesturi cu ambele mâini, de exemplu, *scaunul este sub lampă*, sau, în timpul jocului de fotbal, *jucătorul Lupu este scos din joc timp de 15 minute*;
- prezența gesturilor similare (*radieră* și *șterg cu radiera*);
- existența Limbajului mimico-gestual Internațional – *Gestuno*, utilizat pentru facilitarea comunicării surzilor în timpul promovării întrunirilor internaționale. Există 1500 de gesturi, spre exemplu: *eu vă iubesc*.

În literatura de specialitate se întâlnesc termenii sinonimi: limbajul mimico-gestual; mimică; limbajul gesturilor. Apare întrebarea de ce se utilizează termenul „mimică”? În secolul XVIII-XIX, când au apărut primele manuale despre neauzitori, cuvântul „mimică” avea alte conținuturi: „Este o metodă de exprimare a gândului nu doar prin mușchii mimici ai feței, cum se subînțelege azi, ci și prin intermediul mișcărilor corpului, inclusiv ale mâinilor.” Dar, treptat, cuvântul „mimică” a început să desemneze doar la mișcările mușchilor feței, iar pentru a reprezenta mișcările mâinilor se folosește termenul „gest”. (G.Zaițeva)

Din istoricul constituirii limbajului mimico-gestual

P.Ponse, călugăr spaniol din secolul XVI- XVII, a fost primul care a utilizat alfabetul dactil și limbajul mimico-gestual ca metodă de instruire a surdo-mușilor. El considera că la început e necesar ca neauzitorii să cunoască literele alfabetului și mai apoi dactilemele. Mai târziu se recurgea la achiziționarea pronunției. La această etapă învățătorul aplica scrisul, dactilul, vorbirea orală, exersată în sunete, apoi silabe. Apoi se includeau cuvinte și îmbinări de cuvinte,

propoziții. J.Bonet (Spania) a sistematizat aceste cunoștințe și le-a dat o fundamentare teoretică.

În jumătatea a II-a a sec. XVII se relevă două direcții în instruirea persoanelor cu surditate:

- Metoda mimică (Școala engleză cu adepții săi: D.Buliver, D.Vallis), ce are ca bază metodele propuse de J.Bonet și presupune utilizarea tuturor formelor de comunicare (comunicarea orală, gesturile, dactilul) în instruirea neauzitorilor.
- Metoda oralistă (Școala olandeză cu reprezentanții săi: V.Ghelimont, I.Aman), ce reperează doar pe utilizarea metodelor orale în instruire.

În sec XVII, apar primele instituții de instruire colectivă a surzilor (Franța, Germania, Dania, Anglia). Una din cele mai renumite instituții a fost deschisă în 1760, la Paris, sub conducerea lui Ch. de l'Epée, ce este unul din fondatorii „metodei mimice” ce pledau pentru utilizarea gesturilor drept metodă didactică de bază în instruirea surzilor.

Puțin mai târziu, în Leipzig, Germania, își începe activitatea Școala de surzi fondată de S.Gheiniche. În conformitate cu ideile idealiste ale lui I.Kant, S.Gheiniche și colaboratorii săi – F.Ghilli, I.Fatter afirmă, că metoda cea mai importantă în instruirea neauzitorilor este vorbirea orală. Accentul era pus pe tehnica de postare și corecție a sunetelor; automatizarea în silabe, cuvinte, fraze; diferențierea lor.

În Republica Moldova a fost adoptată Legea de Protecție Socială a invalizilor Nr. 822-12 din 12.1991, Articolul 29, conform căreia „Statul recunoaște limbajul mimico-gestual drept limbaj de comunicare a persoanelor cu insuficiență auditivă severă.”

Limbajul mimico-gestual este o metodă compensatorie limbajului verbal absent și se prezintă drept mijloc kinestezic, elementar de comunicare a surzilor cu realitatea înconjurătoare.

Particularitățile constituirii și utilizării limbajului mimico-gestual au fost cercetate de L.Vâgotschi, R.Boschis, I.Gheilman, A.Diaciov, P.Oleron, W.Stokoe, G.Zaițeva, S.Zîcov, W.Wundt, ș.a.

La etapele timpurii ale dezvoltării psihice limbajul gesturilor se constituie pe baza mijloacelor expresive de comunicare și a celor obiectual-practice. Surzii nedemutizați utilizează gesturile naturale în combinație cu mimica atunci când simt necesitatea de a comunica ceva.

Din ontogeneza gesturilor: de timpuriu copilul folosește gesturi demonstrative, apoi gesturi de imitare a unor activități (a scrie, a fugi), mai târziu – gesturi ce reflectă relațiile între obiecte. *Limbajul mimico-gestual se perfecționează în funcție de dezvoltarea proceselor de cunoaștere și de experiența practică a persoanei.*

Psihofiziologia gestului:

- pentru reprezentarea unor verbe, se aplică imitarea acestei acțiuni, de exemplu, *verbul „ a tăia, a spăla, a șterge”*;
- prin aceeași modalitate se reprezintă obiectul, cu ajutorul căruia se înfăptuiește acțiunea, de exemplu, gestul „a tăia” = cu gestul „*cuțit*”;
- pentru prezentarea calității se folosește imitarea trăirilor afective, condiționate de această calitate. De ex.: „*acru*” – mimica feței redă grimasa corespunzătoare.
- o altă modalitate de prezentare este imitarea descriptivă a obiectului prin gesturi plastice, de exemplu *banana, morcovul*.

Particularitățile limbajului gesturilor:

- Un singur cuvânt din limba română poate fi reprezentat prin câteva gesturi (după R.Boschis). De exemplu, gestul ***a șterge praful*** este diferit de cel ce reprezintă expresia ***a șterge cu radiera***,
- Polisemantism gestual - același gest reprezintă și acțiune și obiect: „*a fugi = fugă; a mânca = mâncare; a tăia = cuțit*”. Pe parcursul comunicării sensul se subînțelege din context.
- Particularități ale sintacticii. Consecutivitatea gesturilor nu corespunde consecutivității cuvintelor în propoziții. De exemplu „*mama farfurie verde masă pune*”.
- Lipsa conjuncțiilor, prepozițiilor, cuvintelor de legătură.
- Implicarea frecventă a dactilării în timpul gesticulației: la redarea sufixelor, prefixelor, terminațiilor, cuvintelor ce nu au o reprezentare prin gest.
- Limbajul mimico-gestual există sub 2 forme:
 - limbaj popular. El se constituie pe baza sistemelor lingvistice naționale, cu un lexic și o gramatică deosebită. În așa tip de comunicări vorbirea orală nu se utilizează. *Caracteristici:* Fraze scurte. Verbul e prezentat după substantiv sau la sfârșitul propoziției. Interogativele se prezintă la sfârșitul propoziției. Forma negativă (nu) - se prezintă la sfârșitul propoziției. De exemplu: „*Mama geamul șterge nu*”.
 - limbaj literar-lingvistic. El se constituie pe parcursul procesului de demutizare. Gesturile devin echivalente ale cuvintelor, iar gramatica corespunde întru totul enunțului verbal. Gesturile sunt însoțite de vorbirea orală.

La surzi se relevă existența bilingvismului verbo-gestual. Acest bilingvism influențează în general dezvoltarea psihică a neauzitorului: atât procesele cognitive, cât și formarea personalității.

Înșușirea tardivă a comunicării verbale se răsfrânge asupra dezvoltării psihice a persoanei. Interacțiunea defectului primar și a celui secundar determină abateri în procesul de cunoaștere. Se afectează mai cu seamă structurile superioare ale psihicului. Plasticitatea funcției psihice superioare condiționează activitatea compensatorie intra-sistemică și extra-sistemică. Este important să relevăm că copiii surzi achiziționează concomitent câteva forme de comunicare: limbajul verbal (oral și scris) ce se prezintă drept instrument al gândirii, alfabetul dactil și comunicarea prin gesturi. Pe parcursul întregii vieți în activitatea de comunicare la surzi se păstrează bilingvismul.

Condiții de realizare a comunicării mimico-gestuale:

- gestul trebuie realizat clar, expresiv;
- gesticularea, în mod obligatoriu, este însoțită de vorbirea orală;
- nu se permite a acoperi fața în timpul gesticulării;
- trebuie să se evite sursele luminoase stridente ce afectează perceperea clară a gestului;
- în caz de necesitate se recomandă a utiliza dactilul (nume proprii, orașe, terminații, conjuncții, prepoziții);
- o mare importanță o are direcția executării gestului (a da, a lua, a plăti), astfel se reprezintă persoana despre care se comunică ceva (persoana I sau III)
- este necesar de a implica mimica feței pentru a reda cât mai țigiei interlocutorului.

Pentru o redare corectă a formelor gramaticale se utilizează articularea și dactilarea.

Particularitățile apariției și dezvoltării limbajului gesturilor au o importanță majoră asupra constituirii tuturor proceselor psihice la copilul surd. Cercetările promovate (J.Șif, T.Rozanova) demonstrează că acest limbaj se prezintă drept una din formele gândirii neauzitorului. Procesul de

memorare a gesturilor pentru ei este cu mult mai facil decât memorarea cuvintelor.

Problema limbajului gestual în procesul de instruire și educare a copiilor surzi se prezintă drept una controversată. În practica pedagogică a școlilor pentru copiii surzi gesturile se utilizează atât ca metodă auxiliară de instruire, cât și în lucrul educativ extrașcolar (excursii, marș turistic). Rezolvarea unor situații /probleme de conflict ce necesită un acord și o înțelegere deplină între persoane, de asemenea necesită aplicarea gesticulării. De obicei, monologul se prezintă drept una din formele dificile de comunicare pentru neauzitori și atunci, pentru decodarea lui eficace, este necesar a traduce vorbirea în limbajul gesturilor.

Această formă de comunicare proprie surzilor și până în prezent rămâne a fi mai puțin studiată. Cunoașterea conținutului structural al ei, a posibilităților expresive, a relației cu gândirea la diferite etape ale ontogenezei ne oferă posibilitatea de a cunoaște în esență principiile dezvoltării psihice a neauzitorilor.

Particularitățile limbajului verbal la copiii surzi

Studierea particularităților limbajului verbal la surzi rămâne a fi una din problemele primordiale ale surdopsihologiei contemporane și constituie domeniul de cercetare a savanților F.Rau, S.Zîcov, R.Boschis, I.Soloviov, K.Corovin, A.Zicheev, E.Cuzmiciova, C.Manolache, I.Stanică, E.Verza etc.

Comunicarea este un proces complex de transmitere a informației (cognitive sau afective) de la un element la altul (R.Doron, F.Parot).

Dezvoltarea mijloacelor de comunicare în ontogeneză:

- mijloace mimico-expresive (mișcări expresive mimice, vocalizări-sonorizări);
- mijloace obiectual — practice de comunicare (acțiuni legate de obiect);
- mijloace verbale.

L.S.Vâgotski spunea: „Comunicarea în afara limbajului este primitivă și foarte limitată în posibilități de exprimare.”

Delimităm două noțiuni:

- Limba — un sistem de semne și ansamblu de reguli necesare pentru comunicare.
- Limbajul — realizarea într-un act de comunicare a sistemului limbii.

În psihologie se relevă două funcții interdependente de bază ale vorbirii:

- comunicativă. Prin realizarea ei are loc procesul de relatare între oameni;
- cognitivă (de cunoaștere). Este o modalitate de exprimare a gândului. Grație acestei funcții omul poate să-și planifice și prognozeze activitatea. Asimilând limbajul omul, totodată, cunoaște o dezvoltare privind formele și operațiile gândirii. Vorbirea devine instrument al analizei, sintezei, comparației, generalizării, abstractizării.

Afectarea auzului conduce la subdezvoltarea limbajului ce, la rândul său, condiționează tulburări în dezvoltarea psihică. *O particularitate esențială a dezvoltării psihice a copiilor surzi este achiziționarea simultană a câtorva mijloace de comunicare — limbajul verbal (oral și scris); prin gesturi și prin dactilare. Această capacitate a fost denumită de L.S.Vâgotski „poliglosie”.*

Copiii surzi pot achiziționa comunicarea verbală doar în condiții speciale de instruire. La o anumită etapă a dezvoltării copilului mijloacele de comunicare folosite nu mai corespund cerințelor și nu pot reda pe deplin conținutul. Aceasta condiționează necesitatea de a trece la o formă nouă de comunicare – cea verbală.

Demutizarea este o activitate complexă de înlăturare a mutității prin utilizarea căilor organice valide și pe baza compensării funcționale.

Demutizarea prevede:

- recepția vorbirii prin labiolectură și prin utilizarea auzului rezidual;
- emisia vorbirii (articularea);
- realizarea comunicării verbale (oral și scris).

Demutizarea presupune însușirea celor trei laturi ale limbajului:

1. latura fonetică;
2. lexicul;
3. gramatica.

Până în secolul XX demutizarea se raporta doar la prima latură.

La auzitori aceste trei componente sunt însușite spontan. Auzitorii percep limbajul verbal auditiv. Dezvoltarea vorbirii copiilor are loc prin imitarea vorbirii maturilor din jur și prin control auditiv permanent.

Copiii surzi însușesc vorbirea doar în condiții speciale prin colaborare cu familia. Neauzitorii cunosc limbajul verbal prin intermediul percepției vizuale și prin senzațiile furnizate de

analizatorul motor (kinestezie articulatorie). Copiii cu deficiență auditivă nu percep mijloacele expresive ale limbii.

Comunicarea verbală a copiilor surzi se formează în procesul activității lor. În aceste condiții se dezvoltă ambele componente ale vorbirii: cea impresivă, de decodare (auditivă; audio-vizuală; vizuală) și expresivă, de codare, ce include cultura sonoră a limbii — pronunțarea; dactilarea, scrierea.

Bazele senzoriale privind constituirea imaginii cuvântului parcurge în mod diferit: la auzitori imaginea primară a cuvântului este cea auditivă, iar la surzi — vizuală, ea fiind suplinită prin senzații kinestezice (articulare, dactilare, scriere).

La auzitori *cititul* este o activitate ce se constituie pe baza vorbirii orale și presupune transformarea simbolului grafic (grafemei) în sunete verbale. La surzi această activitate parcurge deosebit. Prima etapă în constituirea cuvântului este percepția lui vizuală. Totodată la copii se formează primele închipuiri despre funcția *de semnalizare* a cuvântului.

Începând cu sfârșitul secolului XX în surdopsihologie o atenție deosebită se atrage dezvoltării rezidurilor auditive, prin intermediul cărora se formează percepția audio-verbală a comunicării (F.Rau, E.Cuzmiciova).

Condiții de dezvoltare și importanța auzului fonematic

Majoritatea copiilor au auz restant, ceea ce le oferă posibilitatea de a percepe unele componente fonetice ale vorbirii. Prin amplificare acești copii recunosc frazele cunoscute; conturul ritmic al cuvântului; unele variații ale intonației.

Atrage atenție asupra sa surplusul structurii acustice (sonore) al vorbirii. De exemplu, *intonația* include componentele: dinamic, tempoul, melodicitatea. Pentru ce este necesar acest surplus? Pentru a asigura corectitudinea percepției. F.Rau conchide că anume această particularitate condiționează posibilitatea de a percepe unele elemente ale vorbirii, bazându-se pe rezidurile auditive existente.

Una din condițiile importante ale dezvoltării auzului fonematic (verbal) este asigurarea unui mediu verbal și prezența amplificatoarelor. Percepția vorbirii în condiții de insuficiență auditivă conduce la activizarea regiunii motore a SNC. Drept modalitate compensatorie — are loc stimularea pronunției cuvintelor. Datorită acestui fapt se consolidează relațiile audio-kinestezice. De exemplu, percepția fragmentară a structurii sonore a cuvântului este suplinită prin reactualizarea imaginii kinestehzice.

Prin acest intermediu se perfecționează legăturile funcționale între excitanții: auditivi, vizuali, kinestezici. În așa mod se formează un fundament plurisenzorial în baza căruia se dezvoltă limbajul oral la copiii surzi.

La surzi analiza morfologică a materialului verbal este diferită de cea a auzitorilor. Copiii sănătoși la început percep imaginea fonetică a cuvântului în întregime, apoi învață a împărți cuvântul în silabe, împart silaba în morfeme (cea mai mică unitate a cuvântului care are sens, de exemplu „*măic +uță*”), apoi în sunete sonore alfabetice (foneme). La auzitori capacitatea de a evidenția cuvintele din totalitatea fluxului verbal apare cu mult mai tardiv decât capacitatea de a vorbi.

La surzi formarea primelor reprezentări privind componența cuvântului se bazează pe percepția vizuală. În

procesul achiziționării limbajului oral copiii încep a cunoaște unele foneme separate, apoi structura silabică a cuvântului, apoi – cuvântul în întregime. La neauzitori imaginea vizuală a cuvintelor predomină timp îndelungat asupra imaginii lui motorii.

Surzii sunt lipsiți de comunicare verbală normală, ceea ce conduce la dificultăți de achiziționare a limbajului în general și mai cu seamă, în *cunoașterea transformărilor gramaticale*. Acest lucru se manifestă atât la nivel de codificare, cât și la nivel de înțelegere a construcțiilor gramaticale ale interlocutorului. În surdopsihologia contemporană greșelile gramaticale prezente în vorbirea surzilor poartă denumirea de *agramatism* (R.Boschis, I.Soloviov).

La diferite etape ale demutizării caracterul greșelilor este diferit:

- copilul nu identifică părțile de vorbire și nu le utilizează corect;
- utilizează incorect sufixele, prefixele, terminațiile. De exemplu „*căsuțel*” în loc de „*căsuță*”; „*masa*” în loc de „*masă*”;
- rareori folosește în vorbirea sa conjuncțiile, prepozițiile alte cuvinte de legătură (*Mama pleacă lucru*);
- omite frecvent părțile secundare de propoziție (complement, atribut), mai rar – părțile principale de propoziție (mai mult – predicatul);
- nu respectă consecutivitatea cuvintelor în propoziție (*Băiat pasărea hrănește*);
- simplismul construcțiilor gramaticale (propoziții scurte).

Aceste particularități pot fi explicate prin imperfecțiunea schemei verbale, dificultăți ale memoriei verbale, prin prevalarea vocabularului pasiv asupra celui activ, neînțelegerea polisemantismului cuvântului, influența limbajului gesturilor.

Cu vârsta numărul greșelilor scade, dar se păstrează:

- greșeli în ceea ce privește diferențierea după gen, număr, caz (*Copii găsit sub casa pasărea*);
- determină cu dificultate: însuflețit / neînsuflețit;
- cu greu achiziționează noțiunea de „pronume” și-l aplică cu dificultate în vorbire. Uneori el este folosit împreună cu substantivul (*El băiatul plânge*);
- rareori folosesc adjectivele, deoarece pentru a caracteriza un obiect se cere un nivel înalt de dezvoltare a gândirii verbale (activități de analiză, sinteză, abstractizare).

La vârsta preadolescentă continuă să persiste dificultăți în stabilirea relațiilor între cuvinte. Ei nu posedă „simțul limbii” (A.Luria), ceea ce le-ar da posibilitatea de a aplica eficient criteriile de selectare a formelor gramaticale corecte (de exemplu, „*Tata a venit la tabăra*”).

Aceste greșeli gramaticale ne vorbesc despre:

- particularitățile funcționalității structurilor senzoriale;
- particularitățile gândirii intuitiv-plactice;
- particularitățile gândirii verbal-logice.

Este cunoscut faptul: *cu cât tulburările secundare sunt mai apropiate de defectul primar cu atât mai dificil este procesul corecțional. Pronunția este în dependență directă de tulburările de auz și formarea ei întâmpină dificultăți majore.*

Cea mai importantă particularitate a vorbirii neauzitorilor constă în faptul că ei operează cu imagini concrete și nu cu noțiuni! Odată cu îmbogățirea vocabularului are loc detalierea semanticii cuvintelor (crește numărul de noțiuni).

În concluzie: Achiziționarea comunicării verbale este însoțită de greutăți în acumularea vocabularului, însușirea structurii gramaticale; a mișcărilor articulatorii corecte.

La copiii sănătoși gândirea și limbajul se dezvoltă în unanimitate, pe când la copiii neauzitori dezvoltarea formelor intuitive ale gândirii depășesc cu mult dezvoltarea limbajului.

Comunicarea totală

În ultimul timp au devenit vizibile eforturile învățământului special spre a pune în evidență problemele educației și recuperării persoanelor cu cerințe educative speciale. În conformitate cu Declarația drepturilor persoanei cu handicap (ONU, 9 decembrie, 1975), cu Convenția cu privire la drepturile copiilor (ONU, 20 noiembrie, 1989), Recomandările Consiliului Europei privind politica coerentă de reabilitare a persoanelor cu handicap, proclamată în 1994, sunt recunoscute drepturile copiilor la o viață decentă.

Reușita procesului fiind influențată de multipli factori, unul dintre cei mai importanți este inserția bio-socio-culturală a persoanei în realitatea actuală. Studiul particularităților psihofizice și psihofiziologice ale persoanei cu deficiențe auditive, a modalităților de comunicare folosite a devenit unul din domeniile prioritare ale investigațiilor psihopedagogice contemporane. Principala incapacitate indusă de tulburările auditive este modificarea unor procese psihice, determinate de particularitățile limbajului și de limitarea comunicării inter-personale. Comunicarea este în primul rând o percepție. Ea implică transmiterea intenționată sau nu a informației. Comunicarea poate fi prezentată ca un proces prin care congenerii interacționează, în cadrul finalităților de supravețuire a grupului, prin mijlocirea unor semnale specifice. În același timp în care informația este transmisă, se produce o acțiune asupra subiectului receptor

și un efect retroactiv asupra persoanei emițătoare. Limbajul nu este singura conduită în comunicare, aici intervin de asemenea mimica și gestul.

Cele expuse mai sus cunosc o specificitate în cazul deficiențelor senzoriale. Acest fapt se datorează:

- inexistenței unui limbaj mimico-gestual unitar recunoscut pe plan național;
- inadaptării obiectivelor, metodelor și mijloacelor de învățământ la cerințele impuse de particularitățile dezvoltării psihofizice a persoanelor cu deficiențe auditive;
- reducerii posibilităților de valorificare a potențialului aptitudinal și relațional al acestor persoane în folosul comunității;
- necunoașterii abordărilor de comunicare practicate în țările dezvoltate.

Cele menționate subliniază actualitatea unor cercetări care a fi „puntea” ce permite trecerea de la controversa – comunicare gestuală sau orală.”

Trebuie să remarcăm că încă la sfârșitul anilor 1930 L.S.Vâgotski și colaboratorii săi (R.M. Boskis, N.G. Morozova ș.a.) au formulat concepția conform căreia metoda verbală era considerată de bază în instruirea copiilor cu surditate, iar cea manuală – metodă auxiliară utilizată pe parcursul procesului educațional. Dar în scurt timp aceste cercetări au fost date uitării. Totuși, respectiva concepție cunoaște o largă răspândire: Rezoluția privind statutul limbajului gestual în Germania (Status of Language, 1993), SUA (Gallauder in the News, 1988) etc.

Comunicare totală înseamnă dreptul fiecărui copil de a învăța să folosească toate formele de comunicare, astfel încât să poată însuși competențele de comunicare.

Comunicarea totală include totalitatea limbajelor posibile: gesturi inventate de copil, limbajul gestual-formal, labiolectura, dactilemele, comunicare verbală (orală și scrisă). (Sutcliffe, 1983)

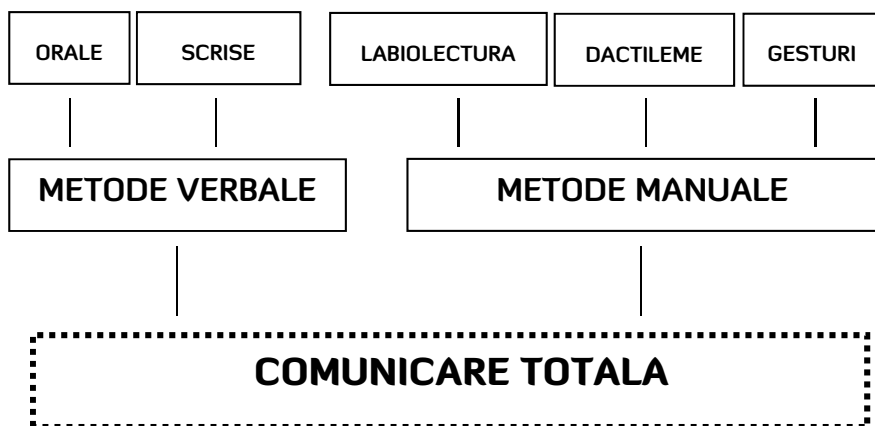
Asociația profesorilor britanici din școlile pentru copii surzi în 1982 a dat următoarea definiție: „Comunicarea totală reprezintă o abordare a procesului de achiziție a limbajului care include folosirea combinată a metodelor orale, auriculare, scrise, manuale.”

„Comunicare totală înseamnă folosirea tuturor tipurilor de comunicare, în ideea de a se completa reciproc și de a ajuta la corecta înțelegere a mesajului” (Cristina Neamțu, Alois Cherguț, Psihopedagogie specială, 2000).

„Toate punctele de vedere privind comunicarea totală se bazează pe principiul că limbajul poate fi atât gestual și grafic, cât și vocal și fonetic” (Bodner-Johnson, 1987).

În acest context, însușirea limbii este scopul principal, iar interacțiunea plurifactorială a metodelor este o condiție importantă a reușitei lui.

Diagrama de mai jos prezintă părțile componente ce constituie conceptul de comunicare totală .

Interesul crescând pentru metodele combinate și pentru cele cu suport vizual a făcut ca aceste sisteme de comunicare să fie implementate treptat în sistemul educațional național. Vechea controversă – dezbaterea pe tema oral-manual nu mai este considerată relevantă. Diferite tipuri de metode de semnalizare vizuală sunt considerate ca suplimentare ce nu substituie abordările metodologice consacrate metodelor orale. Majoritatea specialiștilor au în atenția sa problema dublării fluxului informațional receptat și sporirea calității lui. Utilizarea tuturor metodelor orale – auriculare – manuale permit dezvoltarea capacităților lingvistice și psihologice ale persoanelor cu deficiențe auditive.

Bodner-Johnson remarcă că este important să se înțeleagă că folosirea comunicării totale nu promite doar prin sine succese pentru copilul neauzitor. Mai au importanță:

- folosirea de timpuriu și constant a comunicării totale;
- un program de socializare individualizat;
- un curriculum academic bine elaborat;
- consultarea periodică a specialiștilor;
- colaborarea cu familia și cu comunitățile surzilor în diferite activități.

Concluziile desprinse din studiile lui Bodner-Johnson (1987) sunt:

1. Limbajul copiilor surzi care beneficiază simultan de un limbaj prin semne și vorbit se dezvoltă ca și auziutorii, raportat la aceeași perioadă de timp.
2. Cunoașterea și folosirea limbajului prin semne de către neauzitori nu inhibă dezvoltarea și folosirea vorbirii.
3. Copiii deficienți de auz care beneficiază de comunicarea totală au o performanță lingvistică, academică și socială mai bună decât cei care folosesc comunicarea orală.

Totuși, rezultatele cercetărilor teoretico-empirice ne fac să conchidem că domeniul comunicării totale rămâne a fi studiat. Urmează a fi definitive toate modalitățile de compensare a auzului deficitar și de optimizare a procesului de integrare socio-profesională a persoanelor cu deficiențe auditive.

EVALUAREA PSIHOPEDAGOGICĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI DE AUZ

În studierea particularităților dezvoltării psihologice ale persoanelor cu tulburări ale auzului se folosesc metode general-psihopedagogice ce preiau un caracter specific. Drept metode de bază sunt folosite observația și experimentul, analiza produselor activității, testarea, anchetarea etc.

Un mod particular al metodei biografice *este studiul de caz*, care reprezintă o investigație în legătură cu un elev /grup de elevi sau cu o situație educațională specifică. Informațiile sunt culese prin diferite metode de către una sau mai multe persoane în legătură directă cu cazul respectiv, apoi are loc schimbul de păreri și identificarea măsurilor și procedeele de rezolvare a situației.

În prezent o atenție deosebită în determinarea nivelului de dezvoltare intelectuală a neauzitorilor aparține *testelor*.

Testul este o probă standardizată, reacțiile subiecților fiind înregistrate numeric. Acest fapt oferă posibilitatea unei prelucrări matematice a datelor. La testarea persoanelor surde se folosesc teste nonverbale și scale de activitate: mozaicuri și asamblări de obiecte, imagini decupate, încastrări (sarcini de tip puzzle), probe de construcție, testul nonverbal de inteligență T.N.I., Labirintele Porteus, Coduri, Matricele progresive Reaven, WAIS, Cuburile Kohs. Cerințele față de subiecți pot fi prezentate cu ajutorul gesturilor.

În studierea copiilor de vârstă mică nu sunt aplicate *convorbirea și anchetarea*, deoarece ele se bazează pe

comunicarea verbală a informației. Cu creșterea vârstei și majorarea nivelului de dezvoltare a limbajului verbal aceste metode devin accesibile.

Una din metodele accesibile părinților, fără pregătire specială în domeniul psihopedagogiei este *chestionarul*.

Chestionarul – test

„CUM AUDE COPILUL ÎN PRIMUL AN DE VIAȚĂ”

Deoarece părinții sunt primii care suspectează o deficiență de auz la copil, a fost elaborat un chestionar – test ce caracterizează posibilitățile auditive ale copilului la o anumită vârstă. La elaborarea lui s-a ținut cont de particularitățile psihomotrice, vizuale și auditive ale copilului la diferite vârste.

Chestionarul cuprinde 16 puncte care au fost divizate în patru etape de vârstă:

0-3 luni:

- Copilul se activează (mișcă din mâini și picioare) în urma declanșării unui sunet puternic;
- Se trezește din somn la zgomot;
- Zâmbeste, încearcă să emită sunete, reacționând la glasul mamei;
- Încearcă să întoarcă capul, privirea spre sursa sonoră.

4-6 luni:

- Copilul reacționează la sunete, întorcând capul spre sursa sonoră;
- Recunoaște vocea părinților;
- Se sperie de sunetele puternice;
- Reacționează la intonația supărată a părinților.

7-9 luni:

- Copilul reacționează când este chemat;
- Încearcă să emită diverse sunete, silabe;
- Întoarce capul spre un sunet slab ce apare pe neașteptate;
- Ascultă cu plăcere muzica, manifestă un interes față de sursa sonoră.

10-12 luni:

- Copilul îndeplinește sarcinile simple;
- Își cunoaște numele și reacționează când este chemat;
- Imită vorbirea părinților, pronunță cuvinte simple;
- Reacționează la sunetele ce vin din odaia vecină, căutând sursa sonoră.

Părinții răspund prin „da”, „nu”, „nu știu” la întrebările chestionarului. Pentru o evaluare complexă a auzului metoda poate fi asociată cu audiometria comportamentală.

Mai jos prezentăm **Fișa de evaluare primară a copilului cu deficiențe auditive de vârstă școlară.**

Statusul auzului și Fișa de evaluare a copiilor cu deficiențe auditive de vârstă școlară.

Statusul vorbirii drept modalitate eficientă de evaluare primară a copilului cu deficit de auz.

FIȘA DE EVALUARE PRIMARĂ A COPILULUI CU DEFICIENȚE AUDITIVE DE VÂRSTĂ ȘCOLARĂ

STATUSUL AUZULUI:

1. Nume, prenume _____
2. Anul nașterii _____
3. Adresa _____
4. Instituția frecventată _____
5. Gradul de pierdere al auzului _____
6. Vârsta când a fost depistată deficiența auditivă _____
7. Vârsta când a început instruirea dirijată de specialist (unde? cine?) _____
8. Proteză auditivă: monaurală, binaurală (subliniați necesarul) _____
9. Antecedente familiale de surditate _____
10. Prezența deficiențelor asociate _____
11. Dezvoltarea motoricii generale _____
12. Corelarea nivelului de dezvoltare psihică a copilului cu norma de vârstă _____
13. Aparatul articulator (starea, mobilitatea) _____

14. Caracteristicile vocii: stringentă; nazală; afonică; oscilantă _____
Tempoul; lent; rapid; normal; respirația verbală _____
15. Limbajul oral: gângurit; lalația; primele sunete; silabe; cuvinte; propoziții, vorbire fluentă
Nivelul vocabularului: pasiv _____
activ _____
Defecte de pronunțare _____

16. Auzul verbal: AD vc AS

vș

16. Posedarea diferitelor forme de comunicare:

citirea labială _____ dactilă _____

mimico-gestuală _____ scrisă _____

orală _____

18. Capacitatea de a-și corecta la auz vorbirea și pronunția

19. Posibilitatea de a diferenția la auz caracterul sunetelor
(verbale și neverbale) _____

20. Posibilitatea de a localiza sunetul _____

21. Perceperea vorbirii dirijate:

Vorbirea cunoscută - cuvinte, propoziții;

Vorbirea necunoscută - cuvinte, propoziții

22. Perceperea auditivă la urechea goală în câmp liber.

23. Perceperea vorbirii cu ajutorul aparatului auditiv
individual.

Perceperea sunetelor neverbale;

Perceperea vocii;

Tipul aparatului _____

De când îl poartă _____

Monaural, binaural _____

26. Capacitatea de muncă _____

23. Memoria auditivă _____

24. Atenția _____

25. Contactul _____

DATA CERCETĂRII _____

CONCLUZII _____

RECOMANDĂRI _____

SPECIALIȘTII EVALUATORI _____

FIȘA DE EVALUARE A COPIILOR CU DEFICIENȚE AUDITIVE DE VÂRSTĂ ȘCOLARĂ

STATUSUL VORBIRII

1. Nume, prenume_____
 2. Anul nașterii _____
 3. Adresa_____
 4. Instituția frecventată _____
 5. Calitatea vocii:
naturală, falțet, nazalizată, joasă, surdă, răgușită, înaltă.
 6. Calitatea vorbirii:
Ritmul (natural, sacadat); Intonația (naturală, monotonă);
Tempoul (normal, accelerat, rar);
 7. Starea vorbirii
 - la nivelul sunetelor (strigăt, lalație, silabe)
 - la nivelul cuvintelor separate
 - la nivelul propozițiilor simple (2-3 cuvinte)
 - la nivelul propozițiilor compuse
 - nu este dezvoltată, agramatisme
 - vorbire spontană
 - imită vorbirea pedagogului
 8. Inteligibilitatea vorbirii:
Posibilitatea de a dialoga_____
- _____
- _____
- Vorbirea în monolog_____
- _____
- Posibilitatea de a folosi vorbirea de sine stătător _____
- _____

9. Comunicarea cu alte persoane:

Vorbire orală,
Vorbire orală și gesturi,
Gesturi.

10. Perceperea vorbirii adresate:

Înțelege vorbirea, Înțelege numai vorbirea cunoscută
(automatizată)
Nu înțelege vorbirea, , Înțelege, dar nu vorbește.

11. Calitatea pronunției:

A	U	P	M	O	F	T	I	J	E	R	Ă	N	İ	S	Ș	I

Z	D	V	B	CI	CE	CHI	CHE	H	C	G	GHE	GHI	GE	GI	I	X

Nu are dereglări

Dereglări:

- a) confundă sunetele_____
- b) schimbă sunetele_____
- c) scapă sunetele_____
- d) lipsește sunetul la sfârșit de cuvânt_____

12. Comunicarea:

- Audiovizual
- La auz
- Ascultă (după ecran)
- Vorbirea gestuală
- Cu dactileme
- Aude, dar nu înțelege vorbirea adresată.

DATA CERCETĂRII _____

CONCLUZII _____

RECOMANDĂRI _____

SPECIALIȘTII EVALUATORI _____

PLAN DE EVALUARE

1. Ce știm despre copil?
2. Ce trebuie să aflăm despre:
 - starea generală a copilului;
 - starea auzului;
 - starea văzului;
 - nivelul de comunicare;
 - gradul de dezvoltare a simțului tactil;
 - dezvoltarea autonomiei personale și sociale;
 - interese și dorințe manifestate;
 - situația familială a elevului.
3. Cum vom realiza acest lucru?
 - prin utilizarea metodelor/procedeeor/strategiilor, tehnicilor de învățare;
 - prin identificarea condițiilor în care acționează cel mai eficient copilul;
 - prin stabilirea perioadei și a frecvenței evaluării în funcție de progresul sau evoluția elevului.
4. Cine mai este implicat în evaluare?
5. Prin ce tehnici, mijloace sau procedee vom obține informația?
 - observații curente, dirijate, libere;
 - chestionare;
 - probe de cunoștințe;
 - conversații frecvente ;
 - probe de nivel;
 - studii de caz;
 - portofolii;
 - analiza produselor elevului;
 - înregistrări video.
6. Care este scopul? Ce putem schimba din multitudinea de aspecte constatate?

- rutine;
- PEI;
- o nouă abordare;
- modificări ale mediului;
- modificări ale programului zilnic ale elevului;
- accesibilitate la activitate.

În procesul de evaluare este important de ținut cont de următoarele aspecte:

- evaluarea trebuie să fie cât mai asemănătoare de la o perioadă la alta;
- se evaluează conținutul, și nu abilitatea;
- în caz dacă copilul are aparat auditiv, verificați dacă îl poartă, dacă este pornit și dacă are baterii funcționale;
- vorbiți clar și tare, fără a exagera și fără a țipa;
- folosiți cuvinte și propoziții simple, combinate cu gesturi sau imagini;
- folosiți mult material vizual + planșe cu simboluri;
- puneți elevul să lucreze împreună cu un coleg care aude;
- când lucrați în grup cu copiii discutați mai mult cu elevul cu deficiență de auz;
- lăudați copilul pentru fiecare efort și străduință;
- verificați temele și testele, încercuind răspunsurile corecte, nu pe cele greșite;
- exersați răspunsurile corecte;
- încurajați și lăudați elevul;
- folosiți cât mai multe modalități de prezentare a materialelor (opal, la tablă, planșe, diagrame, discuții în clasă, prezentări audio);
- transmiteți mesajul elevului după ce ați simțit că copilul este atent;
- subliniați sau marcați lucrurile importante pe tablă și în caiet;

- treceți de la simplu la dificil;
- evitați folosirea limbajului figurativ;
- încurajați elevul să pună întrebări.

Cititul:

- Comprimați textul pe care trebuie să-l citească elevul cu deficiențe de auz;
- Elaborați materiale didactice care pot fi citite cu ușurință, tipărite cu litere de dimensiuni mari;
- Oferiți-i vocabular de sprijin, liste de cuvinte uzuale;
- Lucrați cu registrul.

Scrisul:

- Încurajați elevul să scrie numai după ce a ascultat și a înțeles însărcinarea.

Matematica:

- Folosiți suporturi concrete pentru învățarea conceptelor matematice;
- Exersați împreună cu elevul pașii ce urmează în rezolvarea unei probleme;
- Oferiți-i mai mult timp pentru rezolvare;
- În clasele mici pentru orele de matematică se pune la dispoziția copilului un abac, bețișoare sau alte obiecte de de numărat.

Evaluări:

- Pregătiți elevul din timp pentru test și cerințele acestuia;
- Faceți fișe de recapitulare asemănătoare testului, verificați împreună cu elevul;
- Asigurați-vă că elevul a înțeles conținutul lucrării, oferiți timp suficient pentru îndeplinirea lucrării.

Metode de îmbogățire a vocabularului:

- Explicați vocabularul în maniera cea mai firească;
- Utilizați material didactic, imagini și cărți, folosiți exemple trăite de elev;
- Solicitați-i să-și întocmească un dicționar sau un jurnal personal.

Elemente specifice de curriculum:

- Curriculum obișnuit, dar cu metode specifice.

REPERE METODOLOGICE PRIVIND PREDAREA DISCIPLINEI „LIMBAJUL MIMICO-GESTUAL” ÎN CLASELE I-IV

Mariana SCRIPNIC,

*profesoară de limbaj mimico-gestual,
școala specială nr. 12 pentru copiii hipoacuzici
și cu surditate tardivă*

Preliminarii

Comunicarea și limbajul sunt elementele principale prin care se dezvoltă personalitatea umană, care îi marchează potențialul și nivelul expectanțelor individului în sistemul de integrare în comunitate. Acest proces începe de la naștere și evoluează, în funcție de condițiile de mediu, astfel încât comunicarea și limbajul introduc note diferențiatore între persoane și contribuie, în cele din urmă, la definirea profilului psihologic al omului. Încă din copilărie, achizițiile din acest domeniu se produc în etape sau în trepte, iar calitatea acestora este piatra de temelie în devenirea umană.

Limbajul nonverbal reprezintă 90% și are rolul de a oferi elemente în plus pentru a facilita transmiterea mesajului. Iar pentru persoanele ce nu aud, limbajul mimico-gestual este o alternativă de a transmite ceea ce vor să comunice, parte din personalitatea lor, care le permite o comunicare firească, completă și o integrare mai ușoară în comunitate. În comunicare de zi cu zi majoritatea persoanelor deficiente

de auz folosesc rar vorbirea articulată, preferând utilizarea limbajului mimico-gestual.

Odată cu dezvoltarea sistemului educational în R. Moldova și în scopul asigurării accesului la educație de calitate al tuturor persoanelor, inclusiv al celor cu deficiențe de auz, a apărut necesitatea studierii acestui aspect.

Pentru copiii deficienți de auz de vârste fragede este ușor să învețe un limbaj mimico-gestual complet. Mai întâi, ei vor să înțeleagă semnele pe care alții le folosesc, în special semnele pentru oamenii și obiectele pe care le văd în fiecare zi. Mai apoi, încep să utilizeze gesturile care sunt importante pentru ei, învățând și altele. Fiecare semn îi va ajuta ulterior să afle mai multe despre lumea înconjurătoare. Pe măsură ce abilitățile de comunicare se dezvoltă, vor începe să unească semnele în cuvinte. După o perioadă de timp, vor fi capabili să execute semne în propoziții complete. Aceasta îi va ajuta, de asemenea, să se dezvolte la nivel mintal.

Curriculumul școlar la disciplina *Limbajul mimico-gestual* include unitățile de conținut, conținuturile de învățare, domeniul de aplicare a materialului didactic, realizând relația interdisciplinară între toate secțiunile componente.

Pe parcursul unui an de studiu la unitatea „Identitatea” se discută unele aspecte de asemănare și diferențiere între persoane. În acest sens, se parcurge lexicul din diferite sfere semantice, precum: salutul, aspectul fizic, vârsta, limba, starea auzului etc.

La unitatea „Cultura surzilor din Moldova” copiii fac cunoștință cu o varietate de istorii, povestiri despre viața persoanelor cu deficiențe de auz ș.a. În cadrul unității de învățare „Limbajul semnelor din Moldova”, ei studiază dactilemele, numerele, obțin deprinderi de a înțelege întrebările simple, de a dialoga în limbajul mimico-gestual etc.

Scopul major al acestei discipline este studierea limbajului mimico-gestual, dezvoltarea și perfecționarea abilităților de comunicare a elevilor cu deficiențe de auz.

Competența de comunicare școlară presupune formarea competenței de comunicare verbală în limbajul mimico-gestual, cu toate caracteristicile lui definitorii ca principiu vital pentru copilul cu deficiențe de auz.

Comunicarea este cel mai important factor de dezvoltare a copilului. Există însă caracteristici specifice de relaționare cu cei din jurul copilului cu deficiențe de auz. De aceea, scopul demersului educațional al acestei discipline constă în asigurarea unei comunicări depline și firești a copilului deficient de auz cu cei din jur.

Pentru formarea competenței de comunicare la elevii cu deficiențe de auz este nevoie de:

- aplicarea tehnicilor și procedeele specifice de comunicare;
- sistematizarea cunoștințelor teoretice ale unui mesaj;
- formarea deprinderilor de înțelegere reciprocă;
- însușirea deprinderilor de comportament;
- educarea normelor culturale, lingvistice.

Se stabilesc obligatoriu direcțiile lucrului de corecție, care definește structura programului și rezultatele de învățare a copiilor deficienți de auz și aprecierea lor la finalizarea treptei de studiu:

- dezvoltarea la copil a imaginației și reprezentării adecvate despre propriile sale posibilități și limite, despre factorii necesari de susținere vitală;
- formarea abilităților de a susține o comunicare cu adulții și colegii, privind diverse teme cotidiene;
- educarea abilităților sociale și de menaj necesare în viața cotidiană;
- însușirea abilităților de comunicare: dezvoltarea percepției auditive, a comunicării verbale, a percepției orale, lecturii labiale;
- diferențierea și înțelegerea lumii înconjurătoare (inclusiv dezvoltarea percepției sunetelor din natură, sunetor muzicale, melodiilor);
- înțelegerea de către copil a mediului social și valorificarea corespunzătoare, conform vârstei, a sistemului de valori și rolul social;
- metode speciale de sprijin pentru însușirea programului de bază în instruire.

Competențe specifice:

- competențe de comunicare în limbajul mimico-gestual;
- competențe de învățare / de a învăța să înveți;
- competențe de autocunoaștere și autorealizare prin limbajul mimico-gestual;
- competențe de interacțiune cu alte persoane în limbajul mimico-gestual;
- competențe interpersonale, civice și morale.

Sugestii metodologice:

Conceptul modern de învățare a LMG în școala medie de cultură generală se bazează pe comunicare și activitatea abordării programului de instruire la disciplina *Limbajul mimico-gestual*. În acest context, a apărut necesitatea elaborării curriculumului la disciplina respectivă.

În Republica Moldova crește tot mai mult interesul față de limbajul semnelor. Asociația Surzilor din RM desfășoară numeroase activități pentru a fortifica statutul LMG ca limbă purtătoare a tradițiilor și culturii persoanelor cu deficiențe de auz.

Pregătirea deficienților de auz pentru integrarea socială se efectuează în două lumi: lumea persoanelor cu auz și lumea persoanelor surde, ceea ce presupune că fiecare dintre ele deține mijloace de comunicare și anume: limba vorbită (audio) și limbajul mimico-gestual.

Procesul educațional în Școala speciala nr.12 pentru copiii cu deficiențe de auz se desfășoară conform prevederilor Legii „Privind protecția socială a persoanelor cu dizabilități”, Legii „Cu privire la educația persoanelor cu nevoi speciale de dezvoltare”, a Concepției de reformare a învățământului special în R. Moldova, ceea ce le oferă elevilor posibilitatea să-și dezvolte competența lingvistică, să obțină cunoștințe și abilități în domeniul LMG și limbajului verbal.

Colectivul de pedagogi al școlii desfășoară activitatea de formare a deprinderilor și competențelor de comunicare a

elevilor cu deficiențe de auz, pentru sporirea nivelului de comunicare verbală și îndemnarea acestora la activități practice care asigură dezvoltarea inițiativei copiilor de a elabora lucrări scrise și teme de comunicare în LMG.

Etapele de formare a limbajului mimico-gestual

În urma unor investigații, desfășurate pentru a se stabili cum se formează limbajul mimico-gestual la copiii deficienți de auz, s-a constatat că copiii din familii de surzi parcurg aceleași etape, aceeași perioadă optimă de timp în achiziția limbajului mimico-gestual ca și copiii auzitori care asimilează limbajul verbal.

Desigur, condiția esențială a acestei dezvoltări este ca fiecare formă de limbaj să fie stimulată cu un instrument adecvat. Până la vârsta de patru ani este inefficientă folosirea limbajului verbal cu copilul deficient de auz, dar cel mai util este folosirea limbajului mimico-gestual. Se recomandă ca părinții auzitori să folosească modalitatea de comunicare gestuală cu copiii lor deficienți de auz, cel puțin în primii ani de viață, pentru a-i scoate din izolarea comunicativă în care trăiesc.

Ce înseamnă gest și care sunt elementele lui?

Mesajul transmis vizual, adică prin limbajul semnelor, este constituit din mai multe mijloace: expresia feței, mișcările corpului, gesturile. Acestea din urmă au aceleași sarcini ca și cuvintele în limbajele sonore care, fiind combinate, alcătuiesc propoziții și fraze.

Unele gesturi sunt standardizate, totuși, elementele care transmit informația de bază diferă în funcție de: vârsta celor care le folosesc (copii și adulți), zone geografice, persoane cu temperamente diferite ș.a. Un gest poate fi realizat în mai multe variante, pentru a reda sensuri diferite.

În limbajul mimico-gestual același semn poate include semnificații diferite, în funcție de semnele învecinate. Este cazul semnelor de tip omonim (de ex., „fel-soră” se redă prin semnul atingerii longitudinale a degetelor arătătoare de la ambele mâini).

Există mai mulți factori care facilitează învățarea LMG. Astfel, anumite semne au forme și mișcări similare și, în anumite cazuri, pur și simplu reproduc mișcarea sau imită forma obiectului.

Rolul contextului este deosebit de important în redarea semnificațiilor unui gest. Așa cum cuvintele pot avea diferite semnificații în funcție de context, tot așa și gesturile diferă după modul în care sunt executate, după poziția plasării, direcția și mărimea mișcării.

Elementele de bază în executarea gesturilor

Un gest bine executat este format din patru elemente. Pentru ca gestul să traducă corect semnificația, fiecare element trebuie realizat exact, or, semnificația lui se va schimba, chiar dacă numai unul din elemente va fi executat inexact.

Aceste elemente sunt:

1. Mișcarea mâinii în spațiu:

Mișcarea unui gest poate fi îndreptată:

- către gesticulator sau dinspre el (nivel de adâncime);
- în sus sau în jos (nivel vertical);
- spre stânga sau spre dreapta (nivel orizontal);
- într-o singură direcție sau înainte-înapoi.

2. Configurația degetelor:

Reprezintă forma pe care o ia palma sau degetele în executarea unui gest.

3. Așezarea mâinii în spațiu sau locul de articulare în relație cu capul sau pieptul persoanei care face gesturi. Locul de articulare reprezintă locul unde se face gestul.

Distingem următoarele locuri de articulare:

- în spațiu neutru (de ex., în fața gesticulatorului (o casă, o cameră)). Părțile gesturilor se pot face astfel încât pot fi plasate în acel spațiu, în același loc și în aceleași relații unele față de altele ca și cum gesticulatorul poate să arate mai târziu unde au fost plasate;
- pe fața gesticulatorului;
- pe corpul gesticulatorului;
- pe mâna pasivă (dacă gesturile se fac cu ambele mâini).

4. Orientarea palmei (sus-jos, stânga-dreapta). Direcția în care se mișcă palma și degetele în raport cu corpul au o importanță deosebită (de ex., două forme ale mâinii pot fi aceleași, dar direcțiile diferite în care se mișcă mâinile pot da

semnificații aparte sau chiar opuse). Numărul de poziții legate de orientarea mâinii este limitat.

Cum efectuăm dactilemele?

1. Poziționați mâna la nivelul umărului, cu palma spre exterior.
2. Executați fiecare dactilemă atent, cu grijă.
3. Pentru poziția următoare nu mișcați mâna, ci plasați doar arătătorul celeilalte mâini pe încheietura mâinii cu care gesticulați.
4. Dactilați fiecare literă în același loc, fără a deplasa mâna spre dreapta. Dacă un cuvânt conține o literă dublă (de ex., „înnoptat” sau „aceea”), a doua literă o faceți puțin mai la dreapta.

Conceptul didactic al disciplinei

Încercările de a crea limbajul semnelor și sistemul de înregistrare a lui se limitează doar la moduri de transcriere a unor gesturi. În limbajul vorbit (audio) există modele: *substantiv* (subiect) + *adjectiv* (un semn), *verb* (acțiune) + *pronume* (indicație la un obiect), *numeral* (număr) + *substantiv* (subiect) etc. Ele reflectă relațiile dintre obiecte și fenomene din lumea înconjurătoare. Un rol similar în limbajul mimico-gestual este efectuat de gesturi, care reflectă aceeași relație. Pentru a comunica în limba maternă persoanei cu deficiențe de auz îi este destul cunoașterea intuitivă, obținută în urma însușirii limbii din mediul său nativ. Inițial, cele mai simple reguli și modele ale altei limbi nu intră în contradicție cu imaginea primară a lumii în limbajul semnelor.

Prin învățarea structurii primare a limbajului „străin”, deficienții de auz dezvoltă o modalitate de codificare a realității. Se formează o „limbă interioară”. În sarcina de învățare a limbii vorbite și a limbajului gestual se include stabilirea de relații între două sisteme lingvistice în mintea subiectului, nu doar la nivel de semne și de reguli, ci și la nivel de sens al acestor semne și reguli (nivelul cognitiv, lingvistic, de conștiință). Anume prin limbaj, în mare măsură, se dovedește impactul educativ maxim asupra elevilor. Formând cultura vorbirii, școala influențează lumea interioară a elevilor.

Limbajul mimico-gestual și limbajul verbal conțin o „substanțială deosebire în sintaxă în timpul utilizării spațiului”. Adică elementele verbale pot fi amplasate în timp doar liniar (cu excepția accentului și intonației), iar limbajul mimico-gestual utilizează „geometria câmpului, în care sunt prezentate părțile componente ale mesajului” și reprezintă „simultan un spațiu tridimensional”.

Limbajul mimico-gestual, ca obiect de formare, include:

- limba vorbită și limbajul semnelor în activitate (audiere, vizualizare, vorbire, cinetica, citire, scriere, posedarea directă și inversă a traducerii);
- suportul didactic de instruire (dicționar, texte, cărți în limbajul semnelor definite tematicilor de orientare);
- informații de bază cu privire la structura LMG în comunicare, îmbogățirea vocabularului lexical, utilizarea unităților morfologice și sintactice, redactarea și înțelegerea monologurilor în exprimare.

Limbajul mimico-gestual este un limbaj natural, un semn de operare, cu ajutorul căruia se efectuează comunicarea interpersonală a deficienților de auz. Copilul deficient de auz învață limbajul gesturilor în procesul de comunicare directă (în familie, în cazul în care părinții sunt cu deficiențe de auz, în colectivul școlar ș.a.m.d.). Limbajul mimico-gestual este un mijloc auxiliar de învățare.

Limbajul mimico-gestual este un mijloc auxiliar de învățare.

Competența lingvistică a limbajului mimico-gestual – cunoașterea metodelor specifice, care permit analiza structurală a limbajului semnelor la toate nivelurile: fonetic, lexical și gramatical.

Limbajul mimico-gestual este orientat spre:

- perfecționarea activității de comunicare a elevilor, eficientizarea comunicării cu ajutorul limbajului semnelor și limbajului verbal;
- dezvoltarea competenței lingvistice a elevilor, gândirii lingvistice, folosind limbajul mimico-gestual;
- creșterea nivelului de educație al elevilor – achiziționarea de către aceștia a informațiilor privind istoria LMG și funcționarea acestuia în societatea modernă, despre cultura deficienților de auz și rolul limbajului gestual în dezvoltarea acestei culturi etc.;
- formarea la elevi a interesului pentru LMG, sentimentul de mândrie pentru limba lor „matermă” – una dintre cele mai distinctive și bogate limbi ale omenirii, susținerea aspirațiilor de a-și ridica nivelul de posedare a limbajului mimico-gestual în toate discursurile.

În prezent, având în vedere numărul mare de discipline, conform Planului cadru pentru instruirea elevilor deficienți de auz, pentru disciplina *Limbajul mimico-gestual* se acordă o oră pe săptămână. Studiarea LMG este direcționată, în primul rând, spre îmbunătățirea modului de comunicare pe care elevii deja îl posedă.

Organizarea sistematică și munca insistentă vizată de dezvoltarea LMG trebuie să înceapă cu planificarea și introducerea unor lecții suplimentare la studierea acestei discipline. Astfel limbajul mimico-gestual va deveni parte componentă importantă a întregului sistem educațional al elevilor deficienți de auz.

Obiectivele de învățare

Scopul lecțiilor de dezvoltare a limbajului mimico-gestual la etapa inițială (clasele I-IV) este extinderea cunoștințelor și reprezentărilor bazate pe LMG despre lumea înconjurătoare.

Scopul orelor favorizează formarea bilingvismului în conștiința elevilor deficienți de auz, studierea regulilor fundamentale ale limbajului semnelor în baza utilizării comparației și formarea competențelor lingvistice în domeniu. În cadrul obiectivelor educaționale sunt incluse cunoștințele despre formarea structurală a gestului: configurația acestuia, localizarea, direcționarea unei mâini sau folosirea ambelor mâini „vorbitoare”, constituirea lui, morfologia și sintaxa LMG, modul de reflectare a universalității lingvistice (de fixare spațială, țintă, convenționalitate, obiective, atribuții, cantitate și alte relații), vocabularul, expresivitatea și mijloacele de

exprimare în limbajul mimico-gestual. Acest limbaj este mijlocul de comunicare în societate, este un instrument de gândire și de stocare a informațiilor deținute de persoanele deficiente de auz.

Lecțiile de limbaj mimico-gestual vor ajuta copiii deficienți de auz să conștientizeze locul lor în multitudinea de limbi existente.

Obiectivele de valorificare a disciplinei

- posedarea de către elevi a bazei și nivelului lor de vorbire și limbajul mimico-gestual;
- formarea deprinderilor și abilităților practice de analiză a lecțiilor în limbajul mimico-gestual;
- familiarizarea elevilor cu structurile lingvistice ale limbajului mimico-gestual, precum și cu instrumentele existente de cercetare și de studiu – dicționare, imagini, calculator, software;
- explicarea rolului utilizării LMG în cadrul lecției;
- dezvoltarea la elevi a competenței de traducere în LMG, direct și invers.

Lecțiile de limbaj mimico-gestual îi vor ajuta pe copiii deficienți de auz să conștientizeze locul lor în multitudinea de limbi existente

PROIECT DE LUNGA DURATA
la disciplina Limbajul mimico-gestual (clasele I-IV)

Clasa I

Subcompetențe	Subiectul lecției	Nr. de ore	Data	Strategii de predare-învățare-evaluare
- Modalitățile de exprimare a categoriilor gramaticale. - Rolul gramatical al dactilologiei.	1. Școala. • Alfabetul dactil. • Să facem cunoștință. • Rechizite școlare.	1 1 2		- Exerciții de înțelegere și utilizare a limbajului mimico-gestual. - Exersarea alfabetului dactil cu o mână (dreapta sau stânga).
- Înțelegerea semnificației componentelor unui gest. - Recunoașterea limbajului gestual.	2. Toamna. • Schimbările din natură. • Descrierea unei zile de toamnă. • Activități de toamnă.	1 2 1		- Exerciții pentru recunoașterea gestului și a denumirii lui: a) configurația; b) locul de articulare (sub maxilarul inferior, palma, obrazul)

- Dezvoltarea activităților de percepere a limbajului gestual și a vorbirii orale.	3. Moldova – țara mea. • Legumele. • Fructele. • Animale domestice. • Animale sălbatice.	1 1 1 1		- Exerciții privind: a) direcția mișcării (în jos, spre sine); b) caracterul mișcării (rapid – lent, mișcări repetate sau o singură mișcare, mișcări ondulatorii).
- Înțelegerea conținutului materialului verbal perceput vizual/auditiv prin limbajul mimico-gestual și prin comunicarea verbală.	4. Familia mea. • Membrii unei familii. • Mediul familial. Evaluare sumativă	1 1 1		- Exerciții pentru dezvoltarea mimicii feței sau a componentei nemanuale a gestului: a) articulația neutră; b) exprimarea neutră a mimicii feței.

La sfârșitul modulului elevii vor fi capabili:

- să respecte elementele esențiale în executarea gesturilor;
- să înțeleagă semnificația componentelor unui gest;
- să recunoască limbajul gestual;
- să înțeleagă conținutul materialului verbal perceput vizual / auditiv prin limbajul gesturilor și prin comunicarea verbală.

Vocabular: școală, clasă, învățător, elev, elevă, toamnă, anotimp, Moldova, familie.

Clasa II

Subcompetențe	Subiectul lecției	Nr. de ore	Data	Strategii de predare-învățare-evaluare
- Modalitățile de exprimare a categoriilor gramaticale. - Recunoașterea (semnelor) dactilemelor.	1. Școala. • Alfabetul dactil. • Să facem cunoștință. • Rechizite școlare	1 1 2		- Exerciții pentru dezvoltarea normelor de utilizare a alfabetului dactil.
- Evidențierea grafemelor care au același semn grafic ca și dactilemul.	2. Toamna. • Schimbările din natură. • Descrierea unei zile de toamnă. • Activitățile de toamnă.	1 1 2		- Exerciții de înțelegere și utilizare a limbajului mimico-gestual. - Exersarea alfabetului dactil cu o mână (dreapta sau stânga).
- Evidențierea poziției spațiale a mâinilor în timpul gesticulației.	3. Moldova – țara mea. • Legumele. • Fructele.	1 1		- Exerciții pentru dezvoltarea configurației degetelor și a mâinii.

	• Animalele domestice. • Animalele sălbatice.	1 1		
- Modalitățile de încurajare a elevului ca să înceapă folosirea semnelor.	4. Familia mea. • Membrii unei familii. • Mediul familial. • Valorile unei familii. Evaluare sumativă	1 1 1		- Exerciții pentru locul de executare a gestului în spațiu, determinat de atitudinea față de vorbitor: corpul, fața.
La sfârșitul modulului elevii vor fi capabili: - să utilizeze semnele „de acțiune”, „care exprimă un sentiment” sau care descriu „obiecte”; - să recunoască (semnele) dactilemele; - să evidențieze grafemele care au același semn grafic ca și dactilemul; - să evidențieze poziția mâinilor în spațiu în timpul gesticulației. <i>Vocabular:</i> școală, clasă, învățător, elev, elevă, toamnă, anotimp, animale, Moldova, familie.				

Clasa III

Subcompetențe	Subiectul lecției	Nr. de ore	Data	Strategii de predare-învățare-evaluare
- Fixarea cuvintelor prin dactileme și limbajul mimico-gestual. - Formarea deprinderilor de pronunție.	1. Școala. • Alfabetul dactil. • Amintiri din vacanță. • Ce învăț la școală? • Comportamentul. • Vestimentația. • Responsabilitatea	1 1 1 1		- Exerciții pentru respectarea deprinderilor de înțelegere și utilizare a limbajului mimico-gestual. - Exersarea alfabetului dactil cu o mână (dreapta sau stânga).
- Determinarea importanței limbajului mimico-gestual în comunicare.	2. Toamna. • Schimbările din natură. • Descrierea unei zile de toamnă. • Activitățile de toamnă. • Viețuitoarele toamna.	1 1 1 1		- Mișcarea mâinilor vioi, cu degetele desprățite.

- Utilizarea tipurilor de semne. - Formarea semnului care exprimă un nume (numele dat fiecărei persoane).	3. Familia mea. • Membrii unei familii. • Mediul familial. • Valorile unei familii. • Locuința mea.	1 1 1 1		- Exerciții de folosire a spațiului de gesticulare și a gesturilor. - Observații, concluzii.
- Evidențierea poziției mâinilor în spațiu în timpul gesticulației.	4. Lumea vietăților. • Animalele domestice. • Animale sălbatice. La Grădina zoologică. • Mediul de viață al animalelor. Evaluare sumativă	1 1 1		- Citirea textului și traducerea lui. - Exerciții de corectare a vorbirii în scopul exprimării clare, exacte, organizate.

La sfârșitul modulului elevii vor fi capabili:

- să fixeze cuvintele prin dactileme și limbajul mimico-gestual;
- să formeze deprinderi de pronunție;
- să determine importanța limbajului mimico-gestual în comunicare;
- să utilizeze tipuri de semne;
- să utilizeze gesturile care exprimă un nume (numele dat fiecărei persoane).

Vocabulary: școală, vacanță, comportament, vestimentație, responsabilitate, toamnă, ploaie, vânt, struguri, păsări, familie, sărbători, animale.

Clasa IV

Subcompetențe	Subiectul lecției	Nr. de ore	Data	Strategii de predare-învățare-evaluare
- Determinarea importanței limbajului mimico-gestual în comunicare.	1. Școala – izvorul cunoștințelor. • Să facem cunoștință. Salutul. • Învățătura – cea mai mare comoară a omului. • Rolul cărții în viața școlară. • Comunicăm politicos.	1 1 2 1		- Exerciții pentru respectarea deprinderilor de înțelegere și utilizare a limbajului mimico-gestual. - Exersarea alfabetului dactil cu o mână (dreapta sau stânga).

ETICA PROFESIONALĂ A INTERPRETULUI ÎN LIMBAJUL MIMICO-GESTUAL

Natalia BABICI,

prim-vicepreședinte, ASRM

Mihail URSUL,

ex-președinte, ASRM

Conceptul de etică și etichetă

Eticheta este, pe de o parte, o particularitate extrem de importantă a culturii omenirii, moralității, produsă de-a lungul mai multor secole de către diferite popoare, în conformitate cu concepțiile despre bunătate, obiectivitate, omenie în toate domeniile veșii: cultură, frumusețe, confort, seducție, amenajare, fezabilitate – tot ce ține de domeniul social și material.

În condițiile actuale, manierele, eticheta profesională devin un factor determinant. Cunoașterea etichetei este parte indispensabilă a conduitei profesionale a fiecărei persoane în exercitarea obligațiunilor de muncă și prestarea serviciilor. Acest lucru este necesar oricărui profesionist.

Eticheta modernă reglementează comportamentul oamenilor în viața de zi cu zi, la servicii, în locurile publice, pe stradă și la diferite evenimente oficiale – receptii, ceremonii, negocieri etc.

Între aceste concepte există o distincție clară.

Etica este o reflectare a credințelor noastre morale și a propriilor atitudini, prin intermediul unor norme sau principii,

un sistem de valori și categorii morale cu caracter teoretic, dar și normativ.

Eticheta (etichetă, marcă, cod) însumează totalitatea normelor de conduită, ce țin de manifestarea relațiilor între oameni, de formele de comunicare.

În unele domenii etica și eticheta se pot asemăna, având cerințe identice și un concept legat de morală. Astfel, a spune adevărul este necesar atât din punctul de vedere al etichetei, cât și al eticii. Însă un comportament amabil și politicos necesită doar eticheta.

Reguli de comunicare prin intermediul traducătorului și interpretului

Termenul „etica profesională” este, de obicei, folosit pentru a desemna principiile morale ale oamenilor de o anumită profesie. Acestea sunt, de exemplu, „jurământul lui Hippocrate”, codul de onoare al judecătorului, codul etic al personalului de la frontiera țării, codul etic al antreprenorului, al lucrătorului social și interpretului în limbajul mimico-gestual etc.

Etica profesională este condiționată de particularitățile unor profesii, interese profesionale, culturale etc. Prin urmare, *etica profesională este codul moral al oamenilor dintr-o anumită profesie*. Etica este ansamblul regulilor de conduită și al bunelor maniere al unui anumit grup social, care asigură moralitatea de activitate profesională, precum și o știință, care studiază specificul manifestărilor de moralitate în diverse domenii de activitate. Etica profesională se aplică la grupurile sociale, care necesită, de obicei, cele mai mari cerințe morale.

Etica asistentului social, inclusiv a interpretului în limbajul semnelor necesită o abordare deosebită, pentru a exclude posibilitatea unui comportament antiuman sau discriminatoriu față de identitatea unui grup de oameni. Cerințele lor conțin etica profesiilor de jurnalist, scriitor, artist, colaborator de televiziune, domeniul de întreținere și altele.

Probleme de etică profesională a interpretului în limbajul semnelor

Activitatea de interpret în limbajul semnelor se referă la sfera de lucru care înaintea cerințe și la modul cum te îmbraci, și la respectarea regulilor de conduită, de comunicare într-o anumită situație.

Aspectul interpretului

Nu trebuie să uităm că *ținuta* reflectă cultura omului. Un aspect îngrijit întotdeauna subliniază respectul față de cei din jur și față de sine. Având în vedere specificul activității de interpret, când în orice clipă poate fi solicitat să apară în public pentru a traduce, el trebuie să fie întotdeauna „bine echipat”.

Costumul nu trebuie să aibă nasturi aurii, bijuteriile, ochelarii, machiajul nu trebuie să fie prea stridente. Vestimentația și culorile specifice ale acestora trebuie să fie adecvate rolului de interpret, contextului, ocaziei și protocolului comunicării.

Bijuteriile, la reflecția luminii acționează enervant și, de asemenea, complică percepția vizuală, distrage atenția publicului. Mărgele lungi, lăntișoare și alte bijuterii în procesul mișcării cu mâinile pot fi afectate, rupte etc. Nu sunt de dorit,

de asemenea, inele mari pe degete, deoarece la mișcări bruște, rapide pot răni accidental. Situații similare de multe ori se întâmplă în practică traducătorilor.

În ceea ce *privește rujul*, aici, dimpotrivă, cu cât este mai luminos și pronunțat — cu atât e mai bine. Evidențierea buzelor subliniază articularea și contribuie la o mai bună percepție a mesajului.

Bărbaților interpreți le este recomandat să nu aibă mustață și barbă pentru a nu crea dificultăți de prisos la citirea discursului de pe buze: articularea vorbirii la distanță nu pentru toți oamenii este clară.

De asemenea, în cazul în care trebuie să lucreze pe scenă sau la orice alt eveniment unde publicul în mare parte îl formează persoane cu deficiențe de auz, traducătorului i se poate recomanda să contureze ușor marginile buzelor cu un creion maro, pentru expresivitate și o mai bună percepție de către spectatori a conținutului mesajului.

Cu siguranță, *mâinile* interpreților trebuie să fie întotdeauna îngrijite. Mai ales este nevoie de îngrijirea unghiilor, fără urme de oă. La alegerea ojei este recomandabil să fie selectată o culoare mai atenuată.

Pantofii ar trebui să fie întotdeauna comozi. Dacă va trebui să stați o lungă perioadă de timp, în public, atunci nu trebuie să purtați o pereche de încălțăminte nouă. Dimpotrivă, este nevoie de pantofi purtați, comozi și să nu provoace dureri, cu tocuri cât mai mici. Tocurile înalte împiedică să respirăm profund și nu contribuie la menținerea echilibrului. În unele cazuri, în timpul traducerii interpretul poate lucra și așezat.

Coafura este parte a aspectului exterior, de aceea părul trebuie să fie întotdeauna ușor pieptănat și aranjat, să nu cadă și să acopere fața traducătorului. În traducere, ochii și expresia facială a persoanelor care traduc sunt esențiale, deoarece ei sunt purtători emoționali ai vorbirii în limbajul semnelor. Prin urmare, nu este recomandat să se facă coafuri complicate și care ușor se dezintegrează, nici coafura, care necesită o vigilență constantă, neprofitabilă pentru a atrage atenția publicului, cum ar fi înlăturarea părții de păr de pe frunte, aranjarea unor fire – totul este de prisos, ele distrag mișcările și nu „împodobesc” traducerea.

Este important să amintim: *traducătorul se află mereu între oameni și aspectul său nu trebuie să le distrage atenția, să creeze un sentiment de jenă și disconfort celor cu care lucrează și cui se adresează.*

Traducătorul de multe ori este nevoit să-și exercite funcțiile profesionale în diferite situații: la evenimente oficiale, întâlniri, negocieri (inclusiv cu parteneri de peste hotare), discuții, prezentări solemne și alte evenimente, în care interpretul trebuie să dea dovadă de pricepere, să fie conștient de rolul său, cu un bun echilibru emoțional și un grad sporit de flexibilitate și sociabilitate.

Să exemplificăm câteva **situații de plasament adecvat al interpretului în funcție de relațiile de comunicare:**

La deservirea unei persoane cu dizabilități auditive, când discuția se desfășoară în trei (de exemplu, vizita la un medic, invitați la o recepție ș.a.), traducătorul trebuie să stea în picioare sau așezat, astfel încât să fie văzut nu numai de persoana surdă, dar și de interlocutor. Mai mult, să nu fie amplasat foarte aproape de surd.

Traducătorul în procesul traducerilor pentru persoane cu deficiențe de auz e necesar să fie foarte precaut.

Când discuția se încinge într-o ședință, la care participă diferite categorii de persoane, se poate întâmpla „să uităm” de categoria oamenilor surzi. Discuția poate să fie de natură foarte emoțională, pe alocuri cu replici și comentarii, când mai multe persoane vorbesc în același timp. Și atunci interpretarea declarațiilor participanților la reuniune este foarte dificilă. În acest caz, traducătorul este în drept să le ceară tacticos participanților posibilitatea de a traduce mesajul persoanei deficiente de auz.

De asemenea, el poate, într-o formă politicoasă, traduce cu voce tare celor prezenți, dorința persoanei cu deficiență de auz, participantă la eveniment de a interveni, pentru a informa (preciza, completa, argumenta, să se pronunța, a-și expune punctul de vedere). În acest caz, se va specifica numele persoanei, funcția acesteia, dacă este necesar – alte marcaje de merit etc.

Deseori, întrunirile au loc în formă de mese rotunde, banchete etc. În această situație este mult mai convenabil, atunci când forma mesei e rotundă, ovală, participanții să fie așezați în semicerc, acest lucru este perfect, iar, traducătorul – vizavi de grupul de surzi. În acest aranjament, și traducătorul poate mai bine auzi informația și traduce sincron, dar poate vedea toate ce se întâmplă în jur. Pe de altă parte, fiecare surd poate vedea simultan și traducătorul, și vorbitorul. În acest caz, nu se recomandă ca traducătorul să stea în picioare în apropiere de vorbitor, deoarece mișcările sale vor distra atenția oamenilor care aud. Și invers, dacă majoritatea celor prezenți sunt surzi, atunci locul de plasare al interpretului alături de vorbitor este justificat.

A devenit deja o normă când în sala de conferințe participanții se așază în diferite configurații spațiale (persoanele cu auz – într-un grup aparte, persoanele surde – în alt grup, pentru a vedea interpretul). De obicei, o astfel de modalitate a plasării persoanelor cu deficiențe de auz este binevenită și în instituțiile de învățământ speciale pentru surzi.

În sala de conferințe surzii ocupă un rând sau mai multe rânduri de scaune, iar în fața lor este situat (șezând sau în picioare) traducătorul. Practica a arătat că traducerea în limbajul semnelor întotdeauna provoacă interesul persoanelor care aud și acestea involuntar se uită la mișcările mâinilor interpretului. Treptat însă se obișnuiesc și nu mai dau atenție interpretului.

Locul de plasare al interpretului la o distanță mică de grupul de surzi simultan creează un sentiment de încredere și confort. Grupul de surzi nu are senzația că sunt ruși de public. La fel și traducătorului îi sunt bine vizibile reacțiile publicului și, cel mai important, se simte legătura între ei.

Dacă trebuie să traducă doar pentru una sau două persoane cu deficiențe de auz participante la un eveniment, pentru a nu atrage atenția celor prezenți, acestea împreună cu interpretul din timp vor ocupa un loc undeva mai într-o parte. Dacă sunt numai doi surzi, atunci interpretul ori traducătorul se va așeza între ei, este mai convenabil.

Desigur, ar trebui să fie luate în considerație și **interesele interpretului**: audiția și vizibilitatea prezentatorului. Dacă sala pe jumătate este pustie, atunci între persoanele cu deficiențe de auz și interpret (traducător) se lasă loc liber:

așa se vede mai bine față de interpretului și i se oferă spațiu mai larg pentru mișcări de mâini în limbajul semnelor.

În Republica Moldova activitatea de interpret în limbajul mimico-gestual are o recunoaștere oficială, începând din 2014, în baza HG nr. 333 din 14.05.2014 pentru aprobarea Regulamentului privind prestarea serviciilor de comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual/limbajului semnelor cu ajutorul interpretului. După aceasta în Clasificatorul de specialități din Republica Moldova este introdusă și specialitatea de traducător, interpret în limbajul mimico-gestual.

Prezența interpreților în instituțiile publice, la ședințele Parlamentului, la televiziune, în instituțiile de cultură, în adunările publice, în relațiile de comunicare între persoanele surde și persoane fizice și juridice are un rol deosebit, astfel asigurându-se excluderea socială a persoanei cu deficiență auditivă, înlăturarea unor bariere care stau în calea participării sale la viața comunității. Interpretul în limbaj mimico-gestual asigură accesul persoanei cu deficiență auditivă la informații și la exercitarea tuturor rolurilor sociale pe care le au ceilalți concetățeni ai săi.

Codul etic al interpretului în limbajul mimico-gestual cuprinde aspecte ce țin de deontologia profesiei, legislație, precum și principii de ghidare și de desfășurare a activității. Printre principiile generale care stau la baza codului etic se numără: respectarea drepturilor persoanelor surde și a legislației cu privire la persoanele cu dizabilități și la interpreți, respectul față de limbile de lucru, față de persoanele implicate, față de profesie și față de colegi.

1. Cerințele profesionale față de interpreți și traducători:

- să dețină studii profesionale în limbajul semnelor și studii superioare sau medii speciale;
- să efectueze traducere în limbajul semnelor direct și invers;
- să cunoască statutul ASRM cu privire la protecția socială a persoanelor cu deficiențe de auz;
- să ducă evidența persoanelor cu deficiențe de auz, cărora le-au fost prestate servicii de translație și problemele care au fost rezolvate;
- să contribuie la promovarea dreptului accesului la informație și comunicare a persoanelor cu deficiențe de auz;
- să dețină autorizația de activitate eliberată de Ministerul Justiției al RM.

2. Procedura de alegere a interpretului presupune:

- precizarea tematicii traducerii;
- cunoașterea la perfecție a limbilor de lucru;
- să-și aprecieze calificarea și posibilitățile efectuării serviciului;
- interpretul nu are dreptul să ducă discuții și să dea întrebări interlocutorilor;
- să divulge informația primită în timpul prestării serviciului;
- în timpul traducerii sincronice, interpretul trebuie să se afle între interlocutori, pentru a interpreta ambilor;
- în timpul discursului interpretul trebuie să se afle în vizorul celor prezenți;
- interpretul (traducătorul) strict să păstreze confidențialitate informației primită de la clientul său; nu trebuie să divulge informația despre executarea cererii, chiar dacă i se pare puțin semnificativă. În final, divulgarea informației poate influența negativ asupra activității sale și a clientului;
- traducătorul este obligat să transmită toată informația clientului având în vedere stilul și tonul vorbitorului; e necesar să folosească LS cel mai bine înțeles de client;
- traducătorul trebuie să transmită clientului informația exact (e foarte dificil, atunci când traducătorul nu este de acord cu spusele vorbitorului ori este nevoit să traducă informația

eronată ori folosind diferite învinuiri); el nu poartă răspundere pentru cele spuse de vorbitor; datoria lui este de a interpreta cu exactitate mesajul acestuia;

- traducătorul nu dă sfaturi clientului și nici nu-și impune părerea proprie;
- traducătorul nu are dreptul să omită din informație ori să adauge de la sine, chiar dacă va fi rugat de una din părți (el va fi implicat în rezultatul comunicării celor două părți);
- traducătorul este obligat să îndeplinească funcțiile sale în conformitate cu calificarea profesională;
- traducătorul poate simți disconfort în îndeplinirea funcțiilor sale (de ex., la tematica religie, politică, relații naționale); el este în drept să refuze traducerea dacă nu are calificarea corespunzătoare;
- traducătorul este în drept să solicite plata pentru serviciile de interpretare prestate clientului.

De fapt, aceste reguli se referă la activitatea traducătorilor de limbi străine, dar sunt pe deplin aplicabile și pentru cei care recurg la serviciile unui interpret în limbajul semnelor pentru surzi.

Deci:

În **primul** rând, ar trebui să vorbim mai rar, fără grabă, cu un ritm mai lent, cu formularea unor fraze scurte și clare.

În al **doilea** rând, vorbitorul trebuie să pronunțe nu mai mult de două propoziții ori fraze consecutive, pentru ca interpretul să poată memoriza mai bine.

În al **treilea** rând, comunicarea cu interlocutorul și partenerii străini nu trebuie să conțină anecdote, proverbe etc., astfel că la traducerea dintr-o limbă străină ordinea cuvintelor de multe ori se schimbă, frazele devin neclare și uneori astfel de mesaje capătă sens nedorit, opus.

În al **patrulea** rând, trebuie să inițiați cu traducătorul un contact prietenos, dacă în procesul de traducere apar dificultăți, atunci traducătorul este în drept a cere să se repete fraza ori a exprima aceleași idei în cuvinte mai simple.

Al **cincilea** sfat: la pregătirea materialelor scrise (rapoarte, discursuri etc.) ale partenerilor străini, neapărat se va pregăti un exemplar pentru interpret, cu scopul ca acesta să poată în avans prelucra conținutul textului, pentru a facilita înțelegerea corectă a traducerii lui.

Și, în **cele din urmă**, nu ar trebui să tratați interpretul ca pe un angajat inferior al dvs. Interpretul este o persoană cu drepturi egale în participarea la negocieri, întâlniri de afaceri și alte activități. Oriunde e nevoie de interpret când două persoane trebuie să discute, dar nu știu aceeași limbă.

Cum să găsim „limbă comună” cu surzii?

Mulți surzi, îndeosebi tinerii de la oraș, nu se socot persoane cu handicap, dar se atribuie pe sine la o altă minoritate socială.

Comunitatea surzilor respectă cultura vorbitorilor, dar se consideră un grup diferit care, ca și orice națiune, are limba, cultura, istoria, regulile de conduită, etica de comunicare, organizațiile obșești proprii.

Subliniem că majoritatea surzilor au învățat în școlile speciale de tip internat și, ca regulă, își aleg soțiile ori soții din cercul lor. De aceea putem vorbi despre o subcultură, nucleul căreia o formează surzii care provin din familiile, unde ambii părinți sunt surzi și pentru care limbajul semnelor este limba nativă.

Pentru a evita neînțelegeri și situații nedorite este necesar să fie respectate câteva reguli în comunicarea cu persoanele surde.

Sunt câteva categorii și nivele de surditate și respectiv sunt diferite metode de comunicare cu deficienții de auz — cu vocea, prin semne și în scris. Pentru persoanele cu deficiențe de auz este foarte important contactul vizual. Dacă nu-l priviți în ochi, atunci se subînțelege că îl ignorați ori nu doriți să comunicați cu el.

În timpul comunicării fața Dvs. și gura nu trebuie să fie acoperite cu mâna, ca persoana surdă să poartă vedea articulația buzelor și fața Dvs. trebuie să fie bine luminată.

Nu trebuie să strigați și să ridicați vocea în momentul comunicării, deoarece persoanei cu proteza auditivă îi produceți durere fizică și plus la toate atunci când strigați, se modifică articulația buzelor și mimica feții pare supărată, ceea ce nu-i permite persoanei surde să Vă înțeleagă corect. Vorbiți calm, evidențiat, cu propoziții simple și scurte.

Dacă Vă roagă să repetați cele spuse, perefrazând propoziția, folosiți semnele, mimați pentru a confirma că sunteți înțeleși corect, puneți întrebări adăugătoare interlocutorului surd.

Dacă ați văzut, că nu sunteți înțeles, atunci e bine să-i scrieți pe hârtie ceea ce ați vrut să-i spuneți. Nu se recomandă să scrieți și în același timp să vorbiți, doar persoana surdă nu vede în același timp fața și buzele dvs. și cele scrise pe hârtie.

Memorați că, uneori, surzii nu înțeleg cele scrise de Dvs., deoarece nu cunosc limba scrisă, sunt purtători ai altei limbi.

Dacă informația pe care urmează să o oferiți include un număr, un termen etnic, adresă, o transmiteți numai în formă scrisă pe hârtie, prin fax ori e-mail, scrisă clar și înțeles.

Pentru a scrie nu e obligatoriu să folosiți numai blocnotes și stiloul, dar și telefonul mobil, planșeul etc.

La majoritatea surzilor vocea este dereglată, ei emit sunete incorecte la exprimare, au intonația modificată, accentul incorect în cuvinte. Ei nu pot să-și controleze vorbirea, doar sunt fără auz!

Nu-i ignorați! Rugați-i să repete. Anumite persoane, care și-au pierdut auzul la o vârstă mai înaintată ori hipoacuzici din copilărie care nu au o vorbire clară, rareori nu pun corect accentul și creează impresia că sunt din altă țară. Având vorbire, nu înseamnă, că ei vă aud. Dacă nu i-ați înțeles, rugați-i să Vă scrie întrebarea pe foaie.

Surzii au dreptul la serviciile de interpretare în limbajul semnelor în toate sferile de activitate și care sunt prestate de către interpreții și traducătorii în limbajul semnelor din RM. Însă actualul sistem de prestare a acestor servicii nu este destul de dezvoltat și Regulamentul de prestare a serviciilor conține multe lacune:

- sunt puțini interpreți în republică;
- nici o instituție nu pregătește asemenea specialiști;
- limbajul semnelor nu este unificat în RM;
- Regulamentul necesită modificări și completări.

De aceea, cunoașterea minimă al limbajului semnelor de către actorii sociali ar contribui la accesul persoanelor surde la informație și la o comunicare mai amplă.

Reguli de comunicare cu surzii:

- Dacă comunicați cu persoana surdă prin intermediul interpretului, nu uitați să comunicați cu persoana surdă, și nu cu interpretul! Interpretul nu trebuie să participe la discuție, ci numai să traducă cele spuse.
- Nu folosiți fraza „spuneți lui (ei)” ori „eu Vă spun, pe urmă o să-i traduceti”— este incorect și discriminatoriu.
- În prezența persoanei surde nu vorbiți fără ca aceasta să nu înțeleagă — nu-i etic. Surdul se simte în acel moment ignorat. Exact ca o persoană din altă țară, care vorbește o altă limbă.
- Dacă nu este traducător în limbajul semnelor, lămuriți-i pe scurt despre ce este vorba ori atrageți-l în discuție în alt mod.
- Există diferite metode în atragerea atenției persoanei surde. Este inadmisibil a striga în urma unui surd „Întoarce-te!” ori să-l chemi „Vasile! Vasile!”. E în zadar, deoarece atenția lui este atrasă de altceva și el nu Vă aude oricum.
- Pentru atragerea atenției se poate folosi mișcarea cu mâna, numai că nu direct în față. O mișcare cu un unghi mai mare este observată de la distanță. La surzii care folosesc limbajul semnelor este dezvoltată vederea periferică, de aceea mișcarea mâinilor e ușor observată.
- Pentru atragerea atenției la distanță putem folosi o sursă de lumină ori telefonul mobil (conectăm — deconectăm).
- Putem bate cu piciorul în podea de câteva ori, dacă podeaua este din lemn.
- Putem lovi un obiect (de ex., masa), vibrația se transmite persoanei surde.
- Dacă persoana surdă se găsește la distanță mai mare de noi, rugăm o altă persoană să-i atragă atenția.
- Dacă persoana surdă e alături, dar privirea îi este direcționată în altă parte, nu se recomandă să Vă „năpustiți” asupra lui de la spate, ci să-l atingeți ușor pe umăr ori pe braț.

- De obicei, persoanele surde preîntâmpină interlocutorul că se va îndepărta de lângă el, de aceea așteaptă același comportament și de la persoanele auzitoare.
- Dacă ați auzit un sunet ori zgomot ciudat, preîntâmpinați persoana surdă și numai după aceea plecați. E important a informa persoana surdă, dacă în exterior (stradă, casă, mașină se aud anumite sunete – semnale ori chiar mieunatul pisicii etc.).
- Dacă a apărut situația că trebuie să treceți pe lângă un grup de oameni surzi, care vorbesc prin semne, nu se recomandă să treceți prin mijlocul cercului lor, ca să nu-i incomodați, mai bine înconjurați-i.
- Pentru comunicarea culturală cu surzii sunt caracteristice câteva cerințe ce trebuie respectate pentru a evita supărările și neînțelegerile.
- Surzii sunt direcți, spun totul în față (de ex., „Ce ai? De ce arăți rău?”) – nu trebuie să va obijduiti ori rușina, în așa fel ei își exprimă compasiunea.
- Când surdul pune o întrebare, nu trebuie să dați răspunsuri ocolitoare, cu subînțelesuri, ci unul concret.
- Atunci când Vă roagă să-i povestiți despre o întâmplare, care a avut loc, el așteaptă un enunț foarte detaliat, cu amănunte, dar nu o frază concretă.

* * *

Eticheta profesională este cartea de vizită a fiecărui angajat și a organizației pe care o reprezintă.

Nu există nici o scuză pentru lipsa de bune maniere și respect.

Respectul este o obligație morală și profesională a fiecăruia dintre noi!

Cu toții avem dreptul de a fi respectați în orice context social și profesional!

Cu toții avem obligația de a-i respecta pe cei din jurul nostru!

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

1. Cu scopul de a proteja și a realiza drepturile și libertățile civile, economice, sociale, culturale etc. ale cetățenilor cu deficiențe de auz și de vorbire din Republicii Moldova, precum și în vederea reabilitării acestor persoane prin muncă, a dezvoltării activismului și independenței lor sociale, a satisfacerii intereselor de amatori și profesionale în domeniul științific, tehnic, al creației artistice, protecției sănătății etc., structurile de guvernare ale Republicii Moldova, organizațiile obștești și de voluntariat desfășoară o activitate intensă și bine orientată.
2. Cadrul normativ necesar pentru a face pași concreți de incluziune și nediscriminare și pentru a progresa semnificativ în ceea ce privește participarea la viața socială, politică și culturală a persoanelor cu dizabilități a fost creat prin ratificarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și adoptarea Legilor naționale privind susținerea și incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.
3. În strânsă colaborare cu Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, promotor al acestei activități în Republica Moldova este Asociația Surzilor (ASRM), care își centrează întreaga sa activitate în jurul problemei protejării, susținerii și incluziunii sociale a persoanelor cu deficiențe de auz.
4. Acceptând ideea despre comunitatea surzilor ca minoritate sociolingvistică bilingvă și conștientizând rolul imens pe care îl are pentru surzii profunzi limbajul gestual

ca mijloc principal de comunicare, el având aproape aceleași funcții ca orice alt limbaj natural, în cadrul căruia se desfășoară întreaga lor viață, în colaborare cu Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei și cu susținerea partenerilor internaționali, ASRM a demarat ciclul „Introducere în limbajul mimico-gestual”, organizând cursuri de instruire. Aceste cursuri se desfășoară atât la sediul Asociației, cât și la distanță, pe o platformă digitală.

ASRM organizează predarea limbajului semnelor/ limbajului mimico-gestual sau comunicarea prin mijloacele speciale, în primul rând pentru pedagogii școlilor speciale, pedagogii de sprijin din școlile incluzive, cât și pentru părinți cu copii din instituțiile specializate. În același timp, funcționarea serviciilor de interpret al limbajului semnelor (rus ori român), al limbajului mimico-gestual indică extinderea acestor activități, adresându-le angajaților instituțiilor publice, de drept, comunitare.

Învățarea prin sistemele de comunicații speciale pentru persoanele cu deficiențe de auz se face de către formatori acreditați ai Centrului de Prestare a Serviciilor de Interpretare a Limbajului Semnelor.

5. În această activitate ASRM se sprijină pe următoarele repere teoretice și metodologice:

- Persoanele surde sau cu deficiențe de auz posedă aceleași caracteristici în ceea ce privește asimilarea limbajului verbal (oral și scris), dar într-o manieră diferită față de aceea a persoanelor auzitoare, tocmai datorită pierderii auzului pe care au suferit-o. Lipsa auzului este, fără doar și poate, punctul de plecare pentru orice discuție legată de natura bilingvismului la

surzi. Cei mai mulți au fost nevoiți să devină bilingvi încetul cu încetul. Astfel, pentru a reuși să se integreze optim și să devină membri ai societății majoritare de auzitori, ei trebuie să-și însușească limba acestora cât mai bine posibil. Totodată, pentru a fi membri ai unei comunități sociale și lingvistice minoritare a surzilor, copiii trebuie să cunoască și să folosească limbajul mimico-gestual.

- Limbajul mimico-gestual, prescurtat LMG, este un puternic simbol al identității pentru persoanele deficiente de auz. Ca și alte mijloace de comunicare, el este un mod de interacțiune socială, ce permite instalarea unor relații firești și complete între persoanele deficiente și integrarea lor mai ușoară în comunitate. Majoritatea persoanelor deficiente de auz au o motivație scăzută pentru vorbirea orală, folosesc rar vorbirea articulată, preferând utilizarea gesturilor pentru comunicarea de zi cu zi.
- Limbajul gestual este diferit de la o țară la alta, el nu este universal, deși există destule semne gestuale comune. În pofida acestor deosebiri, există anumite momente interesante care fac ca unele limbaje gestuale din țări aflate la mari distanțe să fie mai mult legate între ele decât altele. Astfel, deși engleza este vorbită în Marea Britanie și SUA, limbajele gestuale din aceste țări (American Sign Language – ASL și British Sign Language – BSL) sunt diferite, iar ASL este mai apropiat de limbajul gestual francez.
- Limbajul mimico-gestual are particularități regionale, funcționale și de expresie. Deși, în limitele de neam și de țară, în cea mai mare parte coincide, există semne diferite nu doar la nivel de regiuni, dar chiar la nivel de grupuri. Mulți dintre cei deficienți de auz sunt creativi în elaborarea unor strategii de comunicare prin

folosirea mimicii și a gesturilor, de unde și diversitatea semnelor. Literatura de specialitate relevă că vocabularul unei limbi dezvoltate cuprinde sute de mii de unități lexicale, iar cel mai dezvoltat limbaj gestual nu depășește 10000 de unități gestuale. Rezultă că limbajul gesturilor este de 75-100 de ori mai sărac decât limbajul verbal.

- Informația transmisă pe cale vizuală, prin gesturi, este constituită dintr-o combinație de mijloace, cum ar fi expresia facială, mișcarea, folosirea spațiului de gesticulare și gesturile. Acestea din urmă au fost comparate cu cuvintele din limbajele verbale, ele având aceleași sarcini ca și cuvintele în limbajele sonore. Limbajele gestuale sunt formate din gesturi/semne care, atunci când sunt combinate, formează propoziții și fraze.
- Cu toate că unele gesturi sunt standardizate, elementele care poartă informația esențială diferă în funcție de vârsta celor ce folosesc limbajul gestural (de ex. între copii și adulți), între zone geografice (în zonele meridionale față de cele nordice), sau chiar între persoane din aceeași zonă, dar care au particularități temperamentale diferite ș.a. Între anumite limite, aceste variații sunt considerate normale. Așa cum un cuvânt poate avea diverse semnificații în context, tot așa și un gest poate fi realizat în mai multe variante, pentru a reda sensuri sau nuanțe diferite.

6. Pentru a înțelege oportunitatea unei sau altei forme de intervenție în problema diminuării dificultăților de comunicare a neauzitorilor, cât și a utilizării formelor de comunicare prin limbajul mimico-gestual, am definit conținutul câtorva noțiuni primare în conceperea acestui proces: comunicare, limbaj, formele de comunicare a

persoanelor cu deficiențe auditive, modelele verbale de comunicare, raportul dintre limbaj și comunicare în actul comunicațional.

7. Limbajul mimico-gestual este un sistem comunicațional deosebit de important atât în cadrul culturii persoanelor surde, cât și în programele educaționale destinate acestora.
8. Fiecare țară folosește limbajul semnelor existând multiple similitudini. Asociația Națională a Surzilor din România a publicat recent *Manualul de limbaj mimico-gestual românesc* și un *Dicționar de limbaj mimico-gestual românesc*. Alfabetul limbii române în dactileme permite compunerea cuvintelor din semne și un cod al semnelor pe care copiii îl învață de mici. Este un manual de bază în implementarea limbajului semnelor pentru neauzitori. În același timp, vom ține cont că limbajul mimico-gestual din Republica Moldova (LMGRM) este limba comunității persoanelor surde din RM și este compus din semnale vizuale, cu o structură, un lexic, reguli gramaticale și norme proprii, ca limbă de sine stătătoare, în mare parte bazată pe limbajul semnelor rusești, ceea ce determină anumite particularități specifice în metodică și procedeele de predare.

Reguli pentru folosirea limbajului dactil moldovenesc:

1. Poziționați mâna la nivelul umărului, cu palma spre exterior.
2. Executați fiecare dactilemă atent, cu grijă.
3. Pentru poziția următoare nu mișcați mâna, ci plasați doar arătătorul celeilalte mâini pe încheietura mâinii cu care gesticulați.

4. Dactilați fiecare literă în același loc, fără a deplasa mâna spre dreapta. Dacă un cuvânt conține o literă dublă (de ex., „înnoptat” sau „aceea”), a doua literă o faceți puțin mai la dreapta.
9. În definirea principiilor metodologice și metodice de predare a limbajului mimico-gestual, de pregătire a translatorilor, de formare a mediului comun comunicațional al neauzitorilor și al actorilor sociali și publici, primare, desigur, sunt:
- principiile generale de organizare a intervențiilor formative în activitatea cu persoanele cu CES;
 - principiile psihologice și pedagogice de instruire și educare a copiilor neauzitori;
 - principiile de organizare a cursurilor de pregătire a actorilor sociali pentru a promova comunicarea în limbajul semnelor, de exemplu, a translatorilor.
10. Un procedeu performant în promovarea limbajului mimico-gestual la etapa actuală îl prezintă tehnologiile informaționale de comunicare (TIC). Activitatea în domeniul educației depinde din ce în ce mai mult de tehnologia informației. Dezvoltarea Internet-ului permite o mai bună informare în domeniu, prin accesul la surse teoretice, cu posibilitatea comunicării și schimbului de experiență între specialiști. Practic, Internet-ul oferă acces instantaneu sau cvasiinstantaneu la informație, eliminând, pe de altă parte, „teancurile” de hârtii și acte. Volumul informației de natură pedagogică, în ultimele decenii, a cunoscut o creștere explozivă. Fenomenul a generat, în sistemul clasic, o serie de probleme privind organizarea, codificarea și arhivarea acesteia. Majoritatea acestor probleme au fost rezolvate de sistemele de

documentare guvernamentală, instituțională și publică. Internet-ul a preluat de la aceste sisteme tehnicile de organizare a informației, prin interconectarea mai multor servere de baze de date.

11. Concluziile teoretice și aplicarea practică a tehnologiilor de informare și comunicare în instruirea persoanelor cu deficit de auz indică necesitatea formării continue a personalului didactic din unitățile de învățământ special și incluziv. Specializarea cadrelor pedagogice în folosirea TIC va determina dezvoltarea competențelor de utilizare a acestora în predarea limbajului mimico-gestual moldovenesc, în creșterea calitativă a actului educațional, în compatibilizarea cu nevoile clasei și eficientizarea activității didactice. Astfel, educația surzilor din Republica Moldova se va alinia calitativ cu spațiul european, cadrele didactice vor dezvolta experiențe de predare și învățare pozitive, copiii cu deficiențe de auz vor acumula mai multe cunoștințe și vor avea o mai mare încredere în capacitatea lor de a se integra socio-profesional, se va deschide drumul unor politici educaționale explicite privitoare la integrarea LMRM în actul didactic pentru a facilita comunicarea cu copiii/elevii cu deficiențe de auz pentru care LMRM este limba nativă.
12. În realizarea obiectivelor de învățare propuse un loc deosebit îl ocupă aplicațiile software educaționale, canal optim de comunicare cu elevii cu CES; aplicațiile software vor putea stimula eficient:
 - participarea activă, conștientă și voluntară a elevilor la însușirea obiectivelor de învățare;
 - descoperirea relației dintre obiecte și fenomenele mediului înconjurător și operarea cu termenii care le definesc;
 - plăcerea de a comunica și a purta un dialog;
 - dezvoltarea laturii afective a elevului în relația cu adultul.

Aplicațiile software educaționale vor putea facilita și oferi copiilor ocazia de a gândi și a învăța, de a-și dezvolta curiozitatea și interesul pentru anumite aspecte ale lumii înconjurătoare, prin acțiune directă, explorare și observație. Prin intermediul conținutului creat, elevul va putea deprinde mult mai ușor cunoștințe funcționale, eficiente adaptării la mediul social. Caracterul practic-aplicativ al experiențelor de cunoaștere în care va fi introdus copilul va permite înțelegerea mai bună a relațiilor dintre organ și funcție (ureche-auz; ochi-văz etc.), de exemplu, sau dintre organism și mediu.

13. Activitatea de interpret în limbajul semnelor este o activitate fizică și intelectuală foarte intensă. Sarcina principală a interpreților este să promoveze participarea deplină a persoanelor cu deficiențe de auz în societate.
14. Interpreții în limbajul semnelor sunt necesari peste tot, unde lucrează și comunică persoane cu deficiențe de auz, fie instituțiile de cultură, politice sau de medicină. Există interpreți de limbaj al semnelor în limbi străine, care la fel de bine cunosc o limbă modernă și tehnica limbajului semnelor.
15. Activitatea profesională de interpret se realizează conform unor norme stricte privind cunoștințele și competențele de specialitate ale translatorului; precum și trăsăturile individuale ale specialistului, condițiile sale de activitate, locul de muncă și programul de activitate.
16. Programul de inițiere în limbajul semnelor a interpretului include cunoștințe despre dificultatea de auz și manifestările sale, despre LMI ca sistem complicat al lingvisticii și grupele de semne folosite în limbajul

mimico-gestual (un grup unde articulația coincide cu cuvântul din limba română ori rusă și alt grup de semne care au componente nemanuale deosebite); programul de pregătire a interpretului mai conține, de asemenea, și materiale consacrate limbajului semnelor internațional în comunicarea surzilor, dactilologiei.

17. În activitatea sa, interpretul în limbajul mimico-gestual se conduce de normele și principiile eticii profesionale, care este codul moral al oamenilor ce profesază translatarea conținutului comunicațional în/din limbajul mimico-gestual. Ca ansamblu al regulilor de conduită și bunelor maniere al grupului profesional dat, asigură morala activității profesionale; ca știință studiază specificul manifestărilor de morala în diverse situații de activitate profesională. Etica profesională a translatorilor în limbajul mimico-gestual este condiționată de particularitățile intereselor corporative, culturale ale promotorilor profesiei date și, ca și etica tuturor angajaților asistenței sociale, necesită o abordare deosebită a destinației profesiei, pentru a exclude astfel posibilitatea unui comportament antiuman sau discriminatoriu față de identitatea grupului de oameni deserviți, în cazul dat — al oamenilor cu deficiențe de auz.
18. Codul etic al interpretului în limbajul mimico-gestual conține cerințele generale și speciale, care reglementează activitatea sa profesională în diverse situații. Activitatea de interpret cere un anumit mod de conduită (îmbrăcăminte, respectarea regulilor de comunicare ș.a.). Traducătorul este întotdeauna între oameni și nu trebuie cu aspectul să distragă atenția lor, să creeze un sentiment de jenă și disconfort la cei cu

care lucrează și cui se adresează. În exercitarea funcțiilor sale profesionale în cadrul diverselor evenimente oficiale, prezentări solemne, întâlniri sau negocieri (inclusiv cu parteneri de peste hotare), interpretul are nevoie de pricepere, de abilități de comunicare, negociere, autoinstruire și autocontrol.

19. Pentru a reduce această izolare, persoanele surde, chiar dacă poartă proteză, trebuie să fie ajutate pentru a nu se simți marginalizate în societate. În acest sens, se recomandă anumite strategii de comunicare. Astfel, persoanele surde, dacă nu înțeleg ceva trebuie să întrebe din nou „Despre ce este vorba? Nu am înțeles.”, fără să le fie teamă sau jenă. Chiar și persoanele cu auzul normal pot înțelege greșit un mesaj. Dacă vorbirea lor este dificil de înțeles, ar fi util să aibă la îndemână un carnețel și un pix pentru a le folosi în caz de necesitate. Dacă se află într-un grup de auzitori care vorbesc, să le ceară acestora să vorbească pe rând. Dacă se află la cursuri, la o petrecere sau la un eveniment social, persoana surdă să fie lăsată să aleagă un loc care i-ar oferi cele mai bune condiții de vizibilitate și, totodată, cât mai departe de sursele de zgomot. Ea ar trebui să prevină persoanele care doresc să-i vorbească să-i atingă brațul pentru a-i atrage atenția.

De partea cealaltă, când auzitorii vorbesc cu o persoană surdă, este util să respecte unele strategii ușor de realizat care facilitează comunicarea, cum ar fi:

- să închidă sonorul la aparatele de radio sau televizor,
- să vorbească în fața persoanei surde și să păstreze contactul ocular pe tot timpul conversației, cu toate că în cultura auzitorilor menținerea îndelungată a contactului ocular poate fi interpretată ca un gest de lipsă de educație,

- să nu poarte o conversație îndelungată într-un mediu cu mult zgomot,
- dacă persoana surdă nu a înțeles mesajul, să nu treacă mai departe până nu se lămurește problema. În caz contrar se accentuează sentimentul de marginalizare sau de ignorare a persoanei sale,
- când cei din jur se amuză la o glumă sau un banc, este bine să se explice persoanei surde gluma pe înțelesul ei,
- când se poartă o conversație la telefon solicitată de persoana surdă, este de preferat să se transmită simultan mesajul primit, deoarece cel transmis ar putea fi citit de pe buze. Să nu se spună niciodată "nu este important" ceea ce s-a comunicat prin telefon. Persoana surdă trebuie lăsată să aprecieze importanța mesajului. Sub acest ultim aspect menționăm că tot mai mulți surzi „se înarmează” cu telefoane mobile și astfel pot comunica direct prin SMS.
- să nu se vorbească cu mișcări exagerate ale gurii, cu voce strigată sau fără voce. Este de preferat o vorbire cu voce normală, dar cu un ritm mai lent.

Cu siguranță, dacă auzitorii ar participa la cursurile de inițiere în LMG, ei ar putea nu numai să comunice mai ușor cu persoanele surde, ci prin cunoașterea acestei limbi și-ar îmbogăți orizontul cultural și ar contribui la o mai bună integrare socială a persoanelor lipsite de auz fără voia lor.

20. Practica realizării acestui deziderat în activitatea Asociației Surzilor din RM, necesitatea desfășurării unui program amplu de implementare a limbajului semnelor în educarea neauzitorilor, cât și în pregătirea actorilor sociali capabili a susține integrarea persoanelor neauzitoare în societate prin utilizarea largă a limbajului semnelor îndreptățesc demersurile față de autoritățile guvernamentale, cercurile economice, publice și sociale, cât și partenerii de peste hotare cel mai substanțial suport în această activitate.

În Republica Moldova, la ora actuală, sunt 8 interpreți mimico-gestuali la circa 5000 de persoane cu dizabilități de auz, ceea ce constituie o medie de un interpret la 625 de persoane. În România acest raport este de 1 la 500, media europeană variază de la 1 la 70-100, iar în Finlanda - de 1 la 30. În acest context, autoritățile din Republica Moldova urmează să întreprindă măsuri energice pentru a îmbunătăți acest indicator, or, el constituie cheia pentru sporirea gradului de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități de auz.

DICȚIONAR DE TERMENI

SURD, -Ă, surzi, -de, adj. - (Adesea substantivat) Care nu aude (bine), lipsit (total sau parțial) de auz. — Din lat. surdus. Sursa: DEX '09 (2009);

SURDITĂȚE, surdități, s. f. - Infirmitate congenitală sau dobândită, care constă în imposibilitatea (totală sau parțială) de a percepe sunetele; surzenie. ◇ Surditate psihică = imposibilitate de a recunoaște și a distinge cu simțul auzului sursa sonoră. Surditate verbală = boală caracterizată prin neînțelegerea sensurilor cuvintelor pe care le aude cineva. — Din fr. surdité. Sursa: DEX '09 (2009);

HIPOACÚZIC, -Ă, hipoacuzici, -ce, adj., s. m. și f. (med.) - (Persoană) care suferă de hipoacuzie. [Pr.: -po-a-] — Din fr. hypoacusique. Sursa: DEX '09 (2009)

HIPOACUZIE, hipoacuzii, s. f. - Slăbire a acuității auzului. [Pr.: -po-a-] — Din fr. hypoacusie. Sursa: DEX '09 (2009);

AUDIOGRĂMĂ, *audiogram*, s. f. Grafic care indică acuitatea auditivă a unei persoane. [Pr.: a-u-di-o-] — Din fr. audiogramme.

PERSOANĂ CU DIZABILITĂȚI — persoană cu deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere/obstacole, pot îngreuna participarea ei deplină și eficientă la viața societății în condiții de egalitate cu celelalte persoane;

DIZABILITATE — termen generic pentru afectări/deficiențe, limitări de activitate și restricții de participare, care denotă aspectele negative ale interacțiunii dintre individ (care are o problemă de sănătate) și factorii contextuali în care se regăsește (factorii de mediu și cei personali);

CAPACITATE DE MUNCĂ – raportul dintre posibilitățile biologice individuale și solicitarea profesională; este determinată de abilitățile fizice și intelectuale, precum și de nivelul de integrare socioprofesională, care ține de pregătire și de experiență;

INCLUZIUNE SOCIALĂ – ansamblu de măsuri și acțiuni multidimensionale din domeniile protecției sociale, ocupării forței de muncă, locuirii, educației, sportului, ocrotirii sănătății, informării și comunicării, mobilității, securității, justiției și culturii, precum și din alte domenii destinate integrării persoanelor cu dizabilități în societate;

INTERVENȚIE TIMPURIE (pentru copii) – proces de anticipare, identificare și întreprindere a măsurilor eficiente pentru copil și familie în scop de a minimaliza impactul și consecințele potențial negative ale stării patologice a copilului și de a contribui substanțial la sănătatea și dezvoltarea acestuia;

ASISTENȚĂ PERSONALĂ – servicii individualizate de asistență (în domeniile protecției sociale, muncii, asistenței medicale, instructiv-educativ, informațional, accesului la infrastructură ș.a.) ce răspund nevoii de mobilitate și altor nevoi ale copilului sau adultului cu dizabilități severe, care necesită sprijin în procesul de integrare în societate, oferite în baza unui program individual de reabilitare și incluziune socială și a evaluării inițiale sau complexe;

ADAPTARE REZONABILĂ – modificările și ajustările necesare și adecvate, care nu impun un efort disproporționat sau nejustificat atunci când este necesar, pentru a permite persoanelor cu dizabilități să se bucure sau să-și exercite, în condiții de egalitate cu ceilalți, toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului;

DESIGN UNIVERSAL — proiectarea produselor, mediului, programelor și serviciilor astfel încât să poată fi utilizate de către toate persoanele, pe cât este posibil, fără să fie nevoie de o adaptare sau de o proiectare specială. Designul universal nu va exclude dispozitivele de asistare pentru anumite grupuri de persoane cu dizabilități atunci când este necesar;

STANDARD ADECVAT DE VIAȚĂ — protejarea și promovarea dreptului persoanelor cu dizabilități la o alimentație, îmbrăcăminte și locuință adecvate în condiții de egalitate cu ceilalți cetățeni, fără discriminare pe criterii de dizabilitate;

ACCESIBILITATE— ansamblu de măsuri și lucrări de adaptare a mediului fizic, transporturilor, precum și a mediului informațional și comunicațional, incluzând tehnologiile și sistemele informaționale și comunicațiile, conform necesităților persoanelor cu dizabilități; factor esențial de exercitare a drepturilor și de îndeplinire a obligațiilor persoanelor cu dizabilități în societate;

PROGRAM INDIVIDUAL DE REABILITARE ȘI INCLUZIUNE SOCIALĂ — document elaborat de Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă sau de structurile sale teritoriale, în care sunt stabilite recomandările generale privind activitățile și serviciile de care persoana cu dizabilități are nevoie în procesul de incluziune socială;

REABILITARE MEDICALĂ — complex de măsuri din domeniul medical, acordate la toate etapele de asistență medicală (primară, secundară și terțiară) persoanelor cu disfuncționalități și dizabilități, orientate spre menținerea sănătății și a calității vieții persoanelor în cauză, spre prevenirea apariției sau reducerea dizabilităților prin

aplicarea coordonată și combinată a diverselor metode de recuperare medicală, funcțională și psihică;

REABILITARE PROFESIONALĂ — complex de măsuri medicale, profesionale, sociale și pedagogice orientate spre recuperarea sau compensarea funcțiilor dereglate ale organismului și capacității de muncă a persoanei cu dizabilități care, din cauza stării de sănătate în interacțiune cu diverse obstacole, nu își poate desfășura activitatea de muncă conform calificării;

LOC DE MUNCĂ PROTEJAT — spațiul aferent activității profesionale a persoanei cu dizabilități, care cuprinde locul de lucru din clădirea instituției și orice alt loc din interiorul instituției, precum și din afara ei, la care persoana cu dizabilități are acces în timpul exercitării sarcinilor sale de lucru, adaptat nevoilor acesteia, inclusiv echipamentul și căile de acces;

ÎNTEPRINDERI SPECIALIZATE — întreprinderile și organizațiile al căror capital statutar este deținut în proporție de 100% de societățile și asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități, create pentru realizarea scopurilor statutare proprii, în cadrul cărora 50% și mai mult din numărul total al lucrătorilor angajați sunt persoane cu dizabilități. La întreprinderi specializate se atribuie, de asemenea, atelierele și secțiunile de ergoterapie, fără statut juridic, din cadrul instituțiilor sociale și medicale, care au dreptul să desfășoare activități economice independente, respectând legislația în vigoare;

SOLICITANT ȘI BENEFICIAR AL SERVICIILOR DE COMUNICARE — persoanele cu deficiențe de auz (surzi, muți ori surdomuți) care, pentru a comunica, folosesc limbajul mimico-gestual/limbajul semnelor;

PRESTATOR AL SERVICIILOR DE COMUNICARE — Asociația Surzilor din Republica Moldova, care asigură organizarea și prestarea serviciilor de comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual/limbajului semnelor cu ajutorul interpretului;

INTERPRET — persoană specializată în comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual/limbajului semnelor care asigură astfel înțelegerea dintre persoana/persoanele cu deficiențe de auz și altă persoană/alte persoane din cadrul diferitelor autorități/instituții/organizații;

REGISTRU — totalitatea informațiilor documentate ținute manual, organizată în conformitate cu prevederile *Legii nr.71-XVI din 22 martie 2007 cu privire la registre* și prevederile *Regulamentului privind prestarea serviciilor de comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual/limbajului semnelor cu ajutorul interpretului*;

CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE (CES) — necesități educaționale ale copilului/elevului/ studentului, care implică o școlarizare adaptată particularităților individuale sau caracteristice unei dizabilități ori tulburări de învățare, precum și o intervenție specifică prin acțiuni de reabilitare sau recuperare corespunzătoare;

CURRICULUM ADAPTAT — curriculum la o disciplină școlară, în care se realizează corelarea cu potențialul copilului sau elevului cu cerințe educaționale speciale, finalitățile educaționale rămânând neschimbate;

CURRICULUM MODIFICAT — curriculum la o disciplină școlară, în care se modifică finalitățile educaționale în funcție de potențialul copilului sau elevului cu cerințe educaționale speciale;

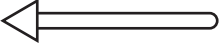
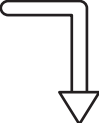
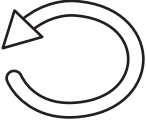
EDUCAȚIE INCLUZIVĂ — proces educațional care răspunde diversității copiilor și cerințelor individuale de dezvoltare și oferă oportunități și șanse egale de a beneficia de drepturile fundamentale ale omului la dezvoltare și educație de calitate în medii comune de învățare;

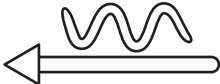
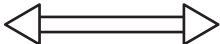
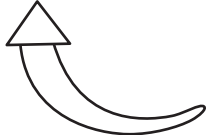
MĂSURI DE INTERVENȚIE ȘI SERVICII DE SPRIJIN PENTRU INCLUZIUNEA EDUCAȚIONALĂ — ansamblu de măsuri și servicii realizate pentru a răspunde necesităților copiilor, elevilor și studenților cu cerințe educaționale speciale în vederea facilitării accesului acestora la serviciile educaționale din comunitate;

PLAN EDUCAȚIONAL INDIVIDUALIZAT — instrument de organizare și realizare coordonată a procesului educațional pentru beneficiarii cu cerințe educaționale speciale;

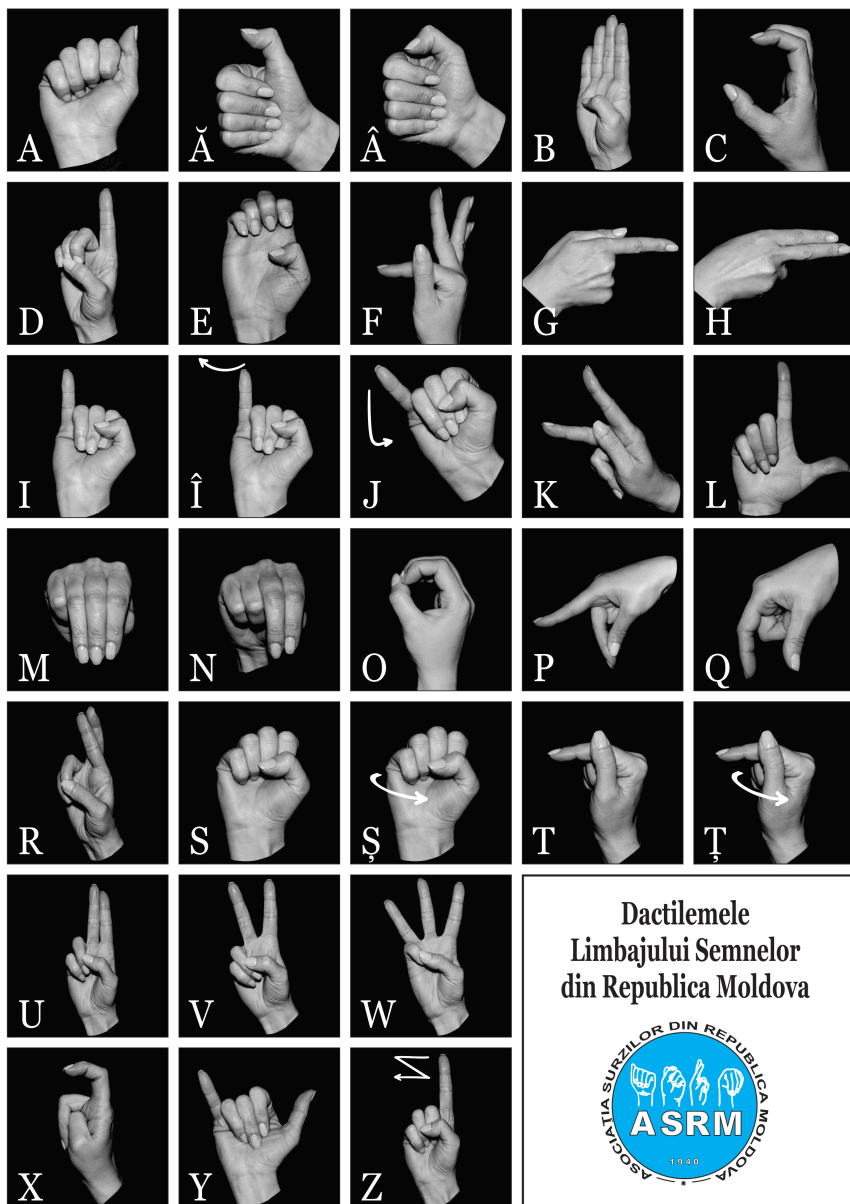
PSIHOPEDAGOG SPECIAL — specialist în activitatea corecțional-recuperatorie (formarea comunicării verbale, dezvoltarea deprinderilor de percepție auditivă, dezvoltarea sferei cognitive etc.).

SEMNIFICAȚIA MIȘCĂRILOR ÎN LIMBAJUL MIMICO-GESTUAL

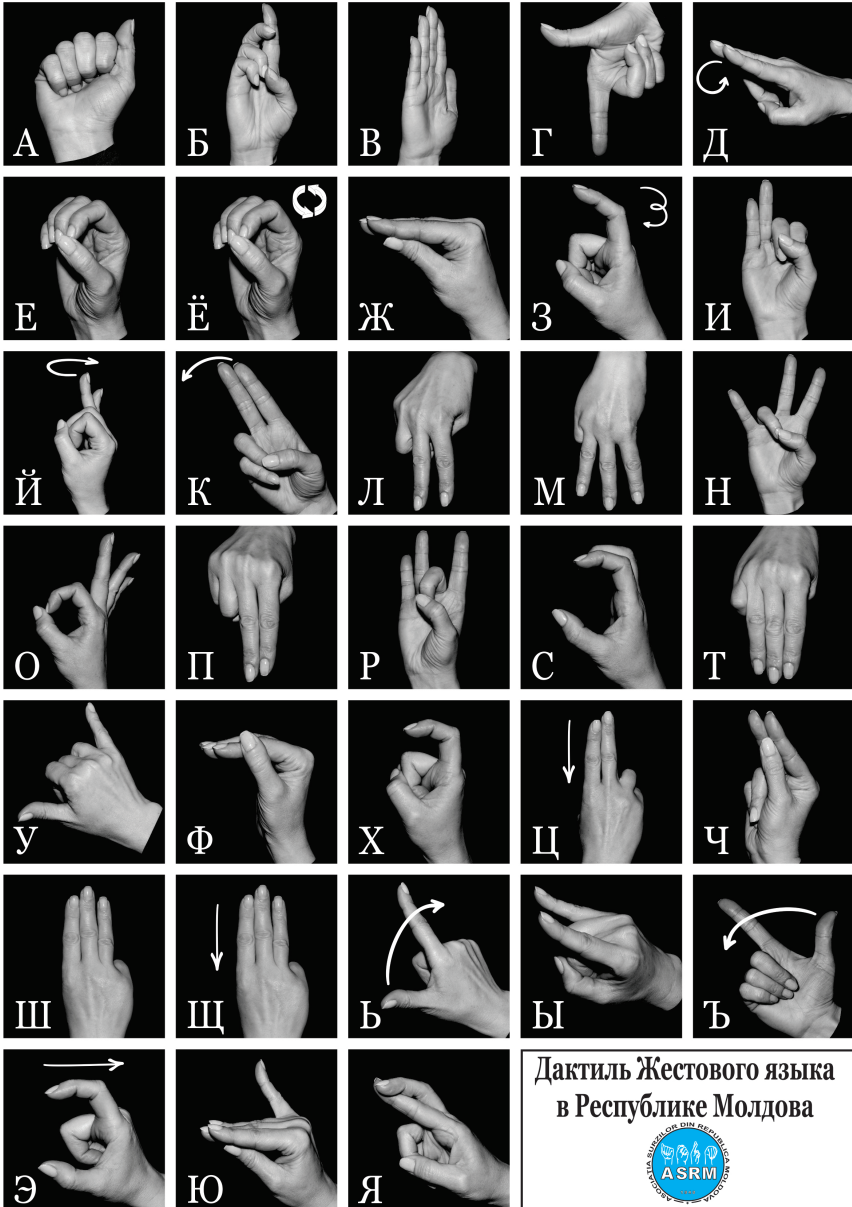
	Mișcarea mâinilor lateral
	Mișcarea mâinilor în linie curbă dreaptă / stânga
	Mișcarea mâinilor în forma de cerc separat de corp
	Mișcarea mâinilor în jos
	Mișcarea mâinilor în semicerc
	Mișcarea stânga / dreapta, brațul fixat
	Mișcarea în semicerc dreapta
	Mișcarea palmei sub formă de curbă
	Mișcarea în formă de cerc cu palma în față
	Mișcarea bruscă a mâinii în formă zig-zag

	Mișcarea sub formă de valuri
	Mișcarea degetelor pe rând
	Mișcarea mâinii în dreapta / stânga
	Mișcarea mâinilor de la sine în cerc
	Mișcarea de la sine în semicerc
	Mișcarea se repetă
	Mișcarea zig-zag lentă în jos a degetelor
	Mișcarea mâinii în direcția opusă spre sine
	Mișcarea mâinii în formă de spirală
	Mișcarea mâinilor de la sine în față

DACTILEMELE LIMBAJULUI SEMNELOR UTILIZATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA (RO)

DACTILEMELE LIMBAJULUI SEMNELOR UTILIZATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA (RU)

ALFABETUL DACTIL.

DESCRIEREA TEHNICII DE REALIZARE

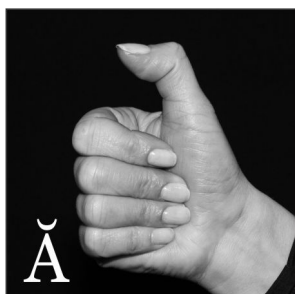
Configurația mâinii: pumnul strâns, degetul mare lipit de pumn pe degetul arătător.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre corp.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

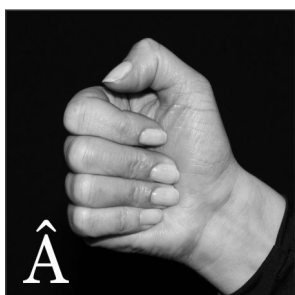
Configurația mâinii: pumnul strins, degetul mare întins.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre corp, cu vârful degetului mare orientat în sus.

Mișcare: o singură mișcare ușoară de balans de la stânga la dreapta imitând căciulița de la Ă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: pumnul strâns, degetul mare îndoit deasupra degetului arătător.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre corp, cu vârful degetului mare orientat în jos.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

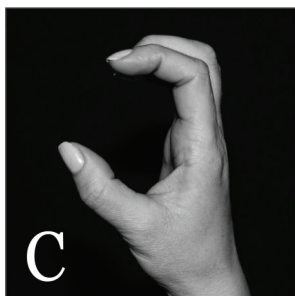
Configurația mâinii: palma întinsă vertical cu cele patru degete lipite, tensionate și degetul mare ușor îndoit în palmă.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată lateral-interior, cu vârfurile degetelor orientate în sus.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: palma curbată cu cele patru degete lipite, degetul mare în opoziție, formând un semicerc.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată lateral-interior, cu vârfurile celor patru degete orientate spre vârful degetului mare.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: degetul arătător întins vertical, celelalte degete fiind unite în formă de cerc.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată lateral-interior, cu vârful degetului arătător orientat în sus.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

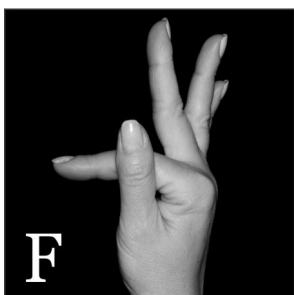

Configurația mâinii: palma întinsă vertical cu cele patru degete unite, lipite în palmă, degetul mare îndoit în palmă.
Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată lateral-interior, cu vârfurile celor patru degete orientate în jos, vârful degetului mare orientat spre exterior-față.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: palma întinsă vertical cu degetele mijlociu, inelar și mic întinse, ușor răsfirate și degetul mare perpendicular pe arătător, care este îndoit orizontal.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată lateral-interior, cu vârfurile degetelor mare, mijlociu, inelar și mic orientate în sus și vârful degetului arătător orientat lateral-interior.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

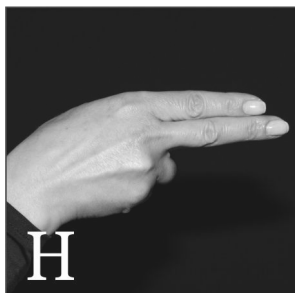
Configurația mâinii: pumnul închis, cu degetele mare și arătător întinse, lipite, tensionate.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre corp, cu vârfurile degetelor mare și arătător spre lateral-interior.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: pumnul strâns în poziție orizontală, cu degetele arătător și mijlociu întinse, tensionate.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre corp cu vârful degetului mic în jos.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

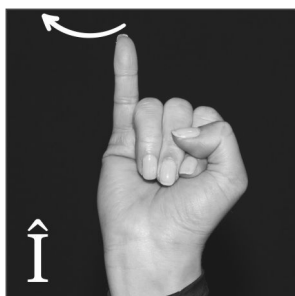
Configurația mâinii: pumnul strâns cu degetul mic întins, tensionat.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată lateral-interior, cu vârful degetului mic în sus.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: pumnul strâns în poziție verticală cu degetul mic întins, tensionat.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală.

Orientarea palmei: orientată lateral-interior cu vârful degetului mic în sus.

Mișcarea mâinii: o singură mișcare scurtă, pe verticală, imitând forma căciuliței de la î.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: pumnul strâns în poziție diagonală cu degetul mic întins, tensionat.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală.

Orientarea palmei: orientată lateral-interior, cu vârful degetului mic orientat pe diagonală în jos.

Mișcarea mâinii: o singură mișcare scurtă, în jos, sub formă de cârlig.

Expresia facială: neutră.

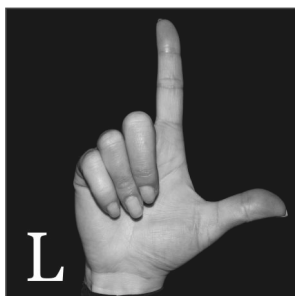
Configurația mâinii: pumnul strâns în poziție verticală, cu degetele arătător și mijlociu întinse oblic, depărtate și degetul mare lipit de cel mijlociu.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre lateral-interior, cu vârfurile degetelor arătător și mijlociu orientate oblic în sus și degetul mare orientat în sus.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: pumnul strâns în poziție verticală cu degetele mare și arătător întinse, tensionate, în unghi drept.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre exterior-față, cu vârful degetului mijlociu orientat în sus și vârful degetului mare orientat lateral-interior.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

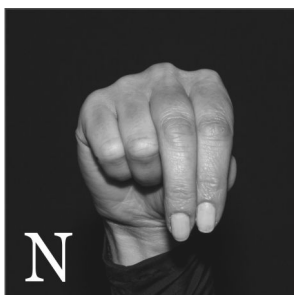
Configurația mâinii: palma întinsă vertical, cu degetele arătător, mijlociu și inelar întinse, lipite. Degetele mare și mic poziționate în spatele acestora.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre corp cu vârful degetelor arătător, mijlociu și inelar orientate în jos.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: palma întinsă vertical, cu degetele arătător și mijlociu întinse, lipite. Degetele mare, inelar și mic poziționate în spatele acestora.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre corp, cu vârfurile degetelor arătător și mijlociu în jos.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: palma curbată cu cele patru degete lipite, unite cu degetul mare în formă de cerc.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată lateral-interior cu vârfurile celor patru degete orientate în jos și vârful degetului mare în sus.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

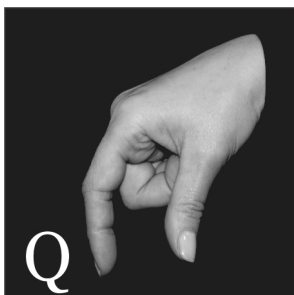
Configurația mâinii: pumnul strâns, cu degetul arătător întins, degetul mijlociu și cel mare lipite, tensionate.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre corp cu vârful degetului arătător lateral. Degetul mare și mijlociu lipite, orientate tot lateral-interior.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

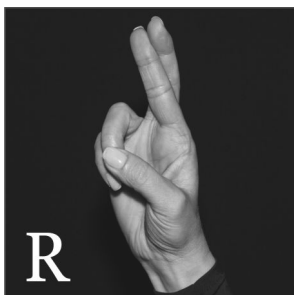
Configurația mâinii: degetul arătător și mare întinse vertical, celelalte degete fiind curbate, lipite și formând un cerc cu mijlocul degetului mare.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată lateral-interior cu vârful degetelor arătător și mare orientate în jos.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: pumnul strâns vertical cu degetele arătător și mijlociu întinse, încrucișate.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre exterior-față cu vârfurile degetelor arătător și mijlociu orientate în sus.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

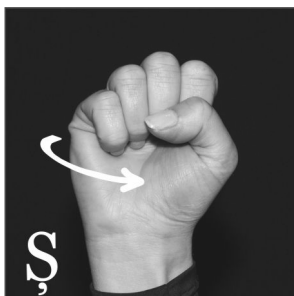

Configurația mâinii: pumnul strâns, cu degetul mare peste celelalte degete.
Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre exterior-față cu vârfurile celor patru degete strânse în pumn.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: pumnul strâns, cu degetul mare peste celelalte degete.
Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre exterior-față cu vârfurile celor patru degete strânse în pumn.

Mișcare: mișcare scurtă cu rotire a pumnului spre dreapta, din poziția orientată în semicerc.

Expresia facială: neutră.

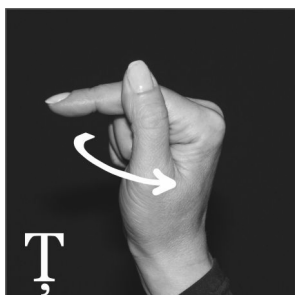
Configurația mâinii: pumnul strâns, degetul arătător întins, formând o cruce cu degetul mare poziționat peste arătător.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre lateral-interior, degetul arătător orientat orizontal, degetul mare orientat vertical.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: pumn strâns, degetul arătător întins, formând o cruce cu degetul mare poziționat peste arătător.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: vârful degetului arătător orientat lateral-interior, degetul mare orientat vertical-interior.

Mișcare: mișcare scurtă de rotire spre dreapta, făcând un semicerc.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: palma întinsă cu degetele arătător și mijlociu întinse, lipite, celelalte degete fiind strânse în palmă.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre exterior-față cu vârfurile degetelor arătător și mijlociu orientate în sus.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: palma întinsă cu degetele arătător și mijlociu întinse, distanțate, celelalte degete fiind strânse în palmă.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: spre exterior-față, cu vârfurile degetelor arătător și mijlociu orientate în sus.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: palma întinsă cu degetele arătător, mijlociu și inelar întinse, tensionate, distanțate, celelalte degete fiind strânse în palmă.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre exterior-față cu vârfurile degetelor arătător, mijlociu și inelar orientate în sus.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

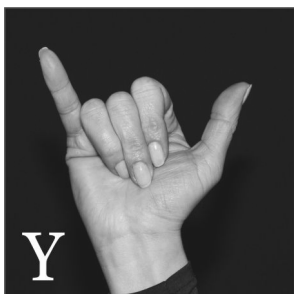
Configurația mâinii: pumnul strâns cu degetul mare cuprins între celelalte degete și cu arătătorul curbat (cârlig).

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre exterior-față cu vârful arătătorului orientat tot spre exterior-față.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: pumnul strâns cu degetele mic și mare întinse.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre exterior-față cu vârful degetelor mic și mare orientate oblic în sus.

Mișcare: mâna rămâne fixă.

Expresia facială: neutră.

Configurația mâinii: pumnul strâns cu degetul arătător ușor curbat.

Localizarea mâinii: în zona superioară a trunchiului, spre umăr; poziție normală, relaxată.

Orientarea palmei: orientată spre exterior-față cu vârful arătătorului orientat tot spre exterior-față.

Mișcare: mișcări scurte cu degetul arătător imitând forma literei Z.

Expresia facială: neutră.

FACEM CUNOȘȚINȚĂ

Al meu

Surd

Al tău

La revedere

Bună ziua

Mulțumesc

FAMILIA

Mama

Tata

Fiu

Fiică

Bunel

Bunică

NUMERE

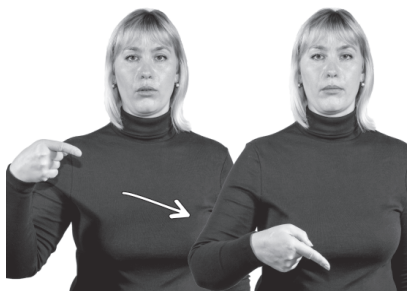
Unu

O sută

Zece

O mie

Milion

Miliard

ORA

Oră

Ceas

Minută

Secundă

După

Dată

BANII

Bani

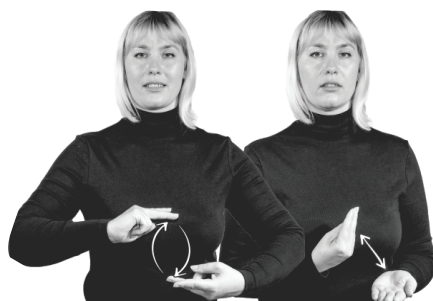
Lei

Dolar

Euro

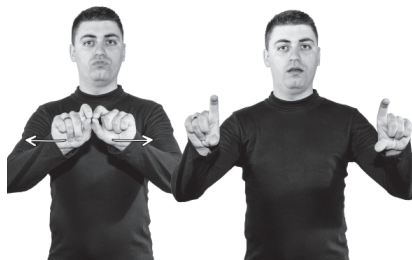

Schimb valutar

Rest

ȘCOALA

Școală

Elev (ă)

Cuvânt

Carte

Tablă școlară

Limba română

MIJLOACE DE TRANSPORT

Automobil

Troleibuz

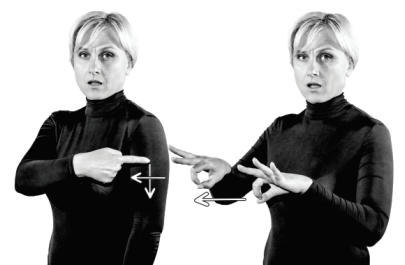
Autobuz

Avion

Tren

Ambulanță

LOCUIŢĂ

Apartment

Casă

Dormitor

Bucătărie

Uşă

Fereastră

VESTIMENTAȚIE

Costum

Rochie

Cămașă

Fustă

Pălărie

Eșarfă

BUCĂTĂRIE

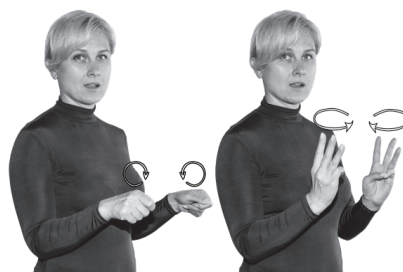
Lingură

Farfurie

Furculiță

Aragaz

Cuțit

Cratiță

PRODUSE ALIMENTARE

Pâine

Terci

Lapte

Brânză de oi

Salam

Ulei

BĂUTURI

Apă

Suc

Cafea

Ceai

Vin

Șampanie

ANEXA 18.

ANUL, ZILELE SĂPTĂMÂNII, ANOTIMPURILE

Ziua

Anul

Luna

Săptămâna

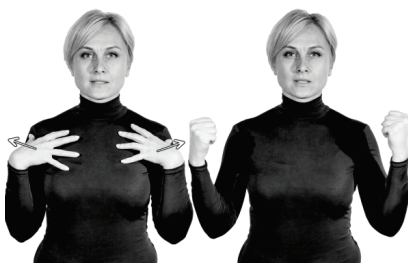

Ieri

Anotimpuri

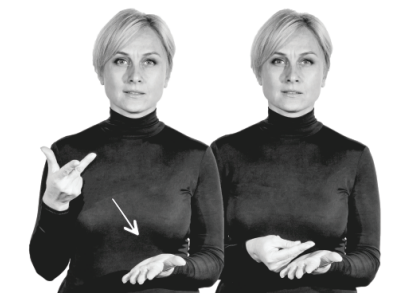
MEDICINA

Sănătate

Boală

Injecție

Tratament

Temperatura

Pastile

CULORILE

Alb

Albastru

Galben

Auriu

Cafeniu

Negru

FRUCTE, LEGUME

Struguri

Vișine

Varză

Cartofi

Porumb

Roșii

NATURA

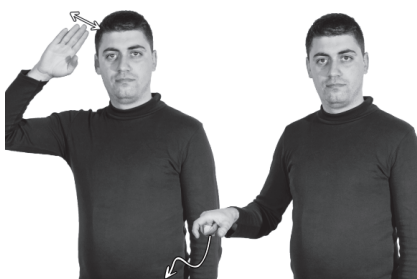
Copac

Pădure

Terra

Râu

Iaz

Iarbă

ANIMALE

leapă

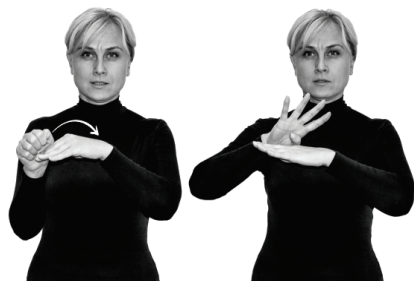
Elefant

Vacă

Porc

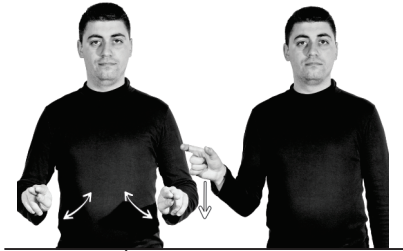

Arici

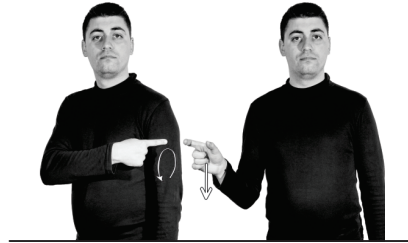

Lup

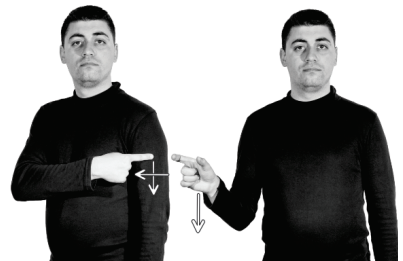
PROFESII

Învățătoare

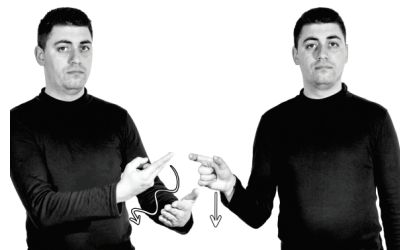
Maistru

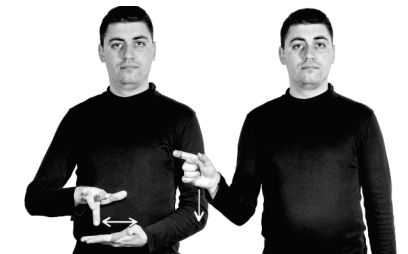
Medic

Interpret

Pictor

Contabil

ORGANIZAȚII, INSTITUȚII

Uzină

Poștă

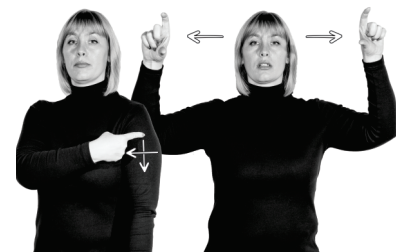
Grădiniță de copii

Asociație

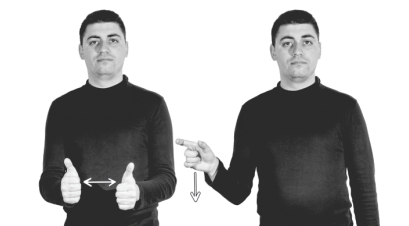

Magazin

Policlinică

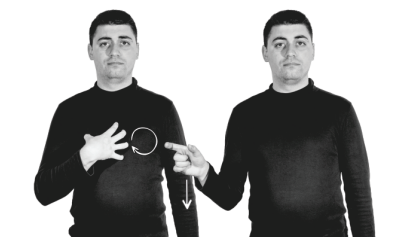
SAT ȘI ORAȘ

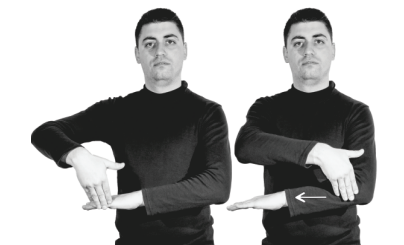
Vecin

Sat

Primar

Stradă

Pământ

Tradiție

ÎNTREBĂRI

Cine?

Unde?

Ce?

Când?

Încotro?

De ce?

ACȚIUNI

A citi

A scrie

A asculta

A vorbi

A alerga

A acționa

A lucra

A mânca

A merge

A sta

A trăi

A se întâlni

CALIFICATIVE

Bun

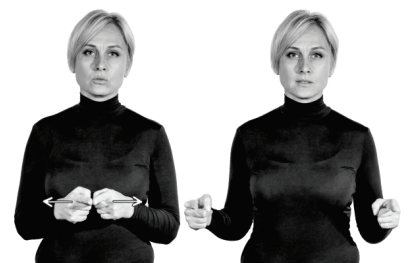
Frumos

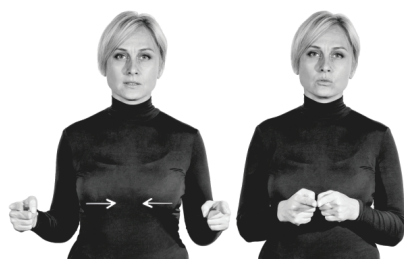
Dulce

Amar

Lung

Scurt

SPORT ȘI DOMENII SPORTIVE

Bazin

Șah

Trântă

Fotbal

Campion

Stadion

JOCURI ȘI AGREMENT

Desene animate, Poveste

Lopățiță

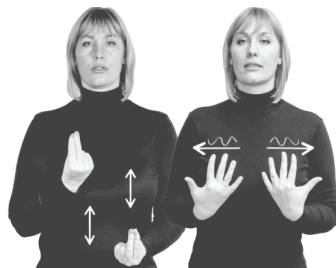
Păpușă

Minge

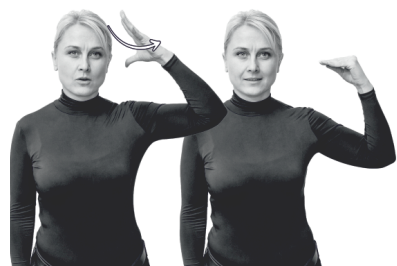

De-a mijatca

Jucării

ȚĂRI

Republica Moldova

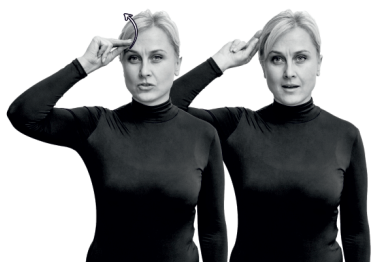
America

România

Rusia

Cehia

Ucraina

ANEXA 33.

TEHNOLOGII DE INFORMARE ȘI COMUNICARE

Internet

E-mail

Computer

Skype

Facebook

Whatsapp

ORAȘE

Chișinău

Bălți

Cahul

Orhei

Hârbovăț

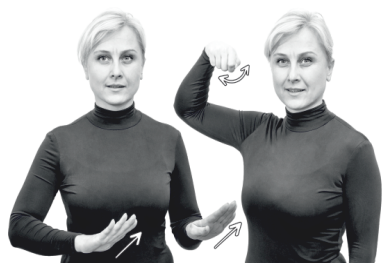

Vadul lui Vodă

AUTORITĂȚI ȘI FUNCȚIONARI

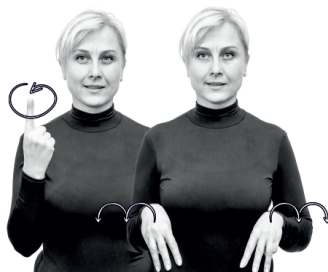
Președinte

Vicepreședinte

Ministru

Prim-ministru

Conducător

Director

CENTRUL DE PRESTARE A SERVICIILOR DE INTERPRETARE A LIMBAJULUI SEMNELOR

În scopul implementării prevederilor art. 25 din Legea nr. 60 din 30 martie 2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități și în scopul reglementării modului de asigurare a comunicării persoanelor cu deficiențe de auz prin utilizarea limbajului mimico-gestual/limbajului semnelor cu ajutorul interpretului la data de 14 mai 2014 prin Hotărârea Guvernului a fost aprobat Regulamentul care stipulează modul de aplicare a acestor servicii și promovează limbajul mimico-gestual/limbajul semnelor în calitate de mijloc de comunicare între persoane.

Serviciile de comunicare prin utilizarea limbajului mimico-gestual cu ajutorul interpretului se acordă, gratuit, persoanelor cu deficiențe de auz, care sunt la evidența direcțiilor/secțiilor de asistență socială și protecție a familiei sau a Asociației Surzilor din Republica Moldova și necesită suportul interpretului la asigurarea comunicării în relațiile cu diferite autorități/instituții/organizații.

Prestarea serviciilor de comunicare se realizează de către interpreții angajați ai Asociației Surzilor din Republica Moldova în baza cererii solicitantului depusă la Asociația Surzilor din Republica Moldova/structurile teritoriale ale acestora.

Asociația Surzilor din Republica Moldova înregistrează într-un registru special toate cererile solicitanților serviciilor de comunicare și întocmește în baza lor un grafic zilnic, săptămânal și lunar de prestare a serviciilor de comunicare.

Cererea conține date despre solicitant, perioada de prestare a serviciilor de comunicare, autoritatea/instituția/

organizația unde va merge, ora și scopul/necesitatea prestării serviciilor de comunicare.

Asociația Surzilor din Republica Moldova informează în scris și la telefon SMS, după caz, e-mail, fiecare solicitant despre graficul de prestare a serviciilor de comunicare.

În baza graficului stabilit interpreții prestează servicii de comunicare la locul indicat în cererea solicitantului.

În cazuri de urgență serviciile de comunicare se prestează solicitanților și în afara graficului întocmit de Asociația Surzilor din Republica Moldova.

Costul unei ore de interpretare se calculează anual, reieșind din cuantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat pentru anul de gestiune, împărțit la 169 de ore și înmulțit la coeficientul contribuțiilor de asigurări sociale și medicale, aprobate prin Legea bugetului asigurărilor sociale de stat și Legea fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală.

Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, anual, aprobă prin ordin costul unei ore de interpretare în conformitate cu prevederile pct. 28 din Regulament.

În baza rapoartelor lunare prezentate de Asociația Surzilor din Republica Moldova, Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei întocmește și prezintă Ministerului Finanțelor raportul trimestrial privind utilizarea mijloacelor financiare, alocate conform formularului nr. 3 din anexa Regulamentului. Prevederile Regulamentului nu se aplică activităților de interpretare care cad sub incidența Legii nr. 264-XVI din 11 decembrie 2008 privind autorizarea și plata interpreților și traducătorilor antrenați de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, de organele procuraturii, organele de

urmărire penală, instanțele judecătorești, de notari, avocați și de executorii judecătorești.

Responsabilitatea pentru evidența beneficiarilor și calitatea serviciilor de comunicare, precum și pentru evidența, utilizarea mijloacelor financiare alocate prestării serviciilor de comunicare este pusă în sarcina persoanelor cu funcții de răspundere din cadrul Asociației Surzilor din Republica Moldova.

***Centrul
de prestare a serviciilor de traducere
în limbajul mimico-gestual***

Cu noi lumea este mai accesibilă

Tel: (022) 73 19 90
Mob: (+373) 67 43 61 66
E-mail: ft.chisinau@mail.ru
Web: www.as.md

Solicitanții de servicii pot apela tel.:
(022) 73-19-90, mob.: 061074761

Pentru informații suplimentare apelați tel.:
(022) 72-99-25, fax: (022) 72-99-27.

BIBLIOGRAFIE

1. Barbu Fl., *Limbaj mimico-gestual. Curs LMG – note de curs, teme de seminar*, Pitești, 2011/2012
2. Barbu Fl., *Limbajul gestual. Comunicare și interpretare*, Iași, Editura Lumen, 2010
3. Barbu, Fl.: *Istoria comunității surzilor*. Traducere din *History of Deaf People. A Source Book*, Orebro, 1994 de Per Eriksson
4. Benescu C., *Probleme metodice de tehnica vorbirii și labiolectura*, București, E.D.P., 1983
5. Bodorin C., *Copiii cu dizabilități multiple – activități dezvoltativ-recuperative*. Ghid practic, Tipografia UPS „Ion Creangă”, Chișinău, 2015
6. Bodorin C., *Fundamente psihologice de activizare a structurilor senzoriale la copiii surzi*, Autoref. tezei de doctor în psihologie, Chișinău, 2003
7. Bodorin C., *Metode stimulativ-compensatorii de susținere a capacității de muncă a elevilor surzi*, Ghid metodic, Tip. Univ. „Ion Creangă”, Chișinău, 2002
8. Bodorin C., *Psihopedagogia persoanelor cu deficiențe vizuale*, Tipografia UPS „Ion Creangă”, Chișinău, 2014
9. Bodorin C., *Surdopsihologia*, Chișinău, Ed. Valinex, 2010
10. Butterworth, Rod R., Flodin, M., *Signing Made Easy*, The Berkley Publishing Group, New York, 1989
11. Caraman L., Caraman A.I., *Metodologia procesului demutizării*, București, E.D.P., 1983
12. *Combining Techniques*. In: *Autism: A Primer*, Konstantareas, M. M., Blackstock, E. G. and Webster, C. Montreal. The Quebec Society for Autistic Children, International Bibliography of Sign Language. Hamburg, 1993
13. Costello, El., *Signing. How to Speak with Your Hands*, Bantam Doubleday Dell Publishing Group Inc., New York, 1995
14. Golu M., *Fundamentele psihologiei*, vol. 1, București, Ed. „România de mâine”, 2000

15. Golu M., *Percepție și activitate*, București, Ed. Științifică, 1971
16. Levis Ch., *The educational methodology of deaf children*, University of Birmingham, 1995
17. Lewis, Karen B., Henderson, R., *Sign Language Made Simple*, Bantam Doubleday Dell Publishing Group Inc., New York, 1997
18. Manolache C., *Surdmutitatea. Ortofonie. Limbaj. Auzitori și surdomuți*, Chișinău, Ed. Medicală, 1980
19. Mare V., *Date cu privire la funcția auditivă la elevi*, București, E.D.P., 1968
20. Mayer, P., Lowenbraun S., *Total Communication use among elementary teachers of hearing impaired children*, American Annals of the Deaf, 1990
21. Neamțu C., Gherguț Al., *Psihopedagogia specială*, Iași, Ed. Polirom, 2000
22. *Parteneriat în educația integrată a copiilor cu cerințe educative speciale*, coord. Coman S., București, Ed. „Spiru Haret”, 2001
23. Păunescu C., *Copilul deficient – cunoașterea și educarea lui*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1994
24. Penilla, Adan R., Lee Taylor, A., *Signing for Dummies*, Wiley Publishing Inc., New York, 2003
25. Preda V., *Orientări teoretico-praxiologice în educația specială*, Cluj-Napoca, 2000
26. Pufan C., *Probleme de surdopsihologie*, București, E.D.P., 1982
27. Rozorea A. și colab., *Deficiențe senzoriale*, București, Editura Pro Humanitate, 1997
28. Sima I., *Psihopedagogie. Studii și cercetări*, București, E.D.P., 1998
29. Stănică I., Mușu I. ș.a., *Psihopedagogia specială. Deficiențe senzoriale*, București, Ed. Pro Humanitate, 1997
30. Stănică I., Popa V., *Elemente de psihopedagogia deficiențelor de auz*, SSH, Institutul Național pentru Recuperare și Educație Specială a Persoanelor Handicapate, București, 1994

31. Stewart, David A., Stewart, El., Little, J., *American Sign Language. The Easy Way*, Barron's Educational Series Inc., New York, 1998
32. Tucker I., Powell C., *Copilul cu deficiențe de auz și școala*, București, 1993
33. Verza E., *Psihopedagogia specială*, București, E.D.P., 1998
34. *** Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948)
<http://www.un.org/en/documents/udhr>
35. *** Convenția ONU cu privire la drepturile copilului (1989)
<http://www.un.org/rights/dpi1765e.htm>
36. *** Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (2006)
<http://www.un.org/disabilities/convention/questions.shtml>
37. *** Convenția UNESCO privind lupta împotriva discriminării în domeniul învățământului (1960)
http://www.un.org/womenwatch/directory/convention_against_discrimination_in_education_10739.htm
38. *** Hotărârea Guvernul RM nr. 459 din 05.08.2009 pentru aprobarea *Regulamentului privind organizarea activității interpreților și traducătorilor antrenați de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, de organele procuraturii, organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, de notari, avocați și de executorii judecătorești*
39. *** Legea nr. 157 din 5 noiembrie 2015 pentru modificarea și completarea *Legii nr. 264-XVI din 11 decembrie 2008 privind autorizarea și plata interpreților și traducătorilor antrenați de Consiliul Superior al Magistraturii, de Ministerul Justiției, de organele procuraturii, organele de urmărire penală, instanțele judecătorești, de notari, avocați și de executorii judecătorești*
<http://monitorul.md/monitor/v-126-v/>
40. *** Legea nr. 264 din 2008 „*Cu privire la statutul, autorizarea și organizarea activității de interpret și traducător în sectorul justiției*” (formează baza legislativă adecvată cerințelor de asigurare a persoanelor cu dizabilități de auz în actul comunicațional public și social)
41. *** *Programul de dezvoltare a educației incluzive în RM, pentru anii 2011-2020* (Hotărârea Guvernului RM nr. 523 din 11 iulie 2011)

42. *** *Regulamentul-cadru și Standardele de funcționare a unității de învățământ general inclusive*, (proiect), Chișinău, 2011, www.inclusion.md
43. *** *Standarde de calitate pentru instituțiile de învățământ primar și secundar general din perspectiva școlii prietenoase copilului* (proiect), <http://edu.md/ro/transparenta-proces-decizional/>
44. *** *Strategia națională și Planul de acțiuni privind reforma sistemului rezidențial de îngrijire a copilului pe anii 2007-2012* (Hotărârea Guvernului RM nr. 784 din 9 iulie 2007)
45. ***- UNESCO, Declarația de la Salamanca și direcțiile de acțiune în domeniul Educației Speciale. Conferința mondială asupra Educației Speciale: acces și calitate, Salamanca, Spania, 1994
46. ***- Strategia Europeană 2010-2020 pentru persoanele cu handicap - un angajament reînnoit pentru o Europă fără bariere, 2010
47. <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=339343&lang=2>
48. http://hesperian.org/wp-content/uploads/pdf/ro_deaf_2009/ro_deaf_2009_08.pdf
49. <http://lmg.ttv.ubbcluj.ro/cursuri/curs/pg1-limbaj-mimico-gestual-romanesc-nivel-initiere/>
50. <http://www.logopedics.ro>
51. <http://www.rasfoiesc.com/business/marketing/comunicare/METODA-GESTUALA-DE-INSTRUIRE-S73.php>
52. www.comunitatea-surzilor.ro
53. www.despresurzi.blogspot.com
54. www.pentrusurzi.ro
55. Басова А.Г., Егоров С.Ф., *История сурдопедагогики*, М, Педагогика, 1984
56. Беликов В.И., *Жестовые системы коммуникации (обзор)*. - В кн.: *Семиотика и информатика*, вып. 20. М., 1983
57. Богданова Т.Г., *Сурдопсихология*; М., «Academia», 2002
58. Выгодская Г.Л., *Обучение глухих дошкольников сюжетно-ролевым играм*, М., Педагогика, 1975
59. Выготский Л.С., *Проблемы дефектологии*, М, Собр. соч. в 6 т., 1995

60. Гейльман И.Ф., *Специфические средства общения глухих. Дактилология и мимика*, Л.: Ленинградский восстановительный центр ВОГ, 1975.
61. Головчиц Л.А., *Дошкольная сурдопедагогика*, М, ГИЦ «Владос», 2001
62. *Дактилология и мимика*, ч.1-4 [Словарь]. Л., 1975-1979
63. Зайцева Г.Л. *Зачем учить глухих детей жестовой речи?* // Дефектология. № 2, 1995
64. Зайцева Г.Л., *Дактилология. Жестовая речь*. М., 2000
65. Зайцева Г.Л., *Словесно-жестовое двуязычие глухих* // Дефектология. № 4, 1992
66. Зайцева Г.Л., *Дактильная и жестовая речь*, М., Просвещение, 2000
67. Зайцева, Г.Л *Диалог с Л. С. Выготским о проблемах современной сурдопедагогике* // Дефектология. №2, 1998
68. Козлов М.Я., Левин А.Л., *Детская сурдоаудиология*, Л., 1989
69. Кузьмичева Е.П., *Развитие устной речи у глухих школьников*, М., «Издательство НЦЭНАС», 2001
70. Леонтьева Н.Н., Маринова К.В., *Анатомия и физиология детского организма*, М., Просвещение, 1986
71. Нейман Л.В., Богомильский М.Р., *Анатомия, физиология, патология органов слуха и речи*, М., ГИЦ «Владос», 2001
72. Петер А. Янн, *Воспитание и обучение глухого ребенка*, М., «Academia», 2003
73. Семенов Ст., Тимошенко Дм., *Переводчик на ручной язык глухих*, М., 2003
74. *Словарь русского жестового языка*, М., Издательство Флинта, 2009
75. *Современные аспекты жестового языка*. Сб. Статей / Сост.: А.А. Комарова, М., 2006
76. Тарасов Д.И. и др., *Тугоухость у детей*, М., Просвещение, 1984
77. Шматко Н.Д., Пельмская Т.В., *Если малыш не слышит*, М., ГИЦ «Владос», 1995

[illegible]

APARIȚII EDITORIALE 2017

Asociația Surzilor din Republica Moldova,
în parteneriat cu Alianța INFONET
vor edita următoarele lucrări:

Ianuarie 2017

Dicționarul limbajului mimico-gestual din Republica Moldova,
cu suportul Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și
Cooperare, SDC.

Mai 2017

Metode moderne de studiere a limbajului mimico-gestual
din Republica Moldova (24 lecții + CD video), cu suportul
Ambasadei Finlandei la București.